

Modaaliverbien käyttö oppijansuomessa Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasolla A2–C2

Pro gradu -tutkielma
Heidi Haltia
Helsingin yliopiston suomen kielen,
suomalais-ugrialaisten ja pohjoismaisten
kielten ja kirjallisuuksien laitos
Helmikuu 2015

Sisällys

1 Johdanto	1
2 Aineisto ja tutkimusmenetelmä	3
2.1 Aineisto	3
2.2 Tutkimusmenetelmä	5
3 Teoriakehys	7
3.1 Modaalisuus	7
3.1.1 Mitä modaalisuus on?.....	7
3.1.2 Modaaliverbin määritelmä.....	10
3.1.3 Modaaliverbien piirteitä	14
3.2 Vieraan kielen omaksuminen ja Eurooppalainen viitekehys	16
3.2.1 Vieraalla kielellä kirjoittaminen	16
3.2.2 Eurooppalainen viitekehys	18
3.2.3 Käyttöpohjainen kielioppi ja vieraan kielen omaksuminen	20
3.3 Aiempaa tutkimusta modaalisuudesta oppijankielessä.....	24
4 Mahdollisuuden verbit	26
4.1 <i>Voida</i>	28
4.2 <i>Saada</i>	39
4.3 <i>Pystyä</i> ja muut dynaamiset modaaliverbit	44
4.4 <i>Saattaa</i>	47
4.5 Riittävyiden verbit	50
5 Nesessiiviset ja välttämättömyyttä ilmaisevat verbit	55
5.1 <i>Täytyä</i>	57
5.2 <i>Pitää</i>	62
5.3 Muut välttämättömyyden verbit	65
6 Modaaliverbien käytön kehittyminen	70
6.1 Taitotaso A2.....	70
6.1.1 Frekvenssi, tarkkuus ja distribuutio	70
6.1.2 Kommunikatiivinen kompetenssi	72
6.2 Taitotaso B1	74
6.2.1 Frekvenssi, tarkkuus ja distribuutio	74
6.2.2 Kommunikatiivinen kompetenssi	75

6.3 Taitotaso B2	77
6.3.1 Frekvenssi, tarkkuus ja distribuutio	77
6.3.2 Kommunikatiivinen kompetenssi	79
6.4 Taitotaso C1	81
6.4.1 Frekvenssi, tarkkuus ja distribuutio	82
6.4.2 Kommunikatiivinen kompetenssi	83
6.5 Taitotaso C2	85
6.5.1 Frekvenssi, tarkkuus ja distribuutio	86
6.5.2 Kommunikatiivinen kompetenssi	87
7 Pohdinta.....	95
7.1 Mitä modaaliverbit kertovat oppijan taitotasosta?	95
7.2 Jatkotutkimusaiheita	99
Lähteet.....	102
Liitteet	107

Taulukot

Taulukko 1. Aineiston kirjoitelmat kirjoittajien äidinkielen ja taitotason mukaan.	4
Taulukko 2. Aineiston sanemäärät taitotasoittain.....	4
Taulukko 3. Mahdollisuuden verbien esiintymät taitotasoittain.	27
Taulukko 4. <i>Voida</i> -verbin esiintymät taitotasoittain.....	28
Taulukko 5. <i>Voida</i> -verbin esiintymät persoonittain.	30
Taulukko 6. Yli 5 kertaa esiintyvät <i>voida</i> -verbin kollokaatit taitotasoittain.....	31
Taulukko 7. <i>Saada</i> -verbin modaaliset esiintymät taitotasoittain.	40
Taulukko 8. <i>Pystyä</i> -verbin esiintymät taitotasoittain.....	44
Taulukko 9. <i>Saattaa</i> -verbin esiintymät taitotasoittain.	47
Taulukko 10. Riittävyiden verbien esiintymät taitotasoittain.....	51
Taulukko 11. Riittävyiden verbien kielteiset esiintymät taitotasoittain.....	54
Taulukko 12. Välttämättömyiden verbien esiintymät taitotasoittain.....	55
Taulukko 13. <i>Täytyä</i> -verbin esiintymät taitotasoittain.	57
Taulukko 14. <i>Pitää</i> -verbin esiintymät taitotasoittain.....	62
Taulukko 15. Harvinaisempien välttämättömyiden verbien esiintymät taitotasoittain.....	65
Taulukko 16. A2-taitotasokuvaus modaaliverbien käytöstä.	73
Taulukko 17. B1-taitotasokuvaus modaaliverbien käytöstä.	77
Taulukko 18. B2-taitotasokuvaus modaaliverbien käytöstä.	81
Taulukko 19. C1-taitotasokuvaus modaaliverbien käytöstä.	85
Taulukko 20. C2-taitotasokuvaus modaaliverbien käytöstä.	89
Taulukko 21. Aineiston kymmenen yleisimmän modaaliverbin esiintymät.....	90
Taulukko 22. Mahdollisia oppijansuomelle tyypillisiä piirteitä modaaliverbien käytössä..	93

Kuviot

Kuvio 1. <i>Pitää</i> -verbin esiintymien modukset taitotasoittain.....	63
Kuvio 2. Modaaliverbien distribuutio taitotasolla A2.	71
Kuvio 3. Modaaliverbien distribuutio taitotasolla B1.....	75
Kuvio 4. Modaaliverbien distribuutio taitotasolla B2.....	78
Kuvio 5. Modaaliverbien distribuutio taitotasolla C1.....	82
Kuvio 6. Modaaliverbien distribuutio taitotasolla C2.....	87
Kuvio 7. Modaaliverbien esiintymäfrekvenssin kehitys taitotasolta toiselle.	91
Kuvio 8. Yleisimpien modaaliverbien prosentuaalinen osuus kaikista modaaliverbiesiintymistä taitotasoittain.....	92

1 Johdanto

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan suomenoppijoiden¹ modaaliverbien käyttöä ja sen kehittymistä Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasolla A2–C2. Tutkimuksen motivaationa ovat olleet aiemmissä tutkimuksissa tehdyt havainnot siitä, että modaalisuuden ilmaiseminen tuottaa usein edistyneillekin kielenoppijoille vaikeuksia (esim. Ajimer 2002, Dalziel – Helm 2008, Ivaska 2014a). Tämä ei ole ihme, sillä mahdollisuutta ja välttämättömyyttä ilmaistaan eri kielissä hyvin eri tavoin. Modaalisten kielen keinojen hallinta vaatii myös laajempaa tietoa kohdekielisen kulttuurin piirteistä: Millaiset asiat ovat tietyssä tilanteessa ja kulttuurissa mahdollisia tai välttämättömiä? Millaisissa yhteyksissä jaksetaan, viitsitään tai kehdataan? Mitä velvollisuuksia ja vapauksia yksilöllä on? Vaikeudet modaalisuuden ilmaisemisessa eivät kuitenkaan ole yhdentekeviä, sillä ne vaikuttavat muun muassa kielenkäyttäjän argumentaation uskottavuuteen sekä kykyyn ilmaista mielipiteitään. Modaalisuutta kuvaillaankin usein puhujan asenteen tai suhtautumisen ilmauksiksi (esim. Lyons 1977b: 452). Ei ole merkityksetöntä, miten ja millaisena oppija saa oman äänensä kuuluviin.

Tutkielman varsinaiset tutkimuskysymykset ovat seuraavat: (1) Miten aineiston suomenoppijat käyttävät modaaliverbejä kirjoitelmissaan Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasolla A2–C2 ja (2) miten käyttö kehittyy taitotasolta toiselle? Lisäksi tutkitaan sitä, (3) mitkä modaaliverbit aiheuttavat suomenoppijoille vaikeuksia ja (4) miten modaaliverbien osaaminen vaikuttaa oppijan viestintäkykyyn eli millaisista viestinnällisistä toiminnoista suoriutumista ne vahvistavat. Ensimmäiseen kysymykseen vastataan tutkimalla modaaliverbien frekvenssiä, tarkkuutta ja distribuutiota kullakin tutkitulla taitotasolla. Tarkastelusta rajautuu pois Eurooppalaisen viitekehyksen alin taso (A1). Toiseen kysymykseen vastataan vertailemalla eri taitotasojen tuloksia toisiinsa. Kolmatta kysymystä varten tarkastellaan kunkin verbin konkreettisia esiintymiä aineistossa ja niiden sopivuutta asiayhteyteensä. Neljänteen kysymykseen pyritään vastaamaan pohtimalla modaaliverbien kommunikatiivisia funktioita teksteissä ja vertailemalla niitä Eurooppalaisen viitekehyksen kirjoitustaitoja koskeviin taitotasokuvaimiin. Analyysissä jätetään vähemmälle huomiolle modaaliverbiesiintymien mahdolliset muotovirheet ja painotetaan niiden avulla välitettyjä

¹ Tässä tutkimuksessa kieltä omaksuvasta henkilöstä käytetään termiä *(suomen)oppija*, sillä se korostaa hänen aktiivista rooliaan oppimisprosessissa. Omaksuttavasta kielestä eli suomen kielestä käytetään termiä *kohdekieli*.

merkityksiä. Myös Eurooppalainen viitekehys (2003: 63) painottaa ylimpien taitotasojen kuvauksessaan, ettei tavoitteena ole virheetön vaan toiminnallisesti ja viestinnällisesti tehokas kielitaito.

Nykyisin ollaan suhteellisen yksimielisiä siitä, että kielenoppimisen tavoitteena on valmistaa opiskelijoita autenttisiin kielenkäyttötilanteisiin. Myös tässä tutkimuksessa huomioidaan aineiston kirjoittajien oletetut viestintätarpeet kullakin taitotasolla ja suhteutetaan analyysi niihin. Tutkimusaineisto on koottu Oulun yliopiston ICLFI-korpuksesta, joka koostuu ulkomaisissa yliopistoissa suomen kieltä opiskelevien harjoituskirjoitelmista. Alkeisoppijoille lienee tärkeintä yksinkertaisten ja yleisimpien viestintätarpeiden tyydyttäminen, mutta edistynyt suomenoppija tarvitsee yhä monipuolisempaa tietoa kohdekielestään. Modaaliverbit ovatkin kaikilla taitotasolla kiinnostavia: niitä käytetään jo alkeistasolla esimerkiksi pyyntöihin ja arkipäivän velvollisuuksien kuvailuun, mutta ylemmillä taitotasolla niillä ilmaistaan yhä abstraktimpia arviointeja ja päätelmiä.

Viime vuosina muun muassa Jyväskylän yliopistossa on tehty niin pro gradu - tutkielmia kuin väitöskirjatutkimusta (esim. Lesonen 2013, Seilonen 2013) Eurooppalaisen viitekehysten taitotasoasteikkoon liittyen. Useat näistä tutkimuksista liittyvät Cefling-hankkeeseen², jonka tavoitteena oli kuvata ja täydentää Eurooppalaisia taitotasoluokituksia siitä näkökulmasta, mitä milläkin viitekehysten tasolla on tavallista osata. Projektin jatkoksi on syntynyt Topling-hanke³, joka pyrkii puolestaan selvittämään, miten suomen, englannin ja ruotsin kielen oppijoiden kirjoitustaidot kehittyvät suomalaisessa koulujärjestelmässä. Taitotasojen tutkimuksella on katsottu olevan tärkeä funktio esimerkiksi toisen tai vieraan kielen pedagogiikan kehitystyössä. Nämä tutkimukset ovat kuitenkin keskittyneet enimmäkseen suomi toisena kielenä -opiskelijoihin eli suomessa asuviin suomenoppijoihin. Koska Eurooppalainen viitekehys on tarkoitettu yleispäteväksi ja käyttöyhteydestä riippumattomaksi kielitaitokuvaajaksi, on tärkeää tutkia myös muualla kuin Suomessa suomea opiskelevien kielitaitoa. Tässä tutkimuksessa pyritäänkin suhteuttamaan modaaliverbien osalta saatuja tutkimustuloksia S2-oppijoiden kielenomaksumisprosessista jo tehtyihin havaintoihin.

Englannin kielen oppijoiden modaaliverbien omaksumisprosessia on tutkittu melko paljon. Suomessa juuri modaaliverbeihin keskittyvää tutkimusta oppijansuomesta ei ole tehty, vaikka monissa muihin seikkoihin keskittyneissä suomalaisissa tutkimuksissa onkin

² Cefling-hankkeen verkkosivut: <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielet/tutkimus/hankkeet/paattyneet-hankkeet/cefling/suom>.

³ Topling-hankkeen verkkosivut: <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielet/tutkimus/hankkeet/topling>.

noussut esiin suomen modaaliverbien oppimisen haasteellisuus (ks. esim. Ivaska 2014a, Seilonen 2013, Paavola 2008 ja Niiranen 2008). Tarkemmin aiempia tutkimustuloksia oppijankielen modaaliverbeistä käsitellään luvussa 3.3.

2 Aineisto ja tutkimusmenetelmä

Tässä tutkimuksessa selvitetään oppijansuomen modaaliverbien käyttöä kirjoitelma-aineiston avulla. Aineisto on koottu Oulun yliopiston keräämästä kansainvälisestä oppijansuomen korpuksesta (ICLFI-korpus⁴), joka sisältää ulkomaisissa yliopistoissa suomen kieltä opiskelevien harjoituskirjoitelmia. Aineisto on laaja, joten se mahdollistaa niin kvalitatiivisten kuin kvantitatiivistenkin havaintojen tekemisen.

2.1 Aineisto

Tutkielman aineisto on kerätty ICLFI-korpuksen kirjoitelmista. ICLFI-korpus on Oulun yliopiston keräämä ja yhä täydentyvä oppijansuomen korpus, johon on kerätty suomen kieltä opiskelevien kirjoitelmia 20 ulkomaisesta yliopistosta. Tavallisimmin kirjoitelmat ovat luokkahuoneessa tuotettuja harjoitustekstejä. Aineiston kirjoittajat edustavat useita eri äidinkieliä ja ovat kielitaidoltaan eritasoisia, mikä mahdollistaa hyvin eri taitotasojen välisen vertailun. Tämän tutkielman aineistoon on sisällytetty vain kirjoitelmia, joiden kirjoittajien taitotaso on arvioitu Eurooppalaisen viitekehyksen mukaan. Taulukossa 1 (seuraavalla sivulla) aineiston kirjoitelmat on esitetty kirjoittajan äidinkielen ja taitotason mukaan.

Tässä tutkielmassa käytössä ollut ICLFI-korpuksen versio koostuu yhteensä 6149 tekstistä, joissa on yhteensä 788 508 sanetta. Tutkittavien tekstien määrää on kuitenkin rajattu, jotta myös kvalitatiivisten havaintojen tekeminen olisi mahdollista. Koska tutkimuksen tavoitteena on vertailla eri taitotasoja keskenään, jokaista taitotasoa edustavista kirjoitelmista on koottu oma osa-aineistonsa. Eri taitotasojen kirjoitelmat ovat keskenään hyvin eripituisia, joten aineistot on rajattu sanemäärän mukaan. Kunkin taitotason aineisto on suuruudeltaan noin 13000–14000 sanetta. Taulukkoon 2 (seuraavalla sivulla) on koottu eri taitotasojen osa-aineistojen sanemäärät.

⁴ ICLFI-korpuksen verkkosivut: <http://www oulu.fi/suomitoisenakielena/node/16078>

Taulukko 1. Aineiston kirjoitelmat kirjoittajien äidinkielen ja taitotason mukaan.

Taso	hollanti	kiina	puola	ruotsi	saksa	tšekki	unkari	venäjä	Viron venäjä	viro	Yht.
A2	20	9	4	17	20	15	1	15	15	17	133
B1	8	9	7	6	5	8	8	5	7	7	70
B2	6	8	6	7	6	5	4	4	2	3	48
C1	5	4	5	3	6	4	0	3	2	3	35
C2	0	0	8	0	0	1	0	2	0	5	16
Yht.	39	30	30	33	37	33	13	29	26	35	302

Taulukko 2. Aineiston sanemäärät taitotasoittain.

Taso	A2	B1	B2	C1	C2	Yhteensä
Sanemäärä	12 887	13 025	13 173	13 076	14 315	66 469

Tutkitut kirjoitelmat edustavat hyvin erilaisia tekstilajeja. Mukana on esimerkiksi kertomuksia, mielipidetekstejä, arvosteluja sekä kirjeitä. Suurin osa aineiston kirjoitelmista on kuitenkin kantaaottavia kirjoitelmia, kuten mielipidekirjoituksia, vastineita ja esseitä. Aineistoa ei kuitenkaan ole rajattu tekstilajien mukaan, koska tutkimuksessa tavoitellaan mahdollisimman kattavaa kuvaa modaaliverbien käytöstä eri taitotasoilla. Eri tekstilajit ovat ominaisia eri taitotasoille, joten on luontevaa tutkia jokaisen taitotason kohdalla niille tyypillisiä kielenkäyttötilanteita. Tuotettujen tekstilajien konventioiden voidaan kuitenkin olettaa heijastuvan tutkimustuloksiin, sillä aiempi tutkimus on havainnut kirjoituksen aiheen vaikuttavan merkittävästi käytettyihin modaaliverbeihin (Hinkel 2009).

Vaikka tutkimuksen tavoite on seurata modaaliverbien käytön kehitystä Eurooppalaisen viitekehysten taitotasolta toiselle, sen alin taso (A1) on jätetty kokonaan pois tarkastelusta. Rajaus johtuu siitä, että kyseinen taitotaso on kirjoitelma-aineiston kannalta ongelmallinen. ICLFI-korpuksessa ei ollut tutkimushetkellä A1-tason kirjoitelmia tarpeeksi, jotta tason aineisto olisi ollut vertailukelpoinen muiden aineistojen kanssa. Tämä lienee seurausta siitä, ettei A1-tasolla ole vielä tarkoituskaan osata tuottaa varsinaisia kirjoitelmia. Eurooppalaisen viitekehysten mukaan tason kirjoitustaitoihin kuuluu esimerkiksi yksinkertaisten henkilötietojen täyttö lomakkeeseen (*Eurooppalainen viitekehys*: 50, jatkossa

EVK). Voidaan myös olettaa, etteivät A1-tason kirjoitelmat sisältäisi juurikaan modaali-
verbejä.

Aineiston kirjoitelmat on kirjoitettu erilaisissa olosuhteissa: osa kotona, osa luok-
kahuoneessa, osa kirjoittajista on saanut käyttää sanakirjaa ja osa ei. Valtaosa kirjoittajista
on saanut käyttää sanakirjaa, mikä vastaa autenttista kirjoitustilannetta: voihan luokkahuo-
neen ulkopuolellakin esimerkiksi työhakemusta kirjoittaessa käyttää apuna kaikkia tarjolla
olevia resursseja. Kirjoitustilanteiden eroavaisuudet eivät todennäköisesti kuitenkaan juuri
vaikuta tutkimustuloksiin, koska tutkittava aineisto on tarpeeksi suuri häivyttämään yksit-
täisten kirjoitelmien ominaispiirteiden korostumisen. Modaaliverbien käyttö on tuskin
muutenkaan ilmiö, johon esimerkiksi sanakirjan käyttö tai kirjoitustilanne merkittävästi
vaikuttaisi.

2.2 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksessa käytetään sekä kvalitatiivisia että kvantitatiivisia menetelmiä. Kvantitatiiv-
vinen puoli vastaa kysymyksiin modaaliverbien käytön tiheydestä ja eri verbien käytön
yleistymisestä, kun taas kvalitatiivinen puoli tutkii modaaliverbien sopivuutta kontekstiinsa
ja niiden vaikutusta oppijan viestintäkykyyn.

Tutkimuksen analyysissä on hyödynnetty Cefling-hankkeessa kehitettyä – tai pa-
remmin yhä kehitteillä olevaa – DEMfad-mallia (Martin ym. 2010: 58–61). Mallissa keski-
tytään jonkin kielenpiirteen ($D = domain$) kehitykseen oppijankielessä, eli tässä tapaukses-
sa modaaliverbeihin. Kyseisen kielenpiirteen voidaan sanoa ilmaantuneen oppijankieleen,
kun se esiintyy ensi kerran oppijan tuotoksessa ($E = emergence$). Tämän tutkimuksen koh-
dalla oletettavaa on, että yleisimmät modaaliverbit ilmaantuvat oppijankieleen jo taitotasol-
la A ja osa vasta myöhemmin. DEMfad-mallissa oppimisen tavoitteena ajatellaan olevan
tutkittavan kielenpiirteen hallinta ($M = mastery$). Tutkittavan piirteen voidaan mallin mu-
kaan sanoa olevan oppijan hallinnassa silloin, kun sen esiintymistä noin 80 prosenttia on
kohdekielen mukaisia. Tässä tutkimuksessa ei lasketa modaaliverbien hallintaa kvantitatiiv-
visesti, sillä modaaliverbin kohdekielisyyys on usein suhteellista.

DEMfad-mallissa tutkimuskohdetta tarkastellaan oppijankielessä sen käytön frek-
venssin ($f = frequency$), tarkkuuden ($a = accuracy$) ja distribuution ($d = distribution$) kan-
nalta (Martin ym. 2010: 60–61). Mikään näistä piirteistä ei yksinään kerro koko totuutta
tutkittavan ilmiön hallinnasta. Tässä tutkielmassa modaaliverbien frekvenssi lasketaan nii-
den esiintyminä 1000 sanetta kohden. Esiintymätiheys ei kuitenkaan sinänsä ole ratkaiseva

tekijä modaaliverbien kohdekielisyiden kannalta. Modaaliverbit eivät ensinnäkään ole ainoa tapa ilmaista modaalisuutta, ja esimerkiksi Milton ja Hyland (1997: 190) sekä Aji-mer (2002: 61–62) ovat tutkimuksissaan huomanneet oppilaiden jopa liikakäyttävän niitä muiden modaalisuutta ilmaisevien keinojen kustannuksella. Modaaliverbien esiintymätiheyden ei siis voida olettaa kasvavan aina uudelle taitotasolle siirryttäessä. Tämän lisäksi pelkistä taajuuslaskelmista on vain osittainen hyöty, sillä ne eivät kontekstualisoi laskettavia ilmauksia eivätkä kerro niiden sopivuudesta asiayhteyteensä.

DEMfad-mallissa tarkkuus eli kohdekielisyys ei tarkoita vain morfologista tai ortografista virheettömyyttä vaan ilmauksen sopivuutta käyttöyhteyteensä, mihin vaikuttaa esimerkiksi tekstilaji (Martin ym. 2010: 60). Tämä on frekvenssiä merkittävämpi aspekti tässä tutkimuksessa, sillä Eurooppalainen viitekehys (2003: 63) painottaa viestinnällistä kompetenssia muotojen virheettömyyden sijaan. Kohdekielisten esiintymien määrää eri taitotasolla ei kuitenkaan esitetä kvantitatiivisesti, sillä modaaliverbiesiintymät eivät jakaudu tarpeeksi selkeästi asiayhteyteen sopiviin ja sopimattomiin. Eri taitotasolle tyypillistä tarkkuutta kuvaillaan sen sijaan esimerkiksi erittelemällä yleisimpiä ongelmia modaaliverbien käytössä. Analyysissa pyritään esimerkein osoittamaan, kuinka mahdollisuuden ja välttämättömyyden ilmaiseminen modaaliverbein tarkentuu taitotasolta toiselle. Olennaista siis on, ettei tässä työssä keskitytä muotoihin (kuten modaalisen predikaattiverbin, sen saaman subjektin tai verbitäydennyksen muotoon) liittyviin virheisiin vaan verbien semanttisten ja pragmaattisten ominaisuuksien hallintaan.

Distribuutiolla tarkoitetaan DEMfad-mallissa sekä ilmauksen kompleksisuutta että variaatiota (Martin ym. 2010: 61–62). Tässä tutkimuksessa näistä kahdesta painottuu variaatio, jota tarkastellaan laskemalla käytettyjen eri modaaliverbien määrä kullakin taitotasolla. Tämän lisäksi paikoin tarkastellaan yksittäisten modaaliverbien käyttötapojen variaatiota: jos jokin modaaliverbi kollokoi aina samojen verbien kanssa tai esiintyy vain tietyn muotoisena, voidaan puhua fraasimaisesta käytöstä (vrt. Eskildsen – Cadierno 2008: 16–18). Vaikka DEMfad-mallin kompleksisuusaspekti jää tässä tutkielmassa vähemmälle, analyysiosiossa käsitellään myös sen piiriin liittyviä seikkoja. Voidaan ajatella, että merkitykseltään ja käyttöalaltaan rajatuimmat verbit ovat tutkielman kontekstissa kompleksisempia kuin frekventiltään yleisimmät ja samalla monikäyttöisemmät modaaliverbit (esimerkiksi *voida*).

DEMfad-mallin frekvenssin ja distribuution käsitteitä lähelle tulevat esiintymä- ja tyyppifrekvenssien käsitteet (Ellis 2003: 71–72, Eskilden 2008: 13). Esiintymäfrekvenssillä tarkoitetaan jonkin ilmauksen konkreettisten esiintymien määrää. Mitä frekventimpi

jokin ilmaus on oppijansuomessa, sitä todennäköisemmin se on juurtunut osaksi hänen kielitaitoaan. Tyypifrekvenssi puolestaan viittaa jonkin ilmaisun produktiivisuuteen eli distribuutioon: mitä useammassa yhteydessä ja mitä useammassa eri muodossa sitä käytetään, sitä abstraktimmalle tasolle sen osaaminen on oppijankielessä todennäköisesti kehittynyt. Esiintymä- ja tyypifrekvenssien merkitykseen kielenoppimisen kannalta palataan tarkemmin luvussa 3.2.3, joka käsittelee tutkielman oppimiskäsitystä ja kielenoppimisen tendenssejä.

3 Teoriakehys

Modaalisuudella tarkoitetaan puhujan kannanottoja tapahtuman mahdollisuuden tai välttämättömyyteen. Modaaliset kielenaineokset poikkeavat toisistaan suuresti eri kielissä (ks. esim. Hansen – de Haan 2009), ja samankin kielen sisällä modaalisuutta ilmaistaan hyvin erilaisin kielellisin keinoin eli esimerkiksi morfologisesti, leksikaalisesti, syntaktisesti ja intonaation avulla. Eri kielten modaalisuutta onkin tämän vuoksi melko vaikea vertailla toisiinsa. (Bybee & Fleischman 1995: 2–3.) Tämä on kuitenkin vain yksi syy sille, minkä takia oppijankielen modaalisuuden tutkiminen on kiinnostavaa. Modaali-ilmaisuihin vaikuttaa nimittäin myös koko joukko kulttuurisia ja pragmaattisia tekijöitä. Seuraavissa alaluvuissa luodaan katsaus sekä modaalisuutta että kielen omaksumista käsitteleviin teorioihin, joita hyödynnetään tässä tutkielmassa.

3.1 Modaalisuus

Modaalisuus on semanttinen ilmiö, johon kuuluvat kielenkäyttäjän kannanotot tapahtuman tai tilanteen todennäköisyyteen tai toteutumismahdollisuuksiin (VISK § 1551). Modaalisuutta ilmaisevien keinojen suuren kirjon vuoksi tässä tutkielmassa tarkastellaan ainoastaan modaaliverbejä, mutta ennen niiden tarkempaa kuvausta paneudutaan lyhyesti modaalisuuteen ilmiönä.

3.1.1 Mitä modaalisuus on?

Modaalisuuteen kielenilmiönä on kiinnitetty huomiota jo kauan. Varhaisissa kieliopissa siitä ei kuitenkaan laajana ilmiönä juuri puhuta, vaan huomio keskittyy lähinnä kielten mo-

duksiin tai modusten kaltaisiin verbimuotoihin. Terminä *modaalisuus* tulee latinan tapaa tarkoittavasta sanasta, ja se viittasikin alkujaan kommunikaation tapaan, kuten siis moduksiin. Suositukseksi tutkimuskohteeksi modaalisuus nousi 70–80-luvuilla muun muassa Lyon-sin (1977a ja 1977b) ja Palmerin (1979) kirjoitusten myötä. (Van der Auwera 2014.)

Larjavaaran (2007: 399) mukaan modaalisuutta on puhujan kannanotto ilmaisemansa väitteen perusproposition suhteesta vaihtoehtoihin asiantiloihin. Modaali-ilmaukseen sisältyy siis aina subjektiivinen elementti, sillä se kertoo aina jotain kielenkäyttäjän suhtautumisesta esittämäänsä proposition. Modaalisuuteen kuuluu lisäksi kaksi vastakkaista merkityspoolia: mahdollisuus ja välttämättömyys. Niiden välillä vallitsee looginen riippuvuussuhde siten, että jos jokin asianlaita ei ole mahdollinen, on samalla välttämätöntä, että se ei ole niin. Jos taas on mahdollista, että jokin asia ei ole jotenkin, kyseinen asianlaita ei ole välttämätön. (Lyons 1977a: 167, Palmer 1979: 7.) Näiden kahden merkityspoolin välissä on kuitenkin niiden ulkopuolelle jäävä vapauden ja vaihtoehtoisuuden alue, jolle sijoituu ilmauksia kuten *Hän ei varmaankaan tule* ja *Hänen ei tarvitse tulla*.

Mahdollisuuden ja välttämättömyyden kategorioita on erilaisia, ja niiden edellyttämä logiikka sijoittuu eri kognitiivisille alueille: toiminnalliselle, sosiaaliselle ja tiedolliselle. Luonnonlakien määrittämä välttämättömyys on siis olemukseltaan toisenlaista kuin vaikkapa sosiaalisten normien määräämä velvollisuus. Nämä alueet erottuvat modaalisuuden kolmeksi pääkategoriaksi, jotka ovat dynaaminen, deonttinen ja episteeminen modaalisuus. Näistä deonttinen ja episteeminen modaalisuus ovat käsitteinä vakiintuneimpia, mutta Palmerin (1979) niihin lisäämä dynaaminen modaalisuus on vakiinnuttanut asemansa suomen kielen modaalisuuden tutkimuksen parissa. Dynaamisen modaalisuuden sisällyttäminen modaalisuuden yläkategoriaksi on kuitenkin herättänyt kritiikkiä, josta lisää myöhemmin dynaamisen modaalisuuden määrittelyn yhteydessä. Modaalisuudelle on ehdotettu muitakin alakategorioita, kuten eksistentiaalinen modaalisuus (Palmer 1979: 152–153). Tässä tutkielmassa hyödynnetään kuitenkin fennistiikassa yleisimmin hyväksyttyä modaalisuuden jaottelua kolmeen yläkategoriaan.

Palmer (2001) jakaa edellä mainitut kolme modaalisuuden kategoriaa edelleen yläkategorioihin. Hänen mukaansa episteeminen modaalisuus on propositionia koskevaa modaalisuutta (*propositional modality*) ja sekä deonttinen että dynaaminen modaalisuus tapahtumia koskevaa (*event modality*). Toisin sanoen episteeminen modaalisuus kuvaa jonkin väitteen tai proposition mahdollisuutta tai välttämättömyyttä olla totta, kun taas deonttinen ja dynaaminen modaalisuus ottavat kantaa siihen, kuinka mahdollinen tai välttämätön jokin tapahtuma itsessään on. Jakoa havainnollistaa Palmerin (mts. 7) esimerkki kiellon

vaikutusalasta. Siinä missä lauseen *Hän ei voi tulla kotiin* deonttisessa tulkinnassa kieltosana kieltää luvan tapahtuman, saman lauseen episteemisessä tulkinnassa se asettaa kyseenalaiseksi esitetyn väitteen.

Episteemisillä modaali-ilmauksilla kielenkäyttäjä viestii luottamustaan väitteensä todenperäisyyteen, ja sitä ilmaistaan usein modaalilla adverbilla, kuten *ehkä* ja *varmasti*, mutta myös verbeillä, kuten *uskoa* tai *saattaa*. Episteemistä välttämättömyyttä voidaan osuvammin nimittää varmuudeksi. Episteemisesti modaaliset lausunnot perustuvat puhujan tekemiin loogisiin johtopäätöksiin, jotka Palmer (2001: 28–29) jakaa spekulatiivisiin ja deduktiivisiin. Esimerkki spekulatiivisesta lausumasta on *Hän voi olla kotona*, jossa puhuja toteaa lausuman perusproposition episteemisesti mahdolliseksi. Sen sijaan lauseen *Hänen täytyy olla kotona* puhuja on päättellyt väittämänsä jostakin, joten lausuma on deduktiivinen. Useat episteemisyyden tutkijat (ks. esim. Larjavaara 2007: 403–405) ovat kiinnostuneet myös niin sanotusta episteemisestä asteikosta, jossa episteemiset modaali-ilmaukset muodostavat jatkumon sen mukaan, kuinka todennäköiseksi ne proposition ilmoittavat. Larjavaaran mukaan (mts. 406) puhtaat mahdollisuuden ilmaisut ovat harvinaisia, eli episteemiselle modaali-ilmaukselle on tyypillistä ottaa kantaa perusproposition todennäköisyyden määrään. Episteemisen modalisuuden sisarilmiöksi luetaan usein evidentialisuus, eli puhujan maininnat siitä, mistä hänen väitteensä tieto on peräisin. Suomenkielisessä tutkimuksessa (Larjavaara 2007, Kangasniemi 1992) evidentialisuus on tapana katsoa episteemisen modalisuuden alakategoriaksi, kun taas esimerkiksi Palmer (2001: 21) pitää sitä erillisenä propositionaalisen modalisuuden luokkana.

Deonttinen modalisuus ilmaisee tekojen sallittavuutta erilaisissa yhteisöissä: esimerkiksi jokin toiminta voi olla normeista johtuen pakollista tai kiellettyä. Lisäksi deonttisen modalisuuden piiriin kuuluvat erilaiset käskyt ja kehotukset, joilla puhuja pyrkii vaikuttamaan johonkin tapahtumaan. Deonttinen mahdollisuus ja välttämättömyys johtuvat aina toimijasta ulkoisista tekijöistä. Toisaalta Palmer (2001: 72) laskee deonttisen modalisuuden piiriin myös komissiivit, joiden avulla tekijä velvoittaa itsensä johonkin toimintaan (*Vannon, että tulen*). Deonttinen mahdollisuus tarkoittaa luvallisuutta eli vapautta valita, ja deonttinen välttämättömyys velvollisuutta. Episteemisen modalisuuden tavoin myös deonttinen modaali-ilmaus sisältää lisätason, joka sijoittaa sen jatkumolle sen mukaan, kuinka suotava mainittu propositio on.

Dynaaminen modalisuus kattaa Larjavaaran (2007: 414) mukaan sen mahdollisuuden ja välttämättömyyden alueen, joka ei kuulu deonttisen tai episteemisen modalisuuden piiriin. Palmer (2001: 10) jakaa dynaamisen modalisuuden edelleen kahteen kategoriaan:

henkilön sisäisistä ominaisuuksista, kuten voimavaroista, johtuvaan ja toisaalta ympäristöstä, kuten luonnonlaeista, johtuvaan mahdollisuuteen tai välttämättömyyteen. Henkilön sisäisistä tekijöistä johtuvaa dynaamista modaalisuutta ilmentää esimerkiksi verbi *jaksaa*, joka ilmaisee tekijällä olevan toiminnan edellyttämät voimavarat. Ulkoisista ympäristötekijöistä riippuvaa mahdollisuutta viestii esimerkiksi lause *Kesälläkin voi sataa*, joka kuvaa sateen olevan luonnonlakien mukaan mahdollista. Palmer (mts. 76) laskee myös volitiivit eli aikomuksen ja haluamisen ilmaukset dynaamisen modaalisuuden piiriin, mutta fennistiikassa niitä on pidetty omana kategorianaan (VISK § 1579).

Kangasniemi (1992: 91) toteaa väitöskirjassaan, että dynaamisen modaalisuuden kuuluminen modaalisuuden alle saattaa olla joiltakin osin kyseenalaista, koska modaalisuus määritellään usein (ks. esim. Lyons 1977b: 452) puhujan asenteeksi tai mielipiteeksi. Esimerkiksi lauseen *Opiskelija voi hakea edustajistoon* kohdalla dynaamisessa tarkoituksessa käytetty *voida*-verbi tuskin ilmaisee puhujan omaa mielipidettä tai asennetta. Kangasniemen mukaan modaaliverbin valinta kertoo kuitenkin aina subjektiivisesta asiantilan tulkinnasta. Esimerkiksi edelliseen lauseeseen on valittu *voida*-verbi, koska puhuja uskoo potentiaalista kuulijaa myös kiinnostavan edustajistoon hakeminen (vrt. *Opiskelijan ei tarvitse hakea edustajistoon*). Samalla hän ottaa kantaa mahdollisiin maailmoihin: edustajistoon hakeminen voisi olla myös mahdotonta. Hyvä esimerkki Kangasniemen (1992: 82–87) dynaamiseksi näkökulmaksi kutsumasta ilmiöstä on *joutua*- ja *päästä*-verbien välinen työnjako: lauseissa *Hän joutui sairaalaan* ja *Hän pääsi sairaalaan* puhujan modaaliverbi-valinnassa näkyy hänen suhtautumisensa sairaalaan. Myös muissa kuin dynaamisissa modaalii-ilmauksissa näkyy vastaavalla tavalla puhujan tai kirjoittajan subjektiivinen tulkinta ilmaistun asiantilan suhteesta mahdollisiin muihin asiantiloihin.

3.1.2 Modaaliverbin määritelmä

Koska tämä tutkimus kohdentuu suomenoppijoiden modaaliverbien käyttöön, on syytä täsmentää, mitä modaaliverbillä tarkoitetaan. Esimerkiksi englannin kielessä modaaliverbit ovat selkeä, formaalein kriteerein rajattava verbiluokka (Palmer 2001: 102), mutta suomen kielen kohdalla modaaliverbien määrittely ei ole yhtä helppoa. Myös eri kuvaukset saattavat lukea eri verbit modaaliverbeihin (esim. Kehayov – Torn-Leesik 2009: 365; Kangasniemi 1992: 291). Fennistiikassa modaaliverbejä on tutkinut jo 1950-luvulla Siro (1951), ja tämän jälkeen niitä ovat tutkineet muun muassa Laitinen (1989) ja Kangasniemi (1992).

Koska modaalisuus on semanttinen ilmiö, myös modaaliverbin määritelmää on haettava ainakin osittain semantiikasta. Yksimielisyys vallitseekin siitä, että modaaliverbeistä puhuttaessa on kyse verbeistä, jotka ilmaisevat jonkinlaista mahdollisuutta tai välttämättömyyttä tehdä jotakin. Tämä ei ole kuitenkaan yksiselitteinen rajauskriteeri. Kangasniemen (1992: 291) mukaan semanttisen määritelmän täyttäviä eli dynaamista, deonttista tai episteemistä mahdollisuutta tai välttämättömyyttä selkeästi ilmentäviä verbejä on suomen kielessä yhteensä 14: *voida, saada, saattaa, sopia, taitaa, mahtaa, pystyä, kyetä, päästä, pitää, täytyä, tulla, joutua ja tarvita*. Listauksen ongelma on kuitenkin se, että se voi olla liiankin poissulkeva. Suomen kielessä on nimittäin muitakin verbejä, jotka ilmaisevat (erityisesti dynaamista) mahdollisuutta ja välttämättömyyttä, kuten *ehtiä, jaksaa* ja *uskaltaa*. Näitä verbejä on käsitellyt väitöskirjassaan Flint (1980), joka kutsuu niitä mahdollisuuden ja riittävyyden verbeiksi (*verbs of possibility and sufficiency*). Iso suomen kielioppi puolestaan nimittää kyseisiä verbejä voimisverbeiksi (§ VISK 1568). Näiden verbien merkitys voidaan kirjoittaa auki seuraavaan tapaan: (*viihtyä*) *henkilölle on mahdollista tuntea olonsa kotoisaksi, sillä hänen ja hänen ympäristönsä välillä vallitsee riittävä harmonia* tai (*ehtiä*) *henkilölle on mahdollista päästä jonnekin ajoissa, koska aikaa on riittävästi*. Toisin sanoen jonkin teon tai tapahtuman mahdollistaa jonkin resurssin riittävyys, minkä vuoksi kyseisiin verbeihin viitataan tässä tutkielmassa Flintin termillä *riittävyiden verbit*. Kangasniemen mukaan (1992: 291) näiden verbien luokittelu modaaliverbeiksi on ongelmallista siksi, että ne eivät ilmaise pelkästään mahdollisuutta tai välttämättömyyttä, vaan sisältävät leksikaalisen elementin, joka määrittelee sen, mistä mahdollisuus tai välttämättömyys riippuu.

Semanttisen määritelmän ongelmaksi nousee myös se, että monilla modaaliverbeillä on myös ei-modaalinen merkitys, joka on toisinaan hyvinkin vaikeaa erottaa modaalises- ta merkityksestä. On helppoa erottaa vaikkapa *saada*-verbin merkityksistä modaalinen ja ei-modaalinen (*Saan valvoa myöhään* ja *Sain häneltä ihanan lahjan*). Monien muiden verbien kohdalla rajanveto on vaikeampaa. Esimerkiksi *joutua*-verbi ilmaisee monesti selkeästi välttämättömyyttä (*Monissa perheissä lapsi joutuu todistamaan vanhempiansa riitoja*) mutta joskus aikapaikkaista tapahtumaa (*Paperi joutui vahingossa väärään kansioon*). Muun muassa Kangasniemi (1992: 57) pohtii, pitäisikö tällaisissa tapauksissa rajausta modaalisen ja ei-modaalisen etsiä verbin saaman täydennyksen laadusta. Infinitiivitäydennys näyttää tekevän verbin käytöstä modaalista, mutta adverbiaalitäydennyksellä tällaista ominaisuutta ei tunnu olevan.

Siro (1951: 391) asettaakin modaaliverbille myös syntaktis-morfologisen määritelmän: hänen mukaansa modaaliverbiksi voidaan laskea vain verbit, jotka saavat infinitiivi-

muotoisen objektin. Lisäksi täydennyksenä toimivan infinitiivin ilmaiseman toiminnan tekijän on oltava sama kuin modaaliverbin (nominatiivimuotoinen) subjekti. Siron määritelmä jättää siis modaaliverbiluokan ulkopuolelle nesessiiviverbit, joita on kuitenkin kansainvälisen kielioppitradition mukaan pidetty modaaliverbeinä 70-luvulta alkaen (Laitinen 1989: 14). Määritelmän ongelmana on lisäksi se, että myös eräät ei-modaaliset verbit (kuten *alkaa*) käyttäytyvät saavat Siron määritelmän mukaisen infinitiivitäydennyksen. Tämä ongelma ei kuitenkaan ole relevantti, sillä *alkaa*-verbin kaltaiset verbit voidaan helposti rajata pois semanttisin perustein. Siron esittämä vaatimus myös täydennyksenä toimivasta infinitiivirakennetta kontrolloivasta subjektista onkin hyödyllinen verbien kuten *sallia* kohdalla. Vaikka *sallia*-verbi merkitsee mahdollistamista, se ei ole modaaliverbi, koska sen saaman infinitiivitäydennyksen subjekti on eri kuin verbin oma subjekti (*Äiti ei sallii minun mennä ulos näin myöhään*).

Infinitiivitäydennyksen vaatimuksessa on kuitenkin myös ongelmia. Ensinnäkin monissa tapauksissa tällainen rajanveto tuntuu melko keinotekoiselta. Onko perusteltua sanoa, että lauseessa *Pääsin vihdoin lähtemään sairaalasta* on modaalinen *päästä*-verbi, mutta lauseessa *Pääsin vihdoin sairaalasta* ei? Monissa yhteyksissä infinitiivitäydennys saatetaan jättää pois, koska sen ilmaisema toiminta on asiayhteydestä muutenkin selvä (esim. *Kissa pääsee läpi tuosta kolosta* tai *Kissa pääsee kulkemaan tuosta kolosta* ja *Osaan tämän laulun* tai *Osaan laulaa tämän laulun*). Toisaalta infinitiivitäydennyksen vaatimusta verbin modaalisuuden määrittäjänä voidaan puolustaa sillä, että joihinkin lauseisiin täydennyksen voidaan ajatella sisältyvän elliptisesti. Joskus on kuitenkin vaikea sanoa, merkitseekö verbi enää mahdollisuutta tai välttämättömyyttä vai ennemminkin aikapaikkaista tapahtumaa.

Kuten aiemmin mainittiin, englannin kielessä modaaliverbit voidaan rajata formaalein perustein. Vaikka englannin kielen modaaliverbien muotokriteereitä ei tietenkään voida sellaisinaan siirtää suomen kieleen, niihin tutustumisesta voi olla suomen kielenkin verbien luokitteluja pohtivalle hyötyä. Palmer (2001: 100) huomauttaakin esimerkiksi, ettei modaaliverbillä ole imperatiivia. Tämä johtunee siitä, että modaalilmauksiin kuuluu aina subjektiivinen elementti, jota ei voi käskää toiselle ihmiselle. Englannin kielen tapaan ei suomenkaan keskeisimmillä modaaliverbeillä ole imperatiivia: **täydy!*, **pidä!*, **saa!* ja **joudu!* ovat kaikki (modaalisessa merkityksessään) kielenvastaisia. Käskymuodon saavat verbit sisältävät siis aikapaikkaiseen toimintaan viittaavan merkityksen, kun taas käskymuodottomat ilmaisevat puhtaammin välttämättömyyttä tai mahdollisuutta. On siis mahdollista argumentoida, että niiden merkitys kallistuu mahdollisuuden tai välttämättömyy-

den ilmaisemista enemmän aikapaikkaisen tapahtuman ilmaisemiseen. Tämä ajatuskoe on kuitenkin enemmän filosofinen kuin varsinaiseksi rajauskriteeriksi sopiva, sillä myös yksi ja sama modaaliverbi (esimerkiksi *joutua*) voi käyttäytyä eri tavoin kontekstista riippuen. Myös monet riittävyuden verbit (*jaksaa*) voivat esiintyä imperatiivimuodossa. Lisäksi on mahdotonta sanoa, mikä merkityksen ulottuvuus missäkin verbissä on ensisijaisin tai dominoivin. Tämä ongelma onkin modaaliverbikategorian rajaamisen ytimessä: verbiryhmä on rajattava ainakin osittain formaalien perustelujen sijaan semantiikan kautta, mutta verbin merkitystä ei ole mahdollista kuvata joko–tai-tyyliin. Näyttää perustellulta olettaa, että modaaliverbin merkityksestä voi korostua joko välttämättömyyttä tai mahdollisuutta ilmaiseva tai aikapaikkaista tapahtumaa ilmaiseva puoli käyttöyhteydestä riippuen.

Ei ole kuitenkaan epätavallista, etteivät modaaliverbit muodosta selkeästi rajattavissa olevaa luokkaa, sillä näin on myös esimerkiksi romaanisissa kielissä. Palmerin (2001) mukaan on tavallista, että kielessä modaalisuutta ilmaistaan vain joko modusten avulla tai muin keinoin. Jos kielessä on sekä moduksia että modaaliverbejä, on Palmerin mukaan oletusarvoista, etteivät modaaliverbit ole täysin kieliopillistuneet tehtävänsä eivätkä tämän vuoksi muodosta selkeärajaista verbikategoriaa. (Mts. 104.) Suomea ei kuitenkaan voida laskea kieleksi, jossa modaalisuutta ilmaistaisiin ensisijaisesti modusten avulla. Larjavaaran mukaan (2007: 399) suomen kieliopillisesta modusta ei voida samastaa modaalisuuteen, vaikka esimerkiksi potentiaali onkin vahvasti episteeminen ja imperatiivi deonttinen modus.

Koska tämä tutkielma käsittelee modaaliverbejä, jonkinlainen modaaliverbin määrittely on vaikeuksista huolimatta välttämätöntä. Tässä tutkittuja modaaliverbejä ovat Kangasniemen luettelemien verbien lisäksi Flintin esittelemät dynaamista mahdollisuutta tai välttämättömyyttä ilmaisevat verbit, jotka esiintyvät infinitiivitäydennyksen kanssa. Ilman infinitiivitäydennystä tarkasteluun on hyväksytty joitakin esiintymiä, joilla on selvä elliptinen täydennys (esim. *En halua mennä, en voi!*). Tarkastelun ulkopuolelle jäävät siis esimerkiksi haluamista, aikomista ja arvelua ilmaisevat verbit (kuten *haluta, aikoa*) siksi, että ne eivät ilmaise modaalisuuden pääkategorioiden mukaista mahdollisuutta tai välttämättömyyttä, mutta toisaalta myös tavallisimmin adverbialitäydennyksen kanssa esiintyvät verbit kuten *pärjätä*. Tässä tutkielmissa tarkasteltavia verbejä ovat *voida, saada, pitää, täytyä, osata, pystyä, kyetä, uskaltaa, ehtiä, jaksaa, saattaa, tarvita, joutua, päästä, taitaa, viitsiä, kannattaa, tulla ja sopia*. Muitakin verbejä olisi voitu laskea modaaliverbeiksi, mutta niitä ei esiintynyt tutkimusaineiston kirjoitelmissa modaalisessa merkityksessä.

3.1.3 Modaaliverbien piirteitä

Tässä luvussa tutustutaan modaaliverbien käyttöön ja niiden erityispiirteisiin. Luvun tarkoituksena on selventää, minkä vuoksi modaaliverbien kohdekielen mukainen käyttö voi olla suomenoppijalle vaikeaa. Modaaliverbit ovat ensinnäkin useiden muiden verbien tavoin tavallisesti polyseemisiä. Kuten luvussa 3.1.2 mainittiin, useilla modaaliverbeillä on myös ei-modaalinen käyttötapa, jonka yhteydessä ne voivat saada NP-objektin (*Saan lahjan, Tarvitsen lisää aikaa, Pystyn tähän*). Verbi *pitää* on hyvä esimerkki modaaliverbistä, jolla on lukemattomia ei-modaalisia merkityksiä, kuten 'tykätä', 'pidellä' ja 'pitää vaatetta yllä' (*Nykysuomen sanakirja: 236–366*). Lisäksi sitä käytetään useissa kiteytyneissä ilmauksissa kuten 'pitää luento'. *Pitää*-verbin modaalinen käyttö eroaa kuitenkin ei-modaalisesta käytöstä syntaktisesti. Modaalisena se on yksipersonainen eli taipuu vain kolmannessa persoonassa, mutta ei-modaalisena se taipuu subjektin persoonan mukaan (VISK § 457).

Modaaliverbien, kuten lukemattomien muidenkin verbien, polyseemisyys johtuu ainakin osittain siitä, että niiden merkitys on laajentunut jostakin konkreettisesta alkupe- räismerkityksestä (Saukkonen 1965, Laitinen 1989: 16). Verbit saavat edelleen uusia käyttöyhteyksiä ja merkityksiä. Esimerkiksi verbi *pitää* on Saukkosen (1965: 113) mukaan tarkoittanut alun perin kiinnipitämistä, minkä jälkeen verbi on laajentunut merkitsemään modaalista välttämättömyyttä. Tämän jälkeen verbille on kehittynyt vielä joissakin yhteyksissä negatiivinen implikaatio, jonka mukaan aiottua toimenpidettä ei suoritettukaan (*Minun piti lähteä lomalle*) (Kehayov – Torn-Leesik 2009: 374–375).

Laitisen (1988: 57) mukaan välttämättömyys ja mahdollisuus ovat modaalisen asteikon ääripäitä, jotka ovat tavallisesti leksikaalistuneet eri modaaliverbeihin. Sitä vastoin deonttisuus, dynaamisuus ja episteemisyys ovat vain harvoin leksikaalistuneet modaaliverbeihin, ja niinpä sama verbi saa usein erilaisia tulkintoja kontekstistaan riippuen. Esimerkiksi lause *Poika voi olla kotona* voi saada minkä tahansa modaalisuuden pääkategorian mukaisen merkityksen, mutta välttämättömyys–mahdollisuus-akselilla *voida*-verbi tuntuu tavallisesti sijoittuvan lähemmäksi mahdollisuus-poolia. Toisaalta lause *Voit aloittaa* voidaan vaikkapa työnjohtajan sanomana tulkita paremmin käskyksi ja siten välttämättömyyden ilmaukseksi. Tällaisten lausumien kohdalla maailmantieto ja kulttuurintuntemus ovat keskeisiä tulkintaa ohjaavia välineitä. Oikean tulkinnan löytyminen saattaa vaatia maailmantiedon lisäksi myös harvinaisempien rakenteiden tuntemusta. Esimerkiksi tavallisimmin mahdollisuutta ilmaiseva *saada* ilmentääkin pakkoa ilmauksessa (*jokin*) *sai väistyä*.

Polyseemisuuden lisäksi hankaluuksia saattavat aiheuttaa modaaliverbien erilaiset syntaktismorfologiset ominaisuudet. Suurin osa välttämättömyyttä ilmaisevista verbeistä esiintyy niin sanotuissa nesessiivirakenteissa, joissa predikaatti on yksipersonainen ja sen saama subjekti genetiivissä. Tällaisessa rakenteessa modaaliverbi on kolmannen persoonan muodossa, ja sitä seuraa infinitiivimuotoinen verbi, jota kontrolloi pääverbin subjekti (*Sinun täytyy lähteä*). Muissa kuin nesessiivirakenteissa esiintyvät modaaliverbit kongruoivat tavallisen nominatiivisubjektin mukaan persoonassa, ja niitä seuraa niin ikään infinitiivitäydennys – tällaisissa rakenteissa esiintyy sekä välttämättömyyttä että mahdollisuutta ilmaisevia modaaliverbejä (*Sinä voit lähteä, Sinä joudut lähtemään*). Modaalisen kiellon kohdalla on myös huomattava myös nesessiiviverbien täydennysjakauma: kun välttämättömyyttä ei ole, *täytyä*-verbin kielto muodostetaan usein *tarvita*-verbin avulla (Kiuru 1977: 210). Sen sijaan *pitää*-verbin kielto muoto saa joissakin yhteyksissä tulkinnan, jonka mukaan jotain on välttämätöntä jättää tekemättä. Esimerkiksi lause *Sinun ei pidä ajatella tuollaista* saa kiellon tai voimakkaan kehotuksen tulkinnan.

Äidinkielisten puhujien modaaliverbien käyttöön keskittyneissä tutkimuksissa on huomattu joitakin selviä trendejä. Esimerkiksi tietyt modaaliverbit, kuten *voida* ja *saada*, esiintyvät huomattavan usein nollapersoonan kanssa. *Voida*-verbi näyttää suosivan lisäksi passiivia. (Kangasniemi 1992: 294.) Modaaliverbejä käytetään myös monissa idiomatisissa rakenteissa (*Tupakointi saa jäädä*). Useat modaaliverbit (esimerkiksi *pystyä, jaksaa, kehdata* ja *viitsiä*) ovat lisäksi luonteeltaan kieltohakuisia (ks. Kiuru 1977). Modaaliverbeillä on lisäksi mielenkiintoisia pragmaattisia funktioita, sillä niitä käytetään usein erilaisissa diskurssi-strategioissa. Kangasniemi (1992: 364–383) laskee tällaisiksi strategioiksi vastuunpakoilun sekä kohteliaisuuden ja kasvojen säästämisen. Erityisesti edellisessä luvussa esitellyt riittävyden verbit esiintyvät usein konteksteissa, joissa toimijan kasvoja halutaan suojata ja hänen tekemättä jättämisiään selitellä (Flint 1980: 134–152). Opinnoissaan pitkällä olevan kielenoppijan on hyvä olla tietoinen tilanteista, joissa kohdekielisellä kulttuurialueella on kohteliasta säästää esimerkiksi keskustelukumppanin kasvoja. On tiedettävä, millaisia asioita kehdataan, saadaan tai viitsitään tehdä. Erityisen kiinnostavia ovatkin modaaliverbien erilaiset käyttöfunktiot vapaassa keskustelussa (ks. Hakulinen – Sorjonen 1989). Lisäksi kulttuurin sisällä on toisistaan poikkeavia, esimerkiksi tekstilajisidonnaisia käytänteitä, jotka vaikuttavat sopivien modaalilmaisujen valintaan. Esimerkiksi akateemisessa tekstissä on tärkeää osata ilmaista varmuutta ja epävarmuutta asiaankuuluvalla tavalla.

3.2 Vieraan kielen omaksuminen ja Eurooppalainen viitekehys

Varsinkin ulkomaisessa tutkimuksessa termillä *toinen kieli* viitataan monesti mihin tahansa muuhun opittavaan kieleen kuin oppijan äidinkieleen (Mitchell – Myles 1998: 1–2). Yhä tavallisempaa on kuitenkin erottaa termit *vieras kieli* ja *toinen kieli* toisistaan. Tällöin vieras kieli viittaa kohdekieleen, jota ei puhuta yleisesti maassa, jossa opiskelu tapahtuu. Jonkin kielen opiskelu toisena kielenä tarkoittaa puolestaan kohdekielisessä ympäristössä tapahtuvaa opiskelua. Termit on hyvä erottaa toisistaan, sillä niihin liittyvät oppimisympäristöt ja -tavoitteet saattavat poiketa toisistaan merkittävästi. Siinä missä toisen kielen opiskelulla pyritään usein kyseisen kielen puhujayhteisön jäseneksi, vierasta kieltä opiskellaan tavallisimmin tulevaisuuden käyttötarpeita varten.

Cook (2010: 20–21) kritisoi termien erottelua, koska ne hänen mukaansa yksinkertaistavat oppimistilanteita liikaa opiskeluympäristön mukaan eivätkä tee oikeutta erilaisten oppimistilanteiden ja -tavoitteiden kirjolle. On paljon tilanteita, joissa yksilön kotimaa ja jokapäiväiset kielenkäyttötarpeet eivät ole toisistaan ennustettavissa. Vaikka asuinmaa ei olisikaan kohdekielinen, sieltä saattaa löytyä autenttisia kohdekielen puhujayhteisöjä, joihin kielenoppija haluaa liittyä. Toisaalta vaikkapa Suomessa asuvalla maahanmuuttajakotiäidillä voi olla vain harvoja yhteyksiä suomenkielisiin yhteisöihin. Tämän tutkimuksen aineiston suomenoppijoiden kohdekieleen viitataan joka tapauksessa termillä *vieras kieli*, sillä suomenkielisessä tutkimuksessa termit ovat vakiintuneet erottelemaan suomea Suomessa ja ulkomailla opiskelevien tavoitekielet toisistaan (Latomaa – Tuomela 1993).⁵

3.2.1 Vieraalla kielellä kirjoittaminen

Toista kieltä opiskelevien kirjoitelmia on tutkittu 50-luvulta lähtien pitkälti virheanalyysin keinoin. Hinkelin (2005) mukaan virheanalyysin alkuaikoina monet tai jopa useimmat virheet selitettiin transferista eli kielenoppijan äidinkielen siirtovaikutuksesta johtuviksi. Hänen mukaansa yksipuoliseen analyysiin vaikutti ainakin osittain se, että toisella kielellä kirjoitettujen tekstien tutkimus yleistyi vasta 80-luvulla. (Mts. 615–616.) Vieraalla tai toisella kielellä kirjoittamista koskevat teoriat pitivät lähtökohtanaan pitkään 80-luvun lopulle lähinnä ensimmäisellä eli äidinkielellä kirjoittamisen teorioita (Johns 1990: 24). Sittemmin

⁵ Suomessa suomea opiskelevien kielimuodosta käytetään tässä tutkielmassa lyhennettä S2. Äidinkielisten puhujien kielimuotoon viitataan puolestaan lyhenteellä S1.

on huomattu, että toisella ja ensimmäisellä kielellä kirjoittaminen eroavat toisistaan lähes joka suhteessa: niin kirjoitusprosessi kuin itse tekstitkin ovat erilaisia (Silva 1993).

On havaittu, että erityistä toisella kielellä kirjoittamisen tutkimusta ja siitä sovellettua pedagogiikkaa tarvitaan muun muassa sen vuoksi, että eri kulttuureissa pidetään eri asioita hyvän tekstin tunnuspiirteinä (Hinkel 2005: 617–619). Esimerkiksi Maurasen (1993) mukaan suomenkielinen akateeminen rekisteri eroaa huomattavasti angloamerikkalaisesta vastineestaan. Suomenkielinen akateeminen teksti suosii epäsuorempaa tyyliä ja pitää oletuslukijana käsiteltyä asiaa jo hyvin tuntevaa henkilöä, kun taas angloamerikkalainen tyyli suosii suorempia ilmauksia ja olettaa lukijan tietävän käsitellystä aiheesta vain vähän. (Mts. 188–189.) Maurasen (mts. 189) mukaan vääränlainen akateeminen rekisteri voi saada kirjoittajan kuulostamaan kohdekielisen lukijan mielestä epäkohteliaalta tai epäasiantuntevalta.

Vieraalla kielellä kirjoittamisen tutkimus on keskittynyt muun muassa kirjoitusprosesseihin sekä tekstidiskurssien kulttuurisiin eroihin mutta myös pienempiin leksikaalisiin, syntaktisiin tai retorisiin ilmiöihin (Hinkel 2005: 615). Suomessa S2-kirjoittamista on tutkinut muun muassa Toropainen (2008). Hänen mukaansa kielenoppijoiden kirjoitustaito on hyvin relevantti tutkimuskohde, sillä kansainvälistyneessä ja teknologisoituneessa nyky-yhteiskunnassa kirjoittaminen on ensisijaisen tärkeä kommunikaatio- ja vaikuttamisväline. Joillekin oppijoille se saattaa olla puhetaitoakin ensisijaisempi oppimisen kohde. (Mts. 41.) Monissa tutkimuksissa, joissa on tarkasteltu kielitaidon kehitystä Eurooppalaisen viitekehityksen taitotasolta toiselle, on käytetty aineistona nimenomaan kirjoitelmia (esim. Seilonen 2013).

Tekstit eroavat tutkimuskohteena keskusteluista monessakin mielessä. Ensinnäkin kirjoittaessa on mahdollista harkita käytettäviä sanoja ja rakenteita autenttista puhetilannetta kauemmin. Kirjoittajalla on lisäksi usein käytettävissään erilaisia apuvälineitä, kuten sanakirja tai oppikirja. Toisaalta kirjoittaessa tuotetaan usein monimutkaisempia rakenteita kuin puheessa, ja lisäksi kirjoittajalta odotetaan erilaisten tekstilajien hallintaa. Toisto ja katkonaisuus eivät ole samalla tavalla hyväksyttäviä kirjoituksessa kuin puheessa. Olen-naista on tiedostaa, etteivät kirjoitelma-aineiston perusteella saadut tutkimustulokset vaikaka modaaliverbeistä ole yleistettävissä kaikkia kielitaidon osa-alueita koskeviksi.

Moni vieraan kielen käyttäjä on joutunut havaitsemaan, kuinka vaikeaa on ilmaista itseään muulla kuin omalla äidinkielellä. Vieraskieliset sanat eivät enää kannakaan kaikkia niitä sivumerkityksiä, joita äidinkielessä vastaavalla sanalla on. Onkin havaittu, että vieraalla kielellä kirjoitettaessa voi olla vaikeaa saada tekstiin *omaa ääntä* (Latomaa 2013:

94). Omalla äänellä tarkoitetaan usein itseilmaisua, jossa näkyy kirjoittajan kokemusmaailma: hänen näkemyksensä, kokemuksensa, perustelunsa ja suhtautumistapansa (Harjunen – Juvonen 2013: 10–11). Kirjoittamalla voi myös ottaa erilaisia identiteettejä, kuten esiintyä auktoriteettina tai objektiivisena tarkkailijana. Nämä identiteetit vaikuttavat myös suhteeseen, jota kirjoittaja rakentaa tekstin ja sen oletetun lukijan välille. Erilaiset tekstilajit vaativatkin erilaisten äänien käyttämistä. (Mts. 12, 17). Kaikkiin edellä lueteltuihin toimintoihin – näkemysten, perustelujen, ja suhtautumisten esittämiseen – voidaan käyttää modaaliverbejä. Luvussa 6 tarkastellaankin aineistoesimerkein sitä, miten modaaliverbien käyttö auttaa kirjoittajaa erilaisten viestinnällisten toimintojen suorittamisessa. Kirjoitustaitoa laajana kokonaisuutena ei siis aineiston teksteistä tarkastella. Sen sijaan analyysi pyrkii osoittamaan esimerkkejä modaaliverbien vaikutuksesta tähän laajempaan kokonaisuuteen.

3.2.2 Eurooppalainen viitekehys

Eurooppalaista viitekehystä käytetään nykyään laajalti ympäri Euroopan niin kielitaidon itsearviointiin, kielitutkintojen suunnitteluun kuin opetukseen ja muuhunkin kielenoppimista tukevaan toimintaan. Myös Suomen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet viittaavat Eurooppalaiseen viitekehykseen, ja esimerkiksi peruskoulun S2-opetuksen tavoitteena on saavuttaa taitotaso B1.1–B1.2 (POPS 2004: 98). Toimiakseen mahdollisimman tarkoituksenmukaisella tavalla Eurooppalaisen viitekehyksen soveltaminen vaatii kuitenkin tutkimusta, jota on viime vuosina tehty muun muassa kansainvälisessä, Suomessa Jyväskylän yliopiston toteuttamassa Cefling-hankeessa.

Eurooppalaisen viitekehyksen keskeisimmät ajatukset ovat kielitieteessä jo vuosikymmeniä vanhoja. Kalliokosken (2006: 241) mukaan Eurooppalaiseen viitekehykseen vaikuttanut *kommunikatiivisen kompetenssin* käsite on peräisin sosiolingvisti Hymesilta (1972), joka laajensi Chomskyn (1957) *kielellisen kompetenssin* käsitettä. Kielelliseen kompetenssiin kuuluu lähinnä kielenkäyttäjän taito muodostaa kieliopillisia lauseita, kun taas Hymes korosti kieliopillisen oikeellisuuden lisäksi myös ilmauksen sopivuutta kontekstiinsa eli sen *käyttöön* liittyviä sääntöjä. Hymes painotti, että myös kieliopillisesti virheetön lausuma voi olla asiayhteydessään kankea tai kiusallinen (mts. 281–282). 70- ja 80-luvuilla funktionaalinen näkemys kielitaidosta alkoi korostaa kykyä toimia erilaisissa kielellisissä tilanteissa ja osallistua erilaisiin puheakteihin (Eskildsen 2008: 226, Kalliokoski 2006: 244). Kielen variaatiota, tekstuaalisia ilmiöitä sekä kieltä toimintana korostaa myös kielenoppimisen suunnitteluun, arviointiin ja itsearviointiin kehitetty Eurooppalainen viite-

kehys (2003), joka käsittelee kielitaitoa monimutkaisena ja monikerroksisena kielitaidon osa-alueiden taksonomiaverkostona. Viitekehykseen ovat vaikuttaneet erilaiset pohdinnat siitä, mitä kielenkäyttäjän kommunikatiiviseen kompetenssiin kuuluu. Sen mukaan kielellinen, sosiolingvistinen ja pragmaattinen komponentti muodostavat yhdessä *kielellisen viestintätaidon* (mts. 33–34). Näiden komponenttien mainitaan koostuvan erilaisista *kompetensseista*, joiden kehittämiseen opiskelu pyrkii (mts. 29). Nämä kompetenssit vaikuttavat ilmauksen kommunikatiiviseen onnistuneisuuteen: esimerkiksi modaaliverbirakennetta voidaan tarkastella muun muassa tekstin koheesion ja retorisen rakenteen, idiomaattisuuden, varieteetin tai syntaktisen onnistuneisuutensa kannalta.

Eurooppalainen viitekehys koostuu useista taitotasokuvaimista, jotka kuvaavat kielitaidon eri osa-alueita kuudella eri taitotasolla (A1, A2, B1, B2, C1 ja C2, jotka voidaan tosin vielä jakaa alatasoiksi kuten A1.1). Niiden avulla oppijan on helppo tarkkailla osaamistaan itselleen merkityksellisillä kielitaidon osa-alueilla ja harjoitella kohdetaitotasolleen ominaisia taitoja. Kuvaimille ovat tyypillisiä *osaa tehdä* -lauseet, jotka konkretisoivat kullekin tasolle ominaista kielitaitoa kuvailemalla niitä toimintoja, joista tason oppija selviää. Esimerkiksi kirjoitustaitojen kuvauksessa voidaan luetella tekstilajeja, joiden tuottamiseen tason oppija pystyy. A2-tasolle tyypillisiksi tekstilajeiksi mainitaan esimerkiksi lyhyet ja yksinkertaiset muistiinpanot sekä kiitoskirje (ks. tarkemmin liite 1).

Taitotason A oppijaa kuvataan Eurooppalaisessa viitekehyksessä perustason kielenkäyttäjäksi. Taitotasoa A1 kutsutaan alkeistasoksi (*breakthrough*), ja sille ominaista on tutuimpien arkipäivän ilmausten hallinta ja yksinkertaisten tarpeiden tyydyttäminen. Taitotaso A2 on puolestaan nimeltään selviytyjän taso (*waystage*). Tällä tasolla oppija pystyy viestimään yksinkertaisissa ja rutiininomaisissa tilanteissa ja kuvailemaan yksinkertaisesti itseään ja elämäänsä. Taitotaso B on nimeltään itsenäisen kielenkäyttäjän taso, ja se koostuu kynnystaitotasosta (B1, *threshold*) ja osaajan tasosta (B2, *vantage*). B1-tasolla oppija selviää tavallisimmista viestintätilanteista ja pystyy keskustelemaan yksinkertaisesti itseään kiinnostavista aiheista. B2-tasolla oppija ymmärtää pääajatuksia jo abstrakteja aiheita-kin käsittelevistä teksteistä ja viestii sujuvasti useimmissa tilanteissa. Tason C oppijaa kuvataan taitavaksi kielenkäyttäjäksi, ja taso jakautuu taitajan tasoon C1 (*effective operational proficiency*) ja mestarin tasoon C2 (*mastery*). C1-tasolla oppija ymmärtää jo vaativia tekstejä ja niiden piilomerkityksiä ja osaa käyttää kieltä tehokkaasti erilaisiin tarkoituksiin. C2-tasolla oppija ymmärtää vaikeuksitta kaikenlaista kieltä ja erottaa merkitysvivahteet vaikeissakin tilanteissa. Taitotasokuvaus ei kuitenkaan olela tämän tason kielenkäyttäjän

olevan kielitaidoltaan äidinkielen puhujan kaltainen. (EVK: 46–48, 63.) Tarkemmat taitotasokuvaukset kirjoittamistaitojen osalta löytyvät liitteestä 1.

Eurooppalaisen viitekehyksen luominen ja sen tutkimus on ollut tärkeä osa Euroopan neuvoston kielipoliittisia tavoitteita. Näiden tavoitteiden mukaan Euroopan rikas kieli- ja kulttuuriperimä on nähtävä rikkautena ja kommunikaation esteen sijasta sitä rikastavana ja keskinäistä ymmärrystä luovana voimavarana. Kielipolitiikan keskiössä on myös pyrkimys helpottaa ja edistää liikkuvuutta EU:n jäsenmaissa, ja tämän tavoitteen saavuttamiseksi on tarvittu ja tarvitaan yhä yhteistyötä kieltenopiskelun ja -opetuksen suunnittelussa ja käytännön toteutuksessa. Suurena uhkana Euroopan vakaudelle ja demokratian toiminnalle nähtiin kiihkokansallisuus ja muukalaisviha, joita niin ikään voitaisiin estää yhteistyötä ja toisiin kieliin ja kulttuureihin tutustumista edistämällä. (EVK: 20–24.)

Eurooppalaisen viitekehyksen tärkeimpiä tavoitteita kielitaitotason arvioimisen lisäksi on erilaisten kielitutkintojen yhtenäistäminen, jotta niitä voitaisiin hyväksyä myös muissa jäsenmaissa. Kielenoppijoiden lisäksi viitekehys onkin tarkoitettu myös opettajille, kielikurssien suunnittelijoille, tutkintolautakunnille sekä opetushallinnolle auttamaan heitä suuntamaan ja koordinoimaan työtään. (EVK: 24–25.) Sen kuvaimien avulla esimerkiksi kurssien suunnittelijat voivat asettaa opetukselleen selkeät tavoitteet ja tarkistaa, millaisia taitoja harjoittelemalla tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Jotta taitotasoasteikko soveltuisi käytettäväksi joustavasti erilaisiin koulutuksiin ja tilanteisiin, se ei voi olla liian kontekstiriippuvainen. Kuvausten yleispätevyys aiheuttaa myös ongelmia, sillä taitotasokuvaimia voidaan tulkita ja ymmärtää eri tavoin. Viime aikoina onkin pyritty tutkimaan, tehostamaan ja kehittämään Eurooppalaisen viitekehyksen käyttöä opetuksessa, itsearvioinnissa ja tutkintojen suunnittelutyössä (esim. Tani – Nissilä 2010).

3.2.3 Käyttöpohjainen kielioppi ja vieraan kielen omaksuminen

Ihmisen kyky oppia kieltä on askarruttanut tutkijoita jo pitkään ja tarjoaa yhä paljon avoimia tutkimuskysymyksiä. Nykyään useat eri kielen omaksumisen tutkimuksen suuntaukset, kuten funktionalistit ja kognitiivisen kielentutkimuksen kannattajat, jakavat kuitenkin käsityksen kielenoppimisen vahvasta yhteydestä kielen käyttöön. Tämän tutkielman oppimiskäsitys ja kielenoppimista kuvaava käsitteistö on peräisin kognitiivisen kielitieteen käyttö-pohjaisesta kieliopista (*usage-based linguistics*), jonka on alun perin esitellyt Langacker teoksessaan *Foundations of Cognitive Grammar* (1987).

Langacker (1988) kyseenalaistaa generativistisen kielioppitradition, jota luonnehtivat minimalistisuus, reduktiivisuus ja ylhäältä alas katsominen. Minimalistisuus viittaa kieliopin taloudellisuuden ihanteeseen, jonka mukaan hyvä kielioppi selittää kielen mahdollisimman kattavasti mahdollisimman vähäisellä sääntömäärällä. Reduktiivisuus tarkoittaa puolestaan sitä, että kielioppi koostuu säännöistä eikä yksittäisten kielellisten tuotosten katsota voivan kuuluvan siihen. Kielioppi siis selittää, miten ilmaisut muodostetaan, eikä kieli siis ”salli” ilmauksia, jotka eivät ole muodostettavissa näiden sääntöjen perusteella. Ylhäältä-alas-periaate tarkoittaakin sitä, että yleistyksiset ja säännöt nähdään ensisijaisena resurssina, josta yksittäiset, alemman tason ilmaukset johdetaan. (Mts. 127–130.) Kielenoppimisen käyttöpohjaisuudella tarkoitetaan puolestaan sitä, että kieltä ja sen rakenteita ajatellaan opittavan ja omaksuttavan vuorovaikutuksessa. Erilaisissa kielellisissä kokemuksissa taajaan toistuvat yksiköt (sanat, lausekkeet, rakenteet) abstrahoituvat yksilön kognitiivissa, ja ajan myötä tällaiset kieliyhteisössä vakiintuneet frekventit kielellisten elementtien muodostamat kuviot tulevat osaksi yksilön kielitaitoa.

Käyttöpohjainen käsitys kielestä ja sen omaksumisesta on generatiivista perinnettä vastoin epäreduktiivinen, maksimaalinen ja alhaalta ylös katsova (Langacker 2000: 1–3). Reduktiivisuuden vastainen korostus painottaa, että kielitieteellinen kuvaus ei voi painottua vain muotoihin tai merkityksiin, sillä nämä ovat toisistaan erottamattomissa kielellisissä *konstruktioissa*. (mts. 2). Konstruktiolla on siis omia merkityksiään, jotka eivät aina ole johdettavissa sen muodostavien osien merkityksistä. Generativistinen perinne ei onnistu selittämään, että esimerkiksi transitiivisuus on konstruktion eikä yksittäisten leksikaalisten elementtien ominaisuus. Ellisin (2003: 66) mukaan konstruktiot ovat frekventtejä kielellisiä kuvioita, joilla on jokin tietty lingvistinen funktio. Ne ovat osa kielijärjestelmää, puhujayhteisön konventionalisoimia ja vakiintuneet osaksi yksilön kielitietoutta. Olennaista on, että konstruktiossa merkitys ja muoto muodostavat yhden kokonaisuuden, minkä lisäksi jokaisella sen konkreettisella toteumalla on myös pragmaattinen ja diskurssifunktio. Hyvä esimerkki tästä on nesessiivikonstruktio, joka laukaisee esimerkiksi *pitää*-verbin modaalisen merkityksen. Käyttöpohjainen kielikäsitelmä olettaa, että kieliopin oppiminen on tuhansien konstruktioiden omaksumista pala palalta ja että niiden *emergenssin* laukaisee altistuminen kielenkäyttötilanteille (mts. 67).

Käyttöpohjaisen kielikäsitelmän kuvaileminen maksimaaliseksi tarkoittaa, että teorian mukaan kielioppiin kuuluu sekä konstruktiota että niiden konkreettisia toteumia, *konstrukteja*. Esimerkiksi ilmaus *mun täytyy* voi olla tallennettuna puhujan kognitioon tämän muotoisena, mutta samaan aikaan puhuja voi tuntea säännön, jonka perusteella ilmaus olisi

konstruoitavissa. Kielenkäyttäjän kognitiossa voi olla ja on siis yhtäaikaaisesti sääntöjä ilmausten muodostamiseksi sekä vakiintuneita ilmauksia, joita kielenkäyttäjä on poiminut aiemmista kielikokemuksistaan ja joita hän uusiokäyttää sellaisinaan. (Langacker 1988: 131–132, Eskildsen 2008: 168, 265.) Kolmantena käyttöpohjaista teoriaa kuvaa alhaalta ylöspäin katsominen. Tämän näkökulman mukaan konkreettiset, toteutuneet ilmaukset muodostavat pohjan abstraktimmille yleistyksille. Langackerin (1988: 132–133) mukaan kielelliset kaavat abstrahoituvat toteutuneista kielellisistä tuotoksista, minkä vuoksi abstrahoitumisprosessia tarjoaa mielenkiintoisen tutkimuskohteen.

Käyttöpohjaisen teorian kannattajat painottavat, että kaikki kielenkäyttäjät – sekä äidinkielliset puhujat että vieraan kielen oppijat – oppivat ja prosessoivat kieltä läpi elämänsä. Yksilön kielitaito ei siis ole stabiili kokoelma hänen tuntemiaan ilmauksia ja sääntöjä, joita noudattaen yksilö tuottaa kieltä. Sen sijaan ihmiset altistuvat joka päivä erilaisille kielikokemuksille, jotka jatkuvasti muovaavat yksilön kielitajua. (Vuorovaikutuksen merkityksestä ilmausten kehitykseen ks. Eskildsen 2008: 50–86.) Koska ympäristömme ja kaikki siihen kuuluvat kielelliset tilanteet ovat valtavan moninaisia ja muuttuvia, äidinkielenkään puhujan kielitaito ei ole tasainen ja muuttumaton. (Ellis 2003: 63–66.)

Käyttöpohjaisen kieliopin ajatuksia on sovellettu muun muassa lapsen kielen kehityksen tutkimukseen (Tomasello 2003) ja toisen kielen omaksumisen tutkimiseen (Ellis 2003, Eskildsen 2008). Ellisin (2003) mukaan sekä ensimmäisen että toisen kielen omaksumisessa on kyse pitkälti samoista prosesseista, mutta niitä erottaa yleensä kolme tekijää. Ensimmäinen vierasta kieltä omaksutaan tavallisesti aikuisena tai ainakin varhaislapsuuden jälkeen, jolloin oppijalla on kehittyneemmät kognitiiviset kyvyt. Toiseksi omaksumisprosessi erottaa tuotetun kielen laatu: varsinkin luokkahuoneympäristössä kieltä tuotetaan eri tavoin ja erilaisia funktioita varten kuin ensimmäistä kieltä omaksuttaessa. Luokkahuoneympäristö myös altistaa toisenlaisille kielikokemuksille kuin ensimmäisen kielen oppimisympäristö. Kolmanneksi vieraan kielen oppimiseen vaikuttaa oppijan äidinkieli (eli ensikieli). (Mts. 72.)

Ellisin (2003) mukaan kielenoppimisprosessi on jaettavissa karkeasti kolmeen vaiheeseen, joista ensimmäinen on leksikaalisten sanamuotojen oppiminen yhtenä vakiintuneena muotoisena palasena (*chunk*). Suomenkielisessä tutkimuksessa alun perin psykologiasta peräisin oleva termi *chunk* on suomennettu kenties yleisimmin termillä *könntä*, jonka on lanseerannut käyttöön Reiman (2011: 143). Kyse on jonkin ketjun (ääne-, kirjain- tai sanaketjun) assosiativisesta oppimisesta. Samalla tavalla kuin ihminen oppii yhdistämään vaikkapa herätyskellon äänen ja aamun toisiinsa, myös kielessä usein yhdessä esiintyvät

elementit assosioidaan toisiinsa. Lopulta ne muistetaan yhtenä könttänä. (Ellis 2003: 68–69.) Tällä tavalla opitaan esimerkiksi erilaisia yleisimpiä fraaseja kielten peruskursseilla. Vasta kielen opiskelun aloittanut oppija saattaa osata ilmauksen *hyvää huomenta* könttänä, vaikka hänen kielitaitonsa taso ei riittäisi konstruoimaan samaa ilmausta oma-aloitteisesti tuntemansa kielen perusteella. Hänellä ei ehkä ole tuntemusta partitiivin merkityksestä tai tietoa sanan *huomen* merkityksestä. Tässä mielessä ilmaus siis ”ylittää” oppijan oman kielitaidon tason. (*Könttä*-ilmiöstä myös esim. Herlin – Kotilainen 2005: 260.)

Kielenoppimisen seuraavassa vaiheessa oppija on jo altistunut joukolle esimerkki-kieltä ja tallentanut otteita siitä pitkäkestoiseen muistiinsa. Tällöin yksilön on mahdollista alkaa prosessoida tuntemaansa kieltä ja muodostaa sen perusteella sanamuotoja abstraktimpia skeemoja. Aluksi kielenoppija abstrahoi kielikokemuksistaan kehyksiä, jotka koostuvat jostakin pysyvistä osasta sekä täydennettävästä aukosta. Esimerkki tällaisesta rajallisesta skeemasta on ilmaus *Mun täytyy + verbi*. Oppija on siis kenties aluksi oppinut ilmauksen muotoineen ulkoa, mutta jälkeenpäin muodostanut skeeman, joka sallii hänen täyttää avoinna olevan verbin paikan millä tahansa tuntemallaan verbillä. Tällaisia vakio-osasta ja avoimesta osasta koostuvia skeemoja Ellis (2003: 60–70) kutsuu rajallisiksi ilmauskaavoiksi (*limited scope pattern*). Myöhemmin nämä kaavat kehittyvät abstrakteiksi konstruktioksi, joita kielenkäyttäjät osaa käyttää joustavasti ja tarkoituksenmukaisesti. (Mts. 69–70.)

Eskildsen on väitöskirjassaan (2008) tutkinut informanttinsa kielenoppimisprosessia köntistä rajoitetuiksi kaavoiksi ja lopulta abstrakteiksi konstruktioksi. Hänen mukaansa jonkin kielellisen konstruktion omaksumisen tasoa kuvaavat hyvin *esiintymä-* ja *tyyppi-frekvenssin* käsitteet. Esiintymäfrekvenssi viittaa jonkin tietyn kielellisen ilmauksen yleisyyteen. Mitä frekventimpi ilmaus on, sitä useammin sille altistutaan ja sitä nopeammin se opitaan. Tyyppifrekvenssi taas viittaa siihen, kuinka monta erilaista muotoa samasta ilmauksesta oppijankielessä on eli kuinka produktiivinen tietty kielellinen kehys on. Jos ilmauksella on oppijankielessä korkea esiintymäfrekvenssi mutta matala tyyppifrekvenssi, ilmaus ei todennäköisesti ole vielä kehittynyt abstraktiksi konstruktioksi vaan se on opittu ulkoa könttänä. Vaihtoehtoisesti kyseessä voi olla idiomaattinen, muodoltaan kiteytynyt ilmaus. Jos molemmat frekvenssit ovat korkeita, eli ilmaus esiintyy usein ja eri muodoissa, ilmaus on todennäköisesti juurtunut osaksi kielenkäyttäjän abstraktia kielitietoutta. (Mts. 21, 41.) Rakenteiden frekvenssi aineistossa ja niiden muokkautumisen käytön myötä onkin kiinnostanut monia käyttöpohjaisuuteen nojaavia tutkijoita (esim. Bybee 2006, Bybee 2000, Eskildsen 2008). Myös tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena olevat modaaliverbi- ketjut esiintyvät konstruktioiden, joiden tyyppi- ja esiintymäfrekvenssiä tarkkaillaan.

Siinä missä generativistinen tutkimusperinne on keskittynyt vain kielenkäyttäjän kielelliseen kompetenssiin (*competence*), käyttöpohjaisen kielikäsitteiden edustajien mukaan huomiota on kiinnitettävä myös konkreettiseen käyttöön (*performance*). Jälkimmäisen teorian mukaan kompetenssia ja käyttöä ei voi erottaa toisistaan (Eskildsen 2008: 11). Onkin syytä painottaa, että kun tässä tutkielmassa puhutaan kommunikatiivisesta kompetenssista, termillä ei haluta vähätellä tuotoksen merkitystä johonkin abstraktimpaan kompetenssiin verrattuna. Eskildsenin mukaan (2008: 224) Hymesin (1972) alkuperäistä termiä on usein käytetty väärin jaottelemaan kielitaitoa osa-alueisiin ja erottamaan se konkreettisesti käytöstä. Tässä halutaan korostaa kommunikatiivisen kompetenssin olevan erottamattomissa käytöstä, ja oppijan viestintätaitoja tarkastellaan nimenomaan konkreettisten tuotosten ja niillä tehtävien viestinnällisten toimintojen näkökulmasta.

Toisen ja vieraan kielen omaksumisen tutkimuksessa on kiinnitetty jonkin verran huomiota myös edistyneimpiin taitotasoihin, joilla oppijan kielitaito jo lähestyy äidinkielen tasoa. Kuten aiemmin todettu, kielenoppiminen on jatkuva prosessi, jossa ei ole satu-raatiopistettä, jonka jälkeen oppijan kielitaito olisi valmis. Soracen (2003) mukaan tutkimukset lähes äidinkielen tasoisten kielenoppijoiden kielitaidosta vaihtelevat, sillä ”lähes äidinkielen puhujan” määritelmät eroavat tutkimuksissa toisistaan. Heidän kielimuotonsa on kuitenkin havaittu eroavan äidinkielen puhujien kielestä muun muassa hienovaraisten semanttisten tulkintojen sekä reaktioaikojen puolesta (mts. 132, 137). Vaikka vieras kieli voidaan monilta osin oppia täydellisesti (mts. 142), vieraan kielen oppineen kielimuotoa leimaa häilyvyys: muodot voivat olla enimmäkseen oikein, mutta niissä näkyy myös satunnaista horjuntaa (mts. 135). Suomen kielessä esimerkiksi objektin sijavalintaa on pidetty yhtenä horjuntaa aiheuttavista piirteistä. Soracen mukaan ylimmillä taitotasoilla oikeakielisyyden vaihtelua aiheuttavat erityisesti sellaiset kielenpiirteet, joiden kohdekielisyyteen vaikuttaa tulkinnallinen aspekti (2003: 146). Tässä tutkimuksessa hyvin edistyneenä kielenkäyttäjänä voidaan pitää taitotason C2 oppijaa.

3.3 Aiempaa tutkimusta modaalisuudesta oppijankielessä

Modaaliverbejä oppijanenglannissa on tutkittu paljon. Muun muassa Hyland ja Milton (1997) ovat tutkineet akateemisten vieraan kielen opiskelijoiden tekstejä ja huomanneet, että modaaliverbien sujuva hallitseminen on tärkeä osa akateemista rekisteriä. Modaaliverbien epäsopeva käyttö voi heidän mukaansa saada opiskelijan väitteet kuulostamaan naiiveilta tai epämääräisiltä, mikä heikentää kirjoittajien uskottavuutta akateemisessa konteks-

tissa (mts. 186). Akateemisten vieraan kielen opiskelijoiden modaaliverbien käyttöä ovat tutkineet myös Dalziel ja Helm (2008). Heidän tutkimuksensa kohdistui eritoten modaaliverbien käyttöön uskottavan argumentaation välineenä. Tutkimuksessa kävi ilmi, että argumentoivassa modaaliverbien käytössä on paljon puutteita, jotka kuitenkin muodostavat selkeitä tendenssejä. Tutkijoiden mukaan oppikirjojen yksinkertaistettu kuvaus modaaliverbien käytöstä saattaa osaltaan vaikuttaa siihen, että oppijat eivät tavoita argumentoinnissa olennaisia modaaliverbein ilmaistavia merkitysvivahteita. Kielenoppijoiden yleisimpien ongelmien tunteminen voisikin helpottaa pedagogiikan kehitystyötä. (Mts. 298.)

Hinkel on tutkimuksissaan (1995) niin ikään huomannut, että mahdollisuuden ja välttämättömyyden ilmaiseminen modaaliverbein tuottaa usein edistyneillekin oppijoille ongelmia. Hinkelin mukaan tämä johtuu erityisesti siitä, että modaaliverbien hallinta vaatii tietoutta kunkin kieliyhteisön tavoista ja olettamuksista. Hän on huomannut, että kirjoittajan oman kulttuurin vaikutus modaaliverbien käyttöön saattaa johtaa siihen, että hänen modaaliverbivalintansa kuulostavat hassuilta tai jopa epäkohteliailta (mts. 325). Hinkel (2009) on havainnut myös kirjoitelman aiheen vaikuttavan suuresti modaaliverbien käyttöön, mikä on huomioitava myös tässä tutkimuksessa. Ajimer (2002) on puolestaan tutkinut englannin modaaliverbejä edistyneiden ruotsalaisten englanninopiskelijoiden teksteissä ja havainnut muiden mainittujen tutkijoiden mukaisesti, että modaalisuuden ilmaiseminen aiheuttaa ongelmia vielä kielitaidon ylemmilläkin taitotasoilla. Oppijat saattoivat esimerkiksi käyttää puhekielestä tuttuja modaalifraaseja esseissään. (Mts. 55–76).

Oppijankielen modaalisuudesta on tutkittu myös muita piirteitä kuin yleisimpiä virheitä. Esimerkiksi Maguire ja Graves (2001) ovat englantia opiskelevien vieraskielisten lasten tekstejä käsittelevässä tutkimuksessaan huomanneet, että modaalisuuden ilmaiseminen on yksi huomattavimmista tavoista päästä käsiksi heidän vieraskieliseen identiteettiinsä. Lasten ilmaiset modaliteetit, kuten pakon ilmaukset ja itsestään selvinä esitetyt asiat, paljastivat paljon esimerkiksi heidän käsityksestään maailmasta. (Mts. 576, 580 ja 588.) Tämän lisäksi on tutkittu muun muassa modaaliverbien puutteellisen osaamisen kompensointia (Vethamani ym. 2010: 13–26).

Vaikka varsinaista tutkimusta suomea toisena tai vieraana kielenä opiskelevien modaaliverbien käytöstä ei ole tehty, monissa toisiin tutkimuskysymyksiin keskittyneissä tutkimuksissa on käynyt ilmi aiheen mielenkiintoisuus. Tuorein näistä tutkimuksista on Ivaskan (2014a) oppijankielen avainrakenteisiin perehtynyt tutkimus. Ivaskan analyysin mukaan frekvenssiero modaalisuuden ilmaisussa äidinkielisten puhujien ja kielenoppijoiden välillä on tilastollisesti merkittävä (mts. 179). Myös tietyt Ivaskan aineistossa S1-puhujille

tyypilliset modaaliverbit (erityisesti *tulla*) olivat huomattavasti harvinaisempia suomenoppijoilla. Myös modaaliverbien saamissa subjekteissa oli eroja (mts. 180). Tarkimman kat-
sauksen modaaliverbien omaksumiseen on tehnyt Paavola oppijansuomen verbiketjuja
käsittelevässä pro gradu -tutkielmassaan (2008). Tutkimuksessaan Paavola keskittyy eri
verbiketjujen kehkeytymiseen S2-oppijoiden kielessä sekä ketjujen rakenteissa esiintynei-
siin virheisiin. Koska useat Paavolan tutkimista verbiketjuista ovat modaalisia, hänen las-
kelmansa toimivat erinomaisena vertailukohtana tämän tutkimuksen tuloksille.

Myös muissa oppijansuomen tutkimuksissa on noussut esiin yksittäisiä havaintoja
modaaliverbien käytöstä. Niirasen (2008: 300–302) havaintojen mukaan kaksikielisessä
ympäristössä suomea oppineet opiskelijat käyttävät modaaliverbejä selvästi enemmän kuin
luokkahuoneympäristössä opiskelleet. Tämän ja edellä mainittujen Ivaskan (2014a) tutki-
mustulosten perusteella voidaan arvella, että myös tässä tutkimuksessa tarkasteltavassa
aineistossa modaaliverbien määrä on vähäisempi kuin se olisi äidinkielisten vastaavanlai-
sissa kirjoitelmissa. Tämä jää kuitenkin vain spekulaatioksi, sillä tässä tutkimuksessa tar-
kasteltavaa aineistoa ei verrata mihinkään. Modaaliverbien käyttöä sivutaan myös Seilosen
(2013: 64–69, 103–107) oppijansuomen impersonaalisia rakenteita käsittelevässä väitöskir-
jatutkimuksessa. Seilonen (mp.) on havainnut passiivisten modaaliverbien ja *voi*-
konstruktioiden yleistyvän kielitaidon ylemmillä tasoilla. Modaaliverbien käytön monipuol-
istuminen ja mahdollinen abstrahoituminen ovat mielenkiinnon kohteina myös tässä tut-
kielmassa. Tämän tutkimuksen ensisijainen tavoite on kuitenkin paneutua modaaliverbien
käytön piirteisiin oppijansuomen eri taitotasolla, pohtia niiden merkitystä oppijan viestin-
täkyvyn kannalta sekä selvittää seikkaperäisemmin niiden käyttöön liittyviä ongelmia. Näi-
tä näkökulmia ei aiemmissa tutkimuksissa ole huomioitu.

4 Mahdollisuuden verbit

Luvuissa 4 ja 5 tarkastellaan tutkimusaineiston modaaliverbiesiintymiä. Analyysin selkeyt-
tämiseksi aihetta lähestytään verbiryhmittäin: ensin tutustutaan mahdollisuutta ja sen jäl-
keen välttämättömyyttä ilmaiseviin verbeihin. Jako on kuitenkin osittain keinotekoinen,
sillä välttämättömyys ja mahdollisuus limittyvät kiinteästi toisiinsa. Jos tapahtuma X ei ole
mahdollinen, on välttämätöntä, ettei sitä tapahdu. Samoin jos tapahtuma Y on välttämätön,
ei ole mahdollista, ettei sitä tapahdu. Samalla verbillä voidaan siis ilmaista välttämättö-
myyttä ja mahdollisuutta käyttötavasta riippuen, ja eräät verbit (kuten *kannattaa*) eivät

viittaa välttämättömyyteen eivätkä mahdollisuuteen vaan johonkin siltä väliltä. Jakoa voidaan perustella osittain verbien formaaleilla ominaisuuksilla: useimmiten jonkinasteista välttämättömyyttä ilmaisevat nesessiiviverbit muodostavat oman selkeärajaian kategori-ansa, sillä ne ovat yksipersonaisia ja saavat genetiivisubjektin (VISK § 505). Nesessiivi-verbien yhteydessä tarkastellaan kuitenkin myös *joutua*-verbiä, joka sopii merkityksensä puolesta paremmin nesessiiviverbien kuin mahdollisuutta ilmaisevien verbien joukkoon.

Taulukossa 3 on esitetty aineiston mahdollisuutta ilmaisevien modaaliverbien esiin-tymien lukumäärät eri taitotasolla. Verbit on esitetty taulukossa yleisyysjärjestyksessä.

Taulukko 3. Mahdollisuuden verbien esiintymät taitotasoin.

Taso	<i>voida</i>	<i>saada</i>	<i>osata</i>	<i>pystyä</i>	<i>saattaa</i>	<i>ehitä</i>	<i>jaksaa</i>	<i>uskaltaa</i>	<i>päästä</i>	<i>kyetä</i>	<i>taistaa</i>	<i>viitsiä</i>	Yht.
A2	80	2	8	0	0	0	1	2	0	0	0	0	93
B1	97	7	7	1	2	2	2	3	0	1	0	0	122
B2	106	9	11	4	3	1	4	3	0	0	0	0	141
C1	90	11	8	14	4	4	4	1	2	0	0	1	139
C2	81	11	6	15	15	6	0	0	4	2	2	0	142
Yht.	454	40	40	34	24	13	11	9	6	3	2	1	637

Taulukosta 3 on havaittavissa muutamia selkeitä trendejä. Ensinnäkin *voida*-verbi on yli-voimaisesti käytetyin mahdollisuutta ilmaiseva modaaliverbi aineiston jokaisella taitotasol-la. Samalla se on koko aineiston sekä yleisemminkin suomen kielen käytetyin modaaliver-bi (Kangasniemi 1993: 291, Ikola ym. 1989: 283). *Voida*-verbin jälkeen aineiston yleisim-piä mahdollisuutta ilmaisevia modaaliverbejä ovat *saada*, *osata*, *pystyä* ja *saattaa*.

Toinen taulukosta tehtävä huomio on, että mahdollisuutta ilmaisevien modaaliver-bien kirjo kasvaa taitotasolta toiselle edettäessä. Siinä missä aineiston taitotasolla A2 vain verbit *voida* ja *osata* esiintyvät useammin kuin kaksi kertaa, C2-tasolta löytyy jo seitsemän tätä useammin esiintyvää mahdollisuuden modaaliverbiä. Esimerkiksi *pystyä*-verbin yleis-tyminen ja toisaalta *voida*-verbin harvinaistuminen taitotasolla C tuntuvat viittaavan siihen, että alemmilla taitotasolla *voida*-verbiä käytetään muiden verbien kustannuksella. Käytös-sä olevien verbien määrän kasvu kertonee paitsi sanavaraston rikastumisesta myös verbien merkityksen tarkentumisesta oppijan kognitiossa. Vaikka *pystyä* ja *voida* ovat joissakin yhteyksissä melko samamerkityksisiä, niiden käytössä on myös eroa. *Pystyä* merkitsee ainoastaan dynaamismodaalista mahdollisuutta, ja sen merkitys on tarkalleen ottaen 'olla

kykenevä'. *Voida*-verbin käyttöala on taas huomattavasti laajempi. (Kangasniemi 1992: 315–317, 337.)

Kolmanneksi taulukosta voidaan huomata, että mahdollisuutta ilmaisevien modaaliverbiesiintymien määrä kasvaa huomattavasti A2-tason jälkeen. B2-tasolta lähtien mahdollisuutta ilmaisevien modaaliverbien määrä pysyy suunnilleen vakiona.⁶ Joka tapauksessa mahdollisuuden modaaliverbien oppiminen näyttää alkavan *voida*-verbistä. Ensiksi modaalikonstruktion esiintymäfrekvenssi nousee (tasolla B) ja vasta sen jälkeen sen tyyppifrekvenssi (vaihtelu modaalisen predikaattiverbin osalta) kasvaa (tasolla C). Seuraavissa alaluvuissa eritellään ja analysoidaan tarkemmin modaaliverbiesiintymiä aineiston oppijansuomessa. Yleisimpiä verbejä käsitellään omissa alaluvuissaan. Riittävyiden verbejä käsitellään tästä poiketen omana ryhmänään, sillä niiden käytön kehitys poikkeaa muista modaaliverbeistä. Vain harvoin esiintyviä verbejä sivutaan muiden verbien yhteydessä.

4.1 *Voida*

Voida-verbi on aineiston jokaisella taitotasolla käytetyin modaaliverbi. Taulukkoon 4 on koottu sen esiintymät eri taitotasoilla.

Taulukko 4. *Voida*-verbin esiintymät taitotasoittain.

Taso	A2	B1	B2	C1	C2
Esiintymät	80	97	106	90	81

Voida-verbin esiintymämäärät eri taitotasoilla muodostavat käänteisen U-käyrän: verbin käyttömäärä kasvavaa aina tasolle B2 asti, minkä jälkeen se lähtee taas selkeään laskuun. Toisin sanoen taitotasot A2 ja B2 eroavat *voida*-verbin frekvenssin puolesta toisistaan enemmän kuin tasot A2 ja C2. Tällainen kehitys on aineiston modaaliverbeille harvinaista, sillä tavallisesti verbin käyttömäärä kasvaa aina taitotasolta seuraavalle. Tämän perusteella voi arvella, että *voida*-verbin käyttö lisääntyy aluksi oppijan omaksuessa sen erilaisia käytötapoja mutta harvinaistuu oppijan mahdollisuutta ilmaisevien kielellisten keinojen varaston monipuolistuessa. *Voida*-verbin käytön lasku tasolla C tapahtuukin samaan aikaan kuin verbien *pystyä* ja *saattaa* yleistymisen.

⁶ Kaikkien tutkittujen modaaliverbien yhteenlaskettu määrä kuitenkin jopa vähenee taitotasolla C2. Tästä enemmän luvuissa 6.5 ja 6.6.

Tässä tutkitun aineiston taitotasolla A2 *voida*-verbi kattoi peräti 86,5 prosenttia kaikista mahdollisuutta ilmaisevista modaaliverbiesiintymistä. Voidaan siis uumoilla, että suomen alkeisoppijat laskevat sen varaan kohdekieleen verrattuna liikaa ja käyttävät sitä silloinkin, kun jokin toinen verbi olisi osuvampi. Toisaalta kyseisen verbin käyttötiheys ei ole yllättävä, sillä *voida* on *olla*-verbin jälkeen suomen kielen frekventein verbi ja käyttötiheydeltään yleisin modaaliverbi (Kangasniemi 1992: 291). Kielenoppija altistuu sille usein jo varhaisessa vaiheessa opintojaan. Myös pro gradu -tutkielmassaan suomenoppijoiden sanavarastoa tutkinut Malin on huomannut, että *voida*-verbi on taitotasolla A2 kuudenneksi yleisin lekseemi (2012: 40).

Paavolan (2008) oppijansuomen verbiketjuja käsitelleessä pro gradu -tutkielmassa *voida*-verbin käyttö oli yleisintä taitotasolla A2 ja väheni sen jälkeen ylempiä tasoja kohti (mts. 51). Näiltä osin saadut tulokset siis poikkeavat toisistaan. Poikkeamaa saattaa selittää muun muassa ero kohdekielen opiskelun toisena ja vieraana kielenä välillä. Esimerkiksi Niiranen (2008: 300–302) on huomannut, että pelkästään luokkahuoneympäristössä suomea opiskelevat käyttävät modaaliverbejä vähemmän kuin kaksikielisessä ympäristössä opiskelleet. Voi siis olla, että tässä tutkitun aineiston suomea vieraana kielenä opiskelevat oppijat omaksuvat modaaliverbien käytön eli kasvattavat niiden esiintymäfrekvenssiä S2-oppijoita myöhemmin. Paavolan (2008) ja tämän tutkimuksen tulokset olivat kuitenkin samansuuntaisia sen puolesta, että *voida*-verbin prosentuaalinen osuus kaikista modaaliverbiesiintymistä pienenee taitotasolta toiselle (mts. 50).

Voida vaikuttaa olevan oppijansuomessa hyvin produktiivinen verbi: se esiintyy jo aineiston A2-tasolla ketjutettuna kaikkiaan 54 eri verbin kanssa ja kaikissa persoonamuodoissa. Taulukossa 5 (seuraavalla sivulla) on kuvattu *voida*-verbin esiintymien lukumäärä eri persoonissa.⁷ Taulukkoon ei ole sisällytetty niitä muutamia esiintymiä, joissa verbi oli infinitiivimuodossa. Tutkimuskysymysten kannalta ei ole olennaista tarkastella yksittäisiä persoonamuotoja ja niiden kohdekielisyyttä. Sen sijaan kiinnostavaa on *voida*-verbin käyttöalan laajentuminen: A2-tasolla aineiston yleisimpiä persoonamuotoja ovat yksikön ja monikon ensimmäiset persoonat, eikä nollapersoonaa tai passiivia käytetä juuri lainkaan. Passiivin käyttö pysyy kautta linjan melko harvinaisena, mutta nollapersoonan käyttö yleistyy taitotasolta toiselle. B-tasolla dominantein muoto on yksikön kolmas persoona. Toisen per-

⁷ Vastaavia laskelmia ei esitetä tutkimuksen muista modaaliverbeistä, sillä vain *voida*-verbin esiintymien määrä katsottiin riittäväksi persoonamuotojen kehityksen mielekkääseen tarkasteluun.

soonan muodot ovat yleisimpiä A2-tasolla, mitä selittävät taitotasolle tyypilliset tekstilajit (esim. kirje).

Taulukko 5. *Voida*-verbin esiintymät persoonittain.

Taso	yks.1.p.	yks.2.p.	yks.3.p.	mon.1.p.	mon.2.p.	mon.3.p.	passiivi	nolla
A2	15	8	15	25	4	11	2	1
B1	22	1	50	7	0	5	4	9
B2	15	4	42	6	0	17	5	16
C1	16	2	24	8	0	12	6	22
C2	10	1	26	2	0	10	5	25

Aineiston tarkastelu osoittaa, että kullakin taitotasolla yleisintä persoonamuotoa käytetään muun muassa yleistämiseen:

- 1) Tuunaamisella **voimme** luoda uudet asiat, jotka ovat kauneita ja ne ovat noita näköisiä joista me pidämme. (A2TSE3)⁸
- 2) Saarikivi vaittaa, että vaikka ihminen ei **voi** pärjää kaikessa paikassa toisen kielen osaamatta, suomalainen **voikin** sekä pärjätä Suomessa, että hankkia korkeata koulutusta ja tuulla älykkääksi. (B1PUO3)
- 3) Nikotiini on vaarallinen ainesosa ja, lyhyesti sanottuna, huume, josta **voi** kärsiä loppuelämänsä, kun on sitä kerran nauttinut. (C1SAK1)

Myös Seilosen väitöskirjassa (2013) on todettu impersonaalisten *voida*-verbirakenteiden yleistyvän taitotasolta toiselle. Tässä tutkimuksessa nollapersoonan yleistymisen näyttäisi olevan yhteydessä myös tekstilajien muutokseen. Nollapersoonan käyttö tekee oppijoiden argumentaatiosta tehokkaampaa, sillä sen avulla yleistetään esitetyt asiantilat ketä tahansa koskeviksi ja tehdään lukijasta osallinen tekstin esittämään kokemusmaailmaan. Nollapersoonan yleistymisen tekee teksteistä yhä kohdekielisemmän kuuloisia ja muuttaa argumentoinnin tyyliä (vrt. esimerkit 1 ja 3).

⁸ Vaikka tutkimus ei keskitykään äidinkielen mahdolliseen siirtovaikutukseen oppijan käyttämissä modaali-vebeissä, analyysiosiossa ilmoitetaan aineistoiesimerkkien jälkeen suluissa kirjoittajan äidinkieli, jotta lukija voi erottaa kirjoittajat toisistaan. Esimerkiksi lyhenne A2TSE3 tarkoittaa, että esimerkki on aineiston taitotason A2 kolmannen tšekkiä äidinkielenään puhuvan kirjoittajan tekstistä. Tutkielmassa käytetään seuraavia lyhenteitä kirjoittajien äidinkielistä: HOL: hollanti, KII: kiina, PUO: puola, RUO: ruotsi, SAK: saksa, TSE: tsekki, UNK: unkari, VEN: venäjä, VVE: Viron venäjä, VIR: viro.

Voida-verbiketju on A2-tasolta lähtien hyvin produktiivinen paitsi saamiensa persoonamuotojen myös kollokaattiansa puolesta. Aineistossa ei siis esiinny näkyvää, tiettyjen *voida*-ilmausten ulkoa opetellun tuntuista käyttöä. *Voida*-verbin saamien infinitiivitäydennysten joukossa on kuitenkin joitakin poikkeavan yleisiä kollokaatioita, joista yleisin on *voi olla*. Taulukkoon 6 on koottu yleisimmät *voida*-verbin kollokaatit kultakin taitotasolta. Taulukkoon on sisällytetty vain viisi kertaa tai useammin *voida*-verbin kanssa kollokoivat verbit, sillä esimerkiksi neljä kertaa esiintyvät kollokaatit olivat hyvin yleisiä ja johtuivat usein yksittäisestä tehtävänannosta.

Taulukko 6. Yli 5 kertaa esiintyvät *voida*-verbin kollokaatit taitotasoittain.

A2	<i>tehdä</i> (7)
B1	<i>olla</i> (23), <i>tehdä</i> (7)
B2	<i>olla</i> (11), <i>sanoa</i> (6), <i>tehdä</i> (5)
C1	<i>olla</i> (14), <i>sanoa</i> (8)
C2	<i>olla</i> (17), <i>sanoa</i> (6)

Voi olla -kollokaatiota esiintyy aineiston kaikilla taitotasoilla, mutta sen käytön huippukohta on tasolla B1. A2-tasolla kollokaatio esiintyy kolmesti eli huomattavasti harvemmin kuin muilla tasoilla. *Voi olla* -ketju on kuitenkin aineiston yleisin modaalinen verbiketju, ja sitä käytettiin usein muun muassa episteemisen modaalisuuden ilmaisemiseen:

- 4) Ja myöntää, että se **voi olla** mahdollista, että joku toinen on oikeassa, minä en ole. (B1PUO4)
- 5) **Voisi olla**, että käyttää polkupyörää bussin tai auton sijasta tai kävellä esimerkiksi elämäntoverin kanssa. (B2SAK1)
- 6) Siinä tapauksessa puhe, joka **voisi olla** monipuolisempaa vertaa huomiota sen virheellisuuden johdosta. (C1VIR2)
- 7) Uskomatonta, mutta **voi olla**, että puolalaiset juovat muita kansoja vähemmän. (C2PUO3)

Erityisesti B1-tasolla *voi olla* -rakenteen käyttö on yleisyytensä vuoksi melko fraasimaista. Esiintymien suuri määrä kertonee myös rakenteen ylikäytöstä kohdekieleen verrattuna, mutta jotta tämä voitaisiin todeta, tulisi aineistoa verrata vastaavaan äidinkielisten kirjoittajien tuottamaan aineistoon. Esimerkeissä näkyy jonkin verran modaalisten ilmaisukeinojen

päällekkäisyyttä. Esimerkin 4 kirjoittaja on yhdistänyt kaksi episteemistä ilmausta: *voi olla* ja *on mahdollista*. *Voida*-verbillä kirjoittaja kenties varmistaa *on mahdollista* -rakenteen välittymistä lukijalle. Esimerkeissä 5 ja 6 käytetään taas konditionaalia epävarmuuden korostamiseksi. Modaalisten keinojen päällekkäisyys on tyyppillistä myös kohdekielessä, kunhan ne eivät riko *modaaliharmoniaa* eli ole ristiriidassa keskenään (VISK § 1560).

Voi olla -rakenteen tarpeellisuudesta suomenoppijalle kertoo se, että sen esiintymäfrekvenssi pysyy suurena ja jopa kasvaa B2-tasolta tasolle C2. Fraasimainen käyttö ei siis kerro heikosta kielitaidosta tai tarkoita, että rakenne olisi kohdekielelle epätyypillinen. *Voi olla* -rakenteen yleisyys saattaa kuvata ennemminkin muutosta oppijoiden kirjoittamissa tekstilajeissa. Konkreettiset, arkielämään keskittyvät kirjoitelmat muuttuvat vähitellen argumentoiviksi teksteiksi, joissa oppijan on osattava viestiä erilaisia hypoteeseja ja arvioita uskottavalla tavalla. Erityisesti episteemisyyden ilmaiseminen on tärkeää akateemisissa tekstilajeissa, joissa on osattava ottaa kantaa propositioiden todennäköisyyteen asiallisella tavalla (esim. Milton – Hyland 1997). Muun muassa Dalziel ja Helm (2008: 295–296) ovat huomanneet, että kohdekielelle epätyypilliset tai liian vahvat ja heikot mahdollisuuden tai välttämättömyyden ilmaukset heikentävät argumentaation uskottavuutta.

Toiseksi yleisimmin *voida*-verbi kollokoi *sanoa*-verbin kanssa. Kuten taulukosta 6 (s. 31) näkee, kollokaatio on yleinen lähinnä taitotasolla B2–C2 eli ylimmillä taitotasolla. Se esiintyy aineiston taitotasolla B1 neljästi, mutta A2-tasolla sitä ei ilmene. Rakennetta käytetään erityisesti virkkeen johtolauseessa:

- 8) **Voin sanoa**, että pidän musiikkiteatterista eniten. (B1VEN3)
- 9) Kokemuksesta **voin sanoa**, että esimerkiksi, kun opiskelin vielä koulussa, meidän matematiikan opettaja sovellettu tämän ongelma erittäin hyvin. (B2VVE2)
- 10) **Voi sanoa**, että se mikä on kylän keskustassa on kaupungissa tavallisesti jo yhdessä kaupunginosassa. (C1TSE4)
- 11) **Voin vain sanoa**, että kirjan otsikkokin kertoo paljon Lehtolaisen kyvystä käyttää kieltä ja korostaa sitä, että jo pelkkä kielen käyttö tekee kirjasta melkein pakollisen varsinkin ulkomaalaiselle lukijalle. (C2PUO6)

Rakenteen yleistymisen vasta ylemmillä taitotasolla on kiinnostavaa, sillä taajaan käytettäviä fraaseja pidetään toisinaan alempien taitotasojen kielenpiirteinä. Toistuvat kollokaatiot pienentävät rakenteen tyyppifrekvenssiä, minkä katsotaan tavallisesti kertovan rakenteen rajallisesta produktiivisuudesta. Yllä esitetyt esimerkit kuitenkin havainnollistavat sitä,

kuinka fraasien oppimisessa voi olla kyse myös tavoitetekstilajiin sosiaalistumisesta. Siinä missä esimerkissä 8 *voin sanoa* -rakenne on viestin välittymisen kannalta melko turha, rakennetta käytetään paljon kohdekielisemmin ylemmillä taitotasolla (esimerkit 9–11). Näissä esimerkeissä johtolauseen avulla luodaan koheesiota esitetyn väitteen ja muun tekstin välille sekä tehdään kirjoitelman argumentaatiota lukijalle näkyväksi. Myös Eskildsenin (2008) *can*-rakenteisiin keskittyvässä tutkimuksessa selvisi, että tietyt *can*-rakenteet ovat hyvin kontekstisidonnaisia ja niillä voi olla jokin vakiintunut vuorovaikutuksellinen tehtävä. Näin ollen niiden tyyppifrekvenssi ei kerro koko totuutta rakenteen produktiivisuudesta eikä toistuvien ilmausten voida olettaa katoavan oppijankielestä fraasimaisuudestaan huolimatta. (Mts. 34, 44.)

Aineiston kolmanneksi yleisin *voida*-verbin kollokaatio eli *voi tehdä* harvinaistuu kirjoittajan taitotason noustessa. Tätä saattaa selittää kirjoittajien rajoittuneempi sanavarasto alemmilla taitotasolla: *tehdä*-verbin voi usein korvata jollakin täsmällisemmällä verbillä. *Voi tehdä* -kollokaatiolla ei myöskään ole samalla tavalla viestinnällisesti tärkeää merkitystä kuin episteemisellä *voi olla* -rakenteella ja tekstuaalisena keinona käytettävällä *voi sanoa* -rakenteella. *Voi tehdä* -kollokaatio näyttää olevan varsinkin taitotasojen A2–B1 kirjoittajille (esimerkit 12 ja 13 alla) hyödyllinen ja näin ollen viestinnällisestä näkökulmasta taloudellinen.

- 12) Minä olen haltija. Minä **voin tehdä** paljon ihmia. (A2VEN7)
- 13) Sen ansiosta, että ihminen osaa puhua äidinkieltä, hän **voi tehdä** oikein hyvin tekstien käännöksiä vieraasta kielestä äidinkielelle. (B1VVE3)

Suomen kielen *voida*-verbiä voi käyttää niin dynaamisessa, deonttisessa kuin episteemisessäkin merkityksessä, mutta deonttinen käyttö on näistä harvinaisin (Kangasniemi 1992: 313–316). Verbin dynaaminen käyttö on yleisintä kaikilla tässä tutkitun aineiston taitotasolla. Alla muutama dynaamismodaalinen esimerkki *voida*-verbin käytöstä aineiston taitotasolta A2.

- 14) Asun Veendamissa ja yliopisto on Groeningenissa. – – Minä en **voi** käydä yliopistossa kävellä. (A2HOL18)
- 15) Nyt en ole Mp3, siksi en **voi** kuunnella musiikkia ja suomen kieltä. (A2KII3)
- 16) Mutta minä en **voi** nukkua, koska ajattelen lintua ja päättelen ottaa itselle koiraa tai kissa, että hoitaa heitä. (A2VEN3)

- 17) Suomessa on pitkä talvi joka on minun lempivuodenaika ja talvella monta lunta ja **voi** hiihtoa kaupungin lähellä. (A2TSE6)

Dynaaminen modaalisuus ilmaisee ulkoisista tai sisäisistä olosuhteista johtuvaa mahdollisuutta tai välttämättömyyttä jollekin teolle tai tapahtumalle. Yllä olevista esimerkeistä huomaa, että kirjoittajat selventävät usein, mitkä olosuhteet joko mahdollistavat tai vaihtoehtoisesti estävät esitetyn proposition. Esimerkin 14 kirjoittaja kertoo, ettei hänelle ole mahdollista mennä yliopistolle kävellen liian pitkän välimatkan vuoksi. Esimerkin 15 kirjoittaja ei puolestaan voi kuunnella erilaisia äänitteitä, koska ei omista tarvittavaa soitinta. A2-tasolla dynaamisten *voida*-rakenteiden avulla kuvaillaan siis tavallisesti hyvin konkreettisia kirjoittajan arkeen vaikuttavia tekijöitä.

Voi olla -rakenteen ohella *voida*-verbi ilmaisee kaikilla taitotasolla episteemisyyttä myös yksinään. A2-tasolla *voida*-verbi esiintyy vain harvoin episteemisessä merkityksessä, mutta ylemmillä taitotasolla vastaava ilmaus on jo hyvin yleinen.

- 18) Kulttuuriperintö ja muut asiat, jotka ovat arvoiset, varmasti eivät **voi** hävittää vain erilaisten kulttuureiden ja kansoiden keskinäisen suppenemisen vuoksi. (A2TSE8)
- 19) Näiden asioiden ansiosta perinteet **voivat** jäädä eloon. (A2TSE9)

Esimerkit 18 ja 19 on kirjoitettu samasta tehtävänannosta, joka pyysi oppilasta pohtimaan kansainvälistymisen vaikutuksia. Tämä on hyvä esimerkki siitä, miten tehtävänanto vaikuttaa käytettyihin modaaliverbeihin: tässä tapauksessa se laukaisee episteemismodaalisia ilmauksia. Tämänkaltainen tehtävänanto on kuitenkin tasolla A2 melko harvinainen. Molemmissa esimerkeissä kirjoittajat käyttävät *voida*-verbiä ilmaistakseen oman ennustuksensa siitä, että myös pienempien kulttuureiden perinteet voivat jäädä henkiin kansainvälistymisestä huolimatta. Esimerkissä 18 kirjoittaja vielä painottaa tulkintaansa *varmasti*-adverbin avulla.

Vaikka *voida*-verbiä käytetään useimmiten kohdekielisesti (tai ainakin kohdekielen sallimalla tavalla), ilmenee sen käytössä myös paljon epätarkkuuksia. Koska nämä tapaukset ovat tutkimuskysymysten kannalta mielenkiintoisimpia, tarkastelu painottuu jatkossa enimmäkseen niihin. On kuitenkin syytä painottaa, että haparoinnista huolimatta jokaisella taitotasolla *voida*-verbin käyttö on valtaosin kohdekielistä. Yleisin ongelma mahdollisuutta ilmaisevien modaaliverbien käytössä on eri verbien välisen työnjaon hahmottumattomuus.

Jo aiemmin esitetyn taulukon 4 (s. 28) perusteella näyttää todennäköiseltä, että *voida*-verbiä käytetään alemmilla taitotasoilla liikaa ja mahdollisesti ainakin *saada*-verbin kustannuksella. Deonttisesti tulkittavia *voida*-verbejä esiintyykin tutkimusaineiston alemmilla taitotasoilla taajaan. Aineiston A2-tasolla kyseisen verbin esiintymistä lähes puolet⁹ saa luontevimmin deonttisen tulkinnan:

- 20) **Voisinko** kysyä, että kuinka vanha sinä olet? (A2KII3)
- 21) Pidän sunnuntaista. Sitten **voim** laiskotella ja tehdä, jota haluan. (A2VIR9)
- 22) On kiva että **voim** asua teillä, se hyvä sinulta! (A2TSE12)
- 23) Anteeksi, meidän liput ovat poissa ja minä ajattelin jos **voimme** mennä liputon? (A2RUO2)
- 24) -Maksan paljon rahaa, mutta et **voi** kertoa tältä salaisuudelta! (A2UNK1)
- 25) Oikeastaan minä pidän eläintarhoista ja eläintarhoista, joista me **voidaan** silittää eläimet esimerkiksi vuohit. (A2SAK5)

Esimerkissä 20 kirjoittajan valitsema modaaliverbi konditionaaleineen tuntuu hyvin varovaiselta. Esimerkki on peräisin joulupukille kirjoitetusta kirjeestä. Sen kirjoittaja näyttää kuitenkin tietävän, että kirje tuntemattomalle on kohteliasta rekisteriä vaativa tekstilaji. Kyseinen kirjoittaja käyttää hyvin lyhyessä tekstissään *voida*-verbiä neljästi, mikä kertonee kirjoittajan turvautuvan tuntemaansa verbiin turhankin tiuhaan. Yllä olevien esimerkkien tapaisia deonttisia *voida*-verbin esiintymiä on aineistossa runsaasti. Vaikuttaa tosiaankin siltä, että kyseistä verbiä käytetään *saada*-verbin kustannuksella: vaikka esimerkit eivät ole kohdekielen vastaisia, *saada*-verbi olisi kenties kuulostanut kohdekielisemmältä tai ainakin sopinut kontekstiin kaikissa esimerkeissä 20–25. Kohdekielisyys riippuu kuitenkin pitkälti esimerkkilauseiden tulkintatavasta. Esimerkkeihin 21 ja 25 sopisi paremmin *saada*-verbi, jos niissä ajatellaan tavoiteltavan luvan ilmausta. Tilaisuuden ilmauksissa kuitenkin myös *voida*-verbi on suomessa tavallinen.

⁹ Tässä tutkielmassa ei esitetä tarkkoja lukumääriä dynaamisten, deonttisten ja episteemisten modaaliverbi-esiintymien määrästä. Tämä johtuu siitä, että monet tapaukset sallivat luonnostaan monta eri tulkintaa. Erityisesti dynaamisen ja episteemisen modaalisuuden välillä on usein yhteys. Esimerkiksi lauseessa ”Tupakointi voi aiheuttaa syöpää” (B2VVE1) syövän kehittyminen on luonnonlakien mukaan (eli dynaamisesti) mahdollista, ja tästä seuraa myös sairastumisen episteeminen mahdollisuus eli jonkinasteinen todennäköisyys. Lauseen voi siis tulkita kummalla tahansa tavalla. Myös dynaaminen ja deonttinen modaalisuus limittyvät usein: esimerkissä 21 kirjoittaja mainitsee, että hän voi sunnuntaisin tehdä mitä haluaa. Tähän mahdollisuuteen vaikuttavat todennäköisesti sekä dynaamiset että deonttiset tekijät.

Aineiston taitotasolla A2 *voida*-verbi vie käyttöalaa *saada*-verbin lisäksi myös muilta verbeiltä:

- 26) Kunpa en löytyi kirjakielen, koska nyt meillä ei ole rahaa, meillä on parempi, jos muutamme missä ihmiset eivät **voi** kirjoittaa. (A2UNK1)
- 27) En **voi** kerto että miten teen jota ruokaa (A2KII6)

Esimerkissä 26 kirjoittaja kertoo tarinaa, jossa kirjakielen oppiminen on aiheuttanut päähenkilölle taloudellista tappiota korkeasti verotettavan ammatin myötä. Esimerkin 27 kirjoittaja puolestaan kertoo, ettei hän osaa laittaa suomalaisia ruokia, vaikka on osallistunut suomalaista ruokakulttuuria käsittelevälle luennolle. Molemmissa esimerkeissä osuvampi verbivalinta olisi ollut siis *osata*. *Osata*- ja *voida*-verbien sekoittuminen onkin ymmärrettävää, sillä myös *voida*-verbillä ilmaistaan ihmisen ominaisuuksista tai kyvyistä riippuvaa mahdollisuutta toimia jollakin tavalla. Lisäksi monissa kielissä, kuten englannissa, osamista ilmaistaan *voida*-verbiä vastaavan verbin (*can*) avulla.

Aineiston taitotasolla B1 *voida*-verbin käyttö deonttisessa merkityksessä vähenee merkittävästi: tällaisia esiintymiä on enää 4 kappaletta eli noin 4 prosenttia kaikista esiintymistä, joten liiakäytöstä ei voida enää puhua. Tällä taitotasolla *voida*-verbillä ilmaistaan eniten dynaamista mahdollisuutta, mutta myös episteemiset merkitykset ovat yleisiä. Tässä suhteessa käyttö siis lähenee kohdekieltä. Tästäkin taitotasolta löytyy kuitenkin esimerkkejä, joissa äidinkielen puhuja olisi saattanut käyttää *voida*-verbin sijasta jotakin muuta verbiä:

- 28) Mutta oli yksi ehto: ei **voi** kertoa kenellekään, mitä hän on nähnyt maan alle. (B1VEN3)
- 29) Yöllä poika kuuli hänen kutsuvan Chernukha, ja Alesha yllätti, että kana **voi** puhua. (B1VEN3)
- 30) Olen insinööri, mutta en tiedä missä olen. **Voin** olla New Yorkissa, asumassa Manhattanissa, Central Parkin lähellä. (B1RUO4)

Esimerkissä 28 luontevampi verbivalinta olisi *saada* ja esimerkissä 29 *osata*. Esimerkissä 30 kirjoittaja pohtii, millaista hänen elämänsä on tulevaisuudessa. Episteeminen *voida*-verbi on tässä täysin kohdekielinen, mutta esimerkki olisi selkeämmin tulkittavissa arvelmiseksi, jos käytetty verbi olisi vaikkapa *saattaa*. Virheestä ei kuitenkaan ole aihetta puhua.

Aiemmissa tutkimuksissa on huomattu, että suomenoppijat ilmaisevat modaalisuutta vähemmän kuin S1-puhujat (Ivaska 2014a: 179). Tässä tutkitussa aineistossa erityisesti taitotasolla B1 esiintyy modaaliverbejä kuitenkin myös sellaisissa yhteyksissä, joissa äidinkielliset puhujat niitä tuskin olisivat käyttäneet.

- 31) Hän sanoi, että hän tuli Tianjiniin sukulaisten luokse, mutta **ei voinut** löytää heidät koko päivän. (B1KII7)
- 32) Etsi koko talosta mutta **ei voinut** löytää mistä... (B1TSE8)
- 33) Mutta minä **en voinut** ajatella, että koen shokkia. (B1VEN5)
- 34) Siis Aija **ei voi** ymmärrä, että kiinalaiset pojat elävät eri tavalla kuin suomalaiset. (B1KII6)
- 35) Hän **voi** huomata että joku nauroi hiljaasti kun hän tuli sisään – – (B1HOL4)

Redundantteja *voida*-verbejä esiintyi toisin sanoen erityisesti kieltorakenteiden yhteydessä (esimerkit 31–34). Tämä saattaa johtua muiden kielten siirtovaikutuksesta: esimerkiksi englannin kielessä kielto merkitään apuverbiin, joka voi olla myös modaaliverbi (*I can't, I shouldn't*). Esimerkin 34 kaltaisia ilmauksia voidaan käyttää kuitenkin myös suomen kielessä silloin, kun halutaan painottaa kieltoa: lauseessa *ei voi ymmärtää* ei kielletä siis pelkästään ymmärtämistä vaan myös sen mahdollisuus. Tällaiset rakenteet ovat kuitenkin melko puhekielisiä, eikä niitä todennäköisesti esiintyisi iältään ja koulutustaustaltaan aineiston kirjoittajia vastaavien äidinkielisten kirjoittajien teksteissä. Redundantteja *voida*-verbejä esiintyi toisinaan myös myönteisissä lauseissa (esimerkki 35), joten ilmiö ei rajoittunut kieltorakenteisiin.

Voida-verbi saa käyttöhuippunsa taitotasolla B2, jolla sitä käytettiin yhteensä 106 kertaa. Kohdekielelle epätyypillisiä rakenteita ei ollut kuitenkaan enempää kuin B1-tasolla. Myös B2-tasolla esiintyy edelleen muutamia redundantteja *voida*-verbejä kieltorakenteissa (esimerkit 36 ja 37) ja *voida*-verbin käyttöä esimerkiksi *osata*-verbin sijaan (esimerkit 38 ja 39):

- 36) Kaisa oli jo löytänyt kuusi kukkaa, mutta **ei voinut** löytää seisemästä ja käveli syvään metsään, koska hän tiesi, että siellä aholla kasvavat villiruusut. (B2TSE1)
- 37) Siinä oli näytetty muutama hätkähdyttävää esimerkkiä, joille minä **en voi** keksiä mitään selitystä. (B2VEN2)

- 38) Se on myös etu jos sinä **voit** puhua saksaa ja ruotsia. (B2RUO3)
- 39) Siis nykyään **voin** sanoa nämä johdantolauseet nopeasti, jatkivasti ja ilman (paljon) virheitä. (B2HOL6)

Vaikka mahdollisesti redundantteja *voida*-verbejä esiintyi jonkin verran muillakin taitotasolla, ne olivat ehdottomasti yleisimpiä juuri taitotasolla B1 ja B2. Tämä voi johtua siitä, että taitotasolla A2 kieltorakenteita ja modaaliverbejä käytetään yleensäkin vähemmän ja toisaalta ylemmillä taitotasolla kohdekielessä harvinainen käytötapa on karsiutunut.

Kuten taulukoissa 5 (s. 30) ja 6 (s. 31) esitetään, aineiston B2-tasolla tapahtuu kaksi suurta muutosta *voida*-verbin käytössä: nollapersoonan käyttö ja *voi sanoa* -kollokaatio alkavat yleistyä. Molemmat saattavat olla merkkejä B2-tason tekstilajeihin sosiaalistumisesta. Samojen, argumentoiville tekstilajeille tyypillisten retoristen rakenteiden omaksuminen jatkuu taitotasolle C1, jolla *voi olla*- ja *voi sanoa* -kollokaatioiden määrä kasvaa siitä huolimatta, että *voida*-verbin esiintymien määrä vähenee. Sama kehitys jatkuu taitotasolle C2, jolla *voi olla* -kollokaatioita esiintyy kaikkein eniten. C-tasolla *voida*-verbi kollokoi usein johtolauseessa myös muiden verbien kanssa muodostaen rakenteita, jotka toimivat muun muassa koheesiokeinoina asiategesteissä:

- 40) Pyöräilin sinne ja **voin kertoa** että oli kauhea keli! (C1RUO3)
- 41) Se oli hyvin kiehtova kokemus, koska elokuva kertoo pakolais-leirissa elävistä lapsista. Pidän myös romanttisista, historiallisista, seikkailuelokuvista, sekä scifistä – **voidaan sanoa**, että voin katsella mitä tahansa, joka on hyvää. (C1TSE3)
- 42) Kun on kerran sanottu, että kaikki riippuu, **voisin lisätä**, että kaikella on aina hyvä puoli. (C2PUO4)
- 43) Tästä **voi** sitten **päätellä**, että ongelma on molemmanpuolinen. (C2VIR4)

Myös voimakkaasti C-tasolla lisääntyvä nollapersoonan käyttö kertoo argumentoivien tekstilajien konventioiden vankemmasta hallinnasta. Tällaisille tekstilajeille on tyypillistä yleistämisen tarve, jolloin monet impersonaaliset muodot ovat tärkeitä. Taitotasolla C *voida*-verbin käyttö on muiltakin osin selvästi aiempia taitotasoja kohdekielisempää. Aineistosta löytyy vain harvoja esiintymiä, joissa *voida*-verbiä käytetään joko kohdekielessä epätyypillisessä yhteydessä tai jonkin toisen verbin sijaan (vrt. B2-tason esimerkit 36–39). Toisin sanoen oppijat ovat altistuneet kohdekielisille käyttötavoille siinä määrin, että *voida*-verbin käyttö ei enää silmiinpistävästi eroa S1-puhujien käytöstä.

Kokoavasti aineiston *voida*-verbin esiintymistä on pääteltävissä, että verbin tavallinen käyttö hallitaan jo taitotasolta A2 lähtien. Vaikka *voida* esiintyykin suomen kielessä usein nollasubjektin kanssa, käyttävät suomenoppijat sitä alemmilla taitotasolla lähes aina ilmipannun subjektin kanssa. Tämä ei toki ole yllättävää, vaikka Marja Seilosen tutkimuksen mukaan nollapersoonalla tällä taitotasolla jo osataankin (2013: 145–147). Alemmilla taitotasolla kirjoitetaan kuitenkin melko henkilökeskeisiä tekstejä, jotka käsittelevät esimerkiksi kirjoittajan arkea ja kuvailevat tyypillisimmin yksittäisten henkilöiden mahdollisuuksia tai velvollisuuksia. Ylemmillä taitotasolla tekstilajien muutos heijastuu myös *voida*-verbin käyttöön: kun arkipäiväiset tekstilajit, kuten kirjeet ja päiväkirjamerkinnot, korvautuvat argumentoivilla esseillä ja mielipidekirjoituksilla, nousee myös nollapersoonan ja passiivin määrä. Passiivin käyttö jäi kuitenkin tutkimusaineiston ylimmilläkin taitotasolla harvinaiseksi.

Voida on kaiken kaikkiaan aineiston selvästi yleisin modaaliverbi, ja analyysin perusteella vaikuttaa siltä, että sitä käytetään muiden modaaliverbien kustannuksella varsinkin kielitaiton alemmilla tasoilla. Tämä osoittaa, kuinka tarpeellinen verbi on suomenoppijoille myös puutteellisen kielitaidon kompensatiokeinona: *voida*-verbi on A2-tasolla monikäyttöinen verbi, jonka ansiosta oppija voi saada välitetyksi hyvin erilaisia merkityksiä siitä huolimatta, että ei löydä joka tilanteeseen kaikista osuvinta verbiä. Voidaan ajatella, että tarve ilmaista merkitysvivahteita on olennaisempi vasta myöhemmillä taitotasolla, kun taas A2-tasolla tehokas kompensointi auttaa oppijaa parhaiten tavoitteessaan eli viestimään, mitä haluaa. Sitä, että *voida*-esiintymiä on selvästi eniten aineiston taitotasolla B2, voidaan tulkita toisistaan irrallisten oppimisprosessien päällekkäisyytenä: Tällä taitotasolla oppija on jo altistunut laajalle kirjoille erilaisia *voida*-verbin käyttöyhteyksiä, mikä mahdollistaa verbin monipuolisen käytön. Oppijan modaaliverbivarasto ei ole kuitenkaan vielä niin laaja, että *voida*-verbin sijaan osattaisiin käyttää monipuolisesti eri verbejä (*pystyä, saattaa*). Lisäksi näyttäisi siltä, että modaaliverbien käytön yleistyttyä oppijansuomessa (taso B) *voida*-verbiä käytetään myös turhaan yhteyksissä, joissa se ei S1-puhujien keskuudessa ole välttämättä tarpeellinen.

4.2 Saada

Saada-verbi osoittautui tässä tutkimuksessa hyvin mielenkiintoiseksi modaaliverbiksi oppijansuomessa. Vaikka se on yksi suomen kielen yleisimmistä modaaliverbeistä (Kangasniemi 1992: 292, Ikola ym. 1989: 283), se esiintyy taitotasolla A2 (modaalisessa merkityk-

sessä) vain kaksi kertaa eikä valtaa merkittävää osaa modaaliverbien yhteenlasketusta käytönmäärästä missään vaiheessa. Tästä huolimatta sen esiintymät lisääntyvät melko tasaisesti taitotasolta toiselle, ja se on tutkimusaineiston neljänneksi käytetyin modaaliverbi. Taulukossa 7 on esitetty *saada*-verbin modaalisten esiintymien määrä aineiston eri taitotasolla.

Taulukko 7. *Saada*-verbin modaaliset esiintymät taitotasoin.

Taso	A2	B1	B2	C1	C2
Esiintymät	2	7	9	11	11

Usein toistuvia modaalisia *saada*-verbin kollokaatioita ei tässä tutkitusta aineistosta löytenyt, mitä saattaa selittää esiintymien vähäisyys. Jokseenkin yleisiä olivat kuitenkin *saada tietää* -tyyppiset idiomaattiset rakenteet, joita ei tässä ole laskettu modaalisiksi.¹⁰

Saada-verbin merkitys osoittautui aineiston kirjoittajille epäselvemmäksi kuin muiden modaaliverbien merkitykset. Alla on esitetty ainoat *saada*-verbin esiintymät aineiston taitotasolla A2:

- 44) Hän halua mennä sohvalle, mutta ei **saa**. (A2VIR15)
- 45) On siellä korkeat tuntorit jossa **saadat** vaeltaa. Siellä myös monet järvit jossa voit kalastaa. (A2RUO8)

Esimerkki 44 on ainoa selvästi deonttinen *saada*-verbi taitotasolla A2. Kirjoitelman tehtävänantona on ollut kirjoittaa kuvasta, ja kirjoittaja kuvailee tekstissään koiraa, jolla ei ole lupaa mennä sohvalle. Esimerkin 45 tekstissä kirjoittaja suosittelee lukijalleen matkakohdeksi Borgafjällin tuntureita. Tässä yhteydessä *voida*-verbiä on käytetty todennäköisesti dynaamisessa, tilaisuuteen viittaavassa merkityksessä, joten myös *voida*-verbi olisi mahdollinen. Verbivalinta ei kuitenkaan ole kohdekielen vastainen, joskin sen muoto sitä on: *saada*-verbin perusmuotoon on lisätty suoraan yksikön toisen persoonan taivutuspäätte *-t*.

Taitotasolla B1 *saada*-verbiä käytetään hieman enemmän (n = 7), mutta verbin kohdekielisyys tai sopivuus kontekstiin vaihtelee. Useampi kuin joka toinen esiintymä on kohdekielille epätyypillinen.

¹⁰ Muita *saada*-verbin kanssa idiomaattisesti käytettäviä verbejä ovat mm. *tuntea*, *kuulla*, *nähdä* ja *tietää*. Vaikka näitä rakenteita ei tässä ole laskettu modaalisiksi, modaalisuuden ja aistihavaintojen välillä on yhteys. Esimerkiksi Palmer (2001) laskee episteemisuuden sisarilmäksi evidentiaalisuuden, jonka avulla puhuja voi esittää muun muassa väitteesä suhteen aistimuksiinsa.

- 46) Yritän lukea niin usein kuin **saan**. (B1VIR2)
- 47) Lisäksi on olemassa paljon matkamahdollisuuksia esim. Hampuriin, Berliiniin, Puolaan jne., missä **saat** tutustua moniin uusiin aisioihin. (B1SAK1)
- 48) Entä sitä **saa** tehdä suomen kielen korpusaineiston kautta tietokoneella. (B1VIR3)
- 49) **Saa** myös keittiökoneetta antaa. (B1RUO5)

Esimerkissä 46 luontevampi verbivalinta olisi *voida* tai *ehtiä*: on epätodennäköistä, että lukemisharrastuksessa olisi kyse luvasta. *Saada*-verbin voi tässä yhteydessä tulkita myös tilaisuuden ilmaukseksi, mutta *voida* tuntuisi joka tapauksessa kontekstissa selkeämmältä valinnalta. Sama pätee esimerkkiin 47. Esimerkissä 48 kirjoittaja kuvailee korpusaineiston keräämisen mahdollisia etuja ja mainitsee, että niiden avulla on mahdollista tutkia tietokoneella kielenoppimista eri maissa. *Voida*-verbi sopisi jälleen kontekstiin paremmin. Esimerkkien 46 ja 48 verbivalinnat johtuvat todennäköisesti viron kielen siirtovaikutuksesta, sillä viroksi dynaamista mahdollisuutta ilmaistaan useimmiten *saama*-verbillä (Tragel – Mikkilä 1994: 119). *Saada*-verbin kohdekielistä käyttöä edustaa esimerkki 49, jossa kirjoittaja kertoo hyväntekeväisyystapahtumasta, jossa on hyväksytty erilaisia lahjoituksia.

Taitotasolla B2 *saada*-verbin esiintymiä on jälleen hieman enemmän (n = 9), mutta näistä täysin luontevia niistä on vain kaksi (esimerkit 50 ja 51):

- 50) Mutta Minusta kukaan suomalainen ei **saa** sanoa jonkin kielen olevan vaikeaa! (B2TSE2)
- 51) Opetus ei **saa** olla liian helppoa tai liian vaikeaa – – (B2VVE2)
- 52) Minä luulen, että virhet ja lipsut ovat luonnolliset ilmiöt oppimisen prosesissa ja niiden välillä ei **saisi** oppia kieltä. (B2VVE2)
- 53) Hyvää on see, että materjali opiskelijat muistavat parempi ja tunti on kiehtovampi, mutta heikko puoli on see, että sellaisia tuntia ei **saa** tehdä joka päivä, koska niin opettaja kun opiskelijat on lopussa väsynyt, jos tunti on liian pitkä. (B2VVE2)
- 54) Kehitysmaita auttavien järjestöjen joukkoon on myös paljon huijareita ja myös ne, jotka toisin haluavat auttaa, mutta joskus eivät **saa** auttaa niin tehokkaaksi. (B2TSE4)

Esimerkeissä 50 ja 51 kirjoittajat ottavat kantaa siihen, mikä on sosiaalisesti hyväksyttävää. Kyse on siis tyypillisestä deonttisesta *saada*-verbin käytöstä. Esimerkkien 52–54 kirjoittajilla näyttää olevan samanlaisia vaikeuksia kuin aiemmilla taitotasoilla: *saada*-verbi korvaa *voida*-verbin. Mielenkiintoista on, että tutkielman edellisessä luvussa todettiin myös *voida*-verbiä käytettävän *saada*-verbin sijaan. Verbien välinen työnjako ei siis näytä olevan oppijoille selvä. *Saada*-verbin korvaava *voida*-verbi on tutkimusaineiston perusteella harvoin varsinaisesti kielenvastainen, mutta päinvastaisissa tilanteissa korvaus saattaa aiheuttaa epäloogisuutta välitettävään viestiin. Esimerkit 52–54 ovat hyviä esimerkkejä tällaisesta epäloogisuudesta. Huomautettakoon vielä, että esimerkit 51 ja 52 ovat saman kirjoittajan tekstistä: sama kirjoittaja voi siis käyttää verbiä vaihtelevalla osuvuudella (myös tämän venäjänkielisen Virossa asuvan kirjoittajan modaaliverbivalintoihin voi kuitenkin vaikuttaa viron kielen siirtovaikutus).

Aineiston taitotasolla C1 kohdekielisten *saada*-verbiesiintymien lukumäärä ylittää ensimmäisen kerran hämäämpien tapausten määrän. Modaaliverbivalinnan puolesta outoja esiintymiä oli vain kaksi.

- 55) Vaikka funktionaalinen kielenopetus tuntuu minulle niin itsestään selvänä perustana, **saako** sellaista soveltaa myös vieraan kielen opetukseen? (C1VIR2)
- 56) Yhdestä kilosta kieräySPAERIA **saatiin** esimerkiksi ostaa yksi vessapaperirulla. (C1PUO2)

On epäselvää, mitä esimerkin 55 kirjoittaja tarkoittaa. Ei tunnu todennäköiseltä, että hän pohtii funktionaalisen vieraan kielen opetuksen luovallisuutta. Epäloogisuus johtuu todennäköisesti jälleen viron kielen siirtovaikutuksesta. Esimerkissä 56 kirjoittaja puhuu kierrätyksen taloudellisesta kannattavuudesta. Kohdekielisempi versio virkkeestä olisi *Yhdellä kilolla kierrätyspaperia pystyi ostamaan esimerkiksi yksi vessapaperirulla*. Vaihtoehtoinen muotoilu voisi olla *Yhdellä kilolla kierrätyspaperia sai yhden vessapaperirullan*, jolloin *saada* ei ole enää merkitykseltään modaalinen.

C2-tasolle tultaessa *saada*-verbin esiintymien määrä ei enää kasva. Esiintymistä noin puolet on yhä sellaisia, joiden tilalla äidinkielen puhuja olisi todennäköisesti käyttänyt *voida*-verbiä. C2-tasolla aineiston kirjoitelmat ovat kuitenkin huomattavasti muiden tasojen kirjoitelmia pidempiä, minkä vuoksi yhden yksittäisen kirjoittajan ongelmat *saada*-verbin käytössä nostavat ei-luontevien esiintymien prosentuaalista määrää. Kaikki C2-tasolla esiintyneet epäluontevat esimerkit olivat peräisin vironkielisten kirjoittajien teks-

teistä, joten kyseessä lienee äidinkielen siirtovaikutus. Viron *võida*- ja *saama*-verbit ovatkin samannäköisiä kuin suomen *voida* ja *saada*, mutta ne käyttäytyvät monissa yhteyksissä päinvastaisesti. Verbien eroavaisuuksia tutkineiden Tragelin ja Mikkilän (1994: 116–117) mukaan virossa ilmaistaan lupaa yleensä *võida*- ja *tohtida*-verbien avulla. Sen sijaan viron *saama*-verbi kääntyy tavallisesti dynaamisen mahdollisuuden ilmaukseksi. Sen kieltomuoto tarkoittaa siis tavallisesti 'olla mahdotonta' eikä luvallisuuden kieltä. Verbit käyttäytyvät kuitenkin tietyissä yhteyksissä myös samalla tavalla. Esimerkiksi tilaisuuden (*Saan olla rauhassa*) ja aiheellisuuden (*Voin sanoa*) ilmauksissa viron ja suomen modaaliverbien käyttö vastaa toisiaan melko pitkälle. (Mts. 117–120.) Aineiston kaikki taitotasot huomioiden *saada*-verbin ongelmallisuus ei kuitenkaan ole vain vironkielisten kirjoittajien pulma. Äidinkielen siirtovaikutuksella näyttäisi olevan lisäksi toinen seuraus: tässä tutkitun aineiston virolaiset kirjoittajat käyttävät *saada*-verbiä selvästi enemmän kuin muut kieliryhmät. C2-tason *saada*-verbiesiintymistä 72 prosenttia löytyi juuri virolaisten kirjoittajien teksteistä, vaikka alle kolmasosa kirjoitelmista oli viroa äidinkielenään puhualta kirjoittajalta.

Saada-verbin kohdalla ei tutkita sen esiintymiä eri persoonissa, sillä esiintymien vähäisestä määrästä johtuen taulukointi ei olisi ollut tilastollisesti merkittävä. Nollapersoonan yleistymisen ylemmillä taitotasoilla näkyy kuitenkin myös *saada*-verbin kohdalla. A2-tasolla *saada*-verbi ei esiinny lainkaan nollapersoonan kanssa, B1- ja B2-tasoilla tätä tapahtuu kahdesti, C1-tasolla kolmesti ja C2-tasolla peräti 7 kertaa. C2-tason *saada*-verbin esiintymistä siis yli puolet saa nollasubjektin, ja loput esiintyvät yksikön kolmannessa persoonassa. Vaikka *saada*-verbin esiintymät eivät merkityksensä puolesta ole täysin kohdekielisiä, myös niissä näkyy siis tendenssi impersonaalisen käytön suuntaan.

Kaiken kaikkiaan näyttää siltä, että *saada*-verbin käytön hallinta on hyvin vaihtelevaa kielitaidon ylemmilläkin tasoilla. Yksi selitys laaja-alaisille vaikeuksille *saada*-verbin käytössä voi olla verbin polyseemisyys. Aineiston perusteella voidaankin epäillä, että erityisesti A2-tason kirjoittajat käyttävät *saada*-verbiä vain vähän osittain siksi, että heille verbin tutumpi merkitys on 'vastaanottaa'. Tässä merkityksessä *saada*-verbiä esiintyykin aineistossa todella usein. Modaalisuuden ilmaisuisissa sen sijaan *voida* on tutumpi. On kuitenkin vaikeampi selittää, miksi *saada* korvaa modaaliverbinä tutumman *voida*-verbin niin usein. Saattaa olla, että kirjoittajat pyrkivät monipuolistamaan ilmaisuaan käyttämällä laajempaa modaaliverbien kirjoa, vaikka verbien merkityksistä ei olla täysin selvillä. On mahdollista, että opiskelijat muistavat, että on paljon tilanteita, joissa *voida*- ja *saada*-verbeillä ei ole merkittävää eroa ja yleistävät verbit samanmerkityksisiksi. Lisäksi tuloksiin heijastuu viron kielen siirtovaikutus (ks. Tragel – Mikkilä 1994).

Modaalisen *saada*-verbin merkityksen epäselvyyden lisäksi verbiä käytettiin vain harvoin. Esiintymiä oli vain vähän, ja niistäkin monet saattoivat olla peräisin samojen kirjoittajien teksteistä. Tämä saattaakin selittää sitä, miksi verbin kohdekielinen käyttö on niin hankalaa: sitä ei ole opittu, koska sitä ei ole tarvittu. On mahdollista, että kirjoittajilla on yksinkertaisesti vain harvoin tarvetta ilmaista deonttista mahdollisuutta ja dynaamisen mahdollisuuden ilmaisuun he käyttävät muita keinoja. Esimerkiksi mielipidekirjoituksissa saattaakin olla tyypillisempää ilmaista, mitä *pitäisi* tehdä kuin mitä *saa* tehdä. Kyse lienee siis päinvastaisesta ilmiöstä kuin *voida*-verbin kanssa: siinä missä *voida* verbi on oppijoille kommunikatiivisesti välttämätön, *saada*-verbiä ilmankin pärjää.

4.3 *Pystyä* ja muut dynaamiset modaaliverbit

Pystyä-verbi on erinomainen esimerkki modaaliverbistä, jota ei käytetä aineiston taitotasolla A2 lainkaan mutta joka nousee jopa yleisimpien modaaliverbien joukkoon taitotasolla C. Käyttöfrekvenssin kehitys taitotasolta toiselle on melko lineaarista, joskin harppaus taitotasojen B2 ja C1 välillä on merkittävän suuri. Käyttö enemmän kuin kolminkertaistuu näiden tasojen välillä. Mielenkiintoinen yksityiskohta on, että *voida*-verbin käyttö vähenee taitotasolta B2 tasolle C1 suunnilleen saman verran kuin *pystyä*-verbin käyttö lisääntyy. Taulukossa 8 on esitetty *pystyä*-verbin esiintymien lukumäärät taitotasoittain.

Taulukko 8. *Pystyä*-verbin esiintymät taitotasoittain.

Taso	A2	B1	B2	C1	C2
Esiintymät	0	1	4	14	15

Pystyä-verbiä käytetään ainoastaan dynaamisessa merkityksessä, ja se saa täydennykseen MA-infinitiivin (Kangasniemi 1992: 337–338). Verbin ensiesiintymä löytyy taitotasolta B1, mutta hyvin harvinaisen käytön vuoksi voidaan katsoa, ettei verbi vielä kuulu oppijansuomeen. B2-tasollakin esiintymiä on vain neljä, mutta ne löytyvät kuitenkin eri kirjoittajien teksteistä.

- 57) Heidän suhde on samoin oikein hullu ja on paljon ongelmia, mutta he **pystyvät** kaikkia järjestää ja ovat ilmeisesti onnelliset yhdessä. (B1VVE1)

- 58) Se, että tieteelliset menetelmien avulla ei aina **pystytä** tuomaan totuuden esiin (varsinkin kun tutkimuksen aihe koskee ihmisen mielenlaatua ja sen lisäksi materiaali ei ole luottu yksityistä ihmistä varten) on toinen asia. (B2PUO6)
- 59) Hänet viedään poliisiasemalle, jossa hän ei **pystyy** todistamaan syytöntä. (B2VVE2)

Kuten yllä olevista esimerkeistä huomaa, *pystyä*-verbin käyttö on jo taitotasolla B hyvin kohdekielistä. Yleisin kohdekielenvastaisuus on MA-infinitiivi korvaaminen A-infinitiivillä, joka on modaaliverbien yleisin täydennys (esimerkki 57). Tämä saattaa johtua siitä, että modaalikonstruktio on varastoituna oppijan kognitioon osittain vakiintuneen muotoisena. Verbiketjut, joissa pääverbin täydennys on A-infinitiivissä, ovat siis korkean esiintymäfrekvenssinsä puolesta tutumpia oppijalle. Oppija siis ikään kuin täydentää itselleen tuttua skeemaa uudella verbillä.

Taitotasolla C1 *pystyä* on jo 14 esiintymällä aineiston toiseksi yleisin mahdollisuuden modaaliverbi. Joukossa on edelleen kaksi A-infinitiivitäydennyksen saavaa esiintymää (esimerkki 61), mutta pääosin käyttö on hyvin kohdekielistä:

- 60) Anteeksi, minä tiedän että juttuni on liian pitkä, mutta se sujuu niin hyvin, että minä en **pysty** pysähtymään. (C1HOL5)
- 61) Se, joka on opiskellut tai jatkaa opiskelua toistaiseksi **pystyy** kuvailla ja piirtää kielen kuvan. (C1VVE2)
- 62) (Sellainen sijaismuotojen nimityksien opetus sopisi minulle kuin nyrkki silmään, en vielääkään **pysty** muistamaan ulkoa suomenkielisiä sijaismuoto termejä.) (C1VIR2)

Taitotasolla C2 *pystyä*-verbin esiintymiä on yhteensä 15, eli se on jälleen *voida*-verbin jälkeen käytetyin mahdollisuuden verbi. Verbin käyttölaajuudesta kertoo myös se, että *pystyä*-verbi esiintyy C2-tason kuudestatoista tekstistä kahdeksassa (eli joka toisessa tekstissä), kun taas C1-tasolla sitä on käytetty vain kymmenessä tekstissä 35:stä (alle joka kolmannessa). Siinä missä C1-tasolla on vielä kirjoittajia, joiden tekstissä toistuu *voida*-verbi viisikin kertaa, tasolla C2 *pystyä*-verbin käyttö lisää modaaliverbivariaatiota huomattavasti. Alla vielä muutama esimerkki *pystyä*-verbin käytöstä taitotasolla C2:

- 63) Onnellisuutta ei **pysty** mittaamaan, koska jokaiselle ihmiselle onnellisuus tarkoittaa jotain muuta ja ennen kaikkea johtuu eri asioista. (C2PUO4)

- 64) Hän **pystyy** kuitenkin kiehtoa lukijansa ja esittää tapahtumat johdonmukaisesti ja taitavasti. (C2PUO8)
- 65) Nainen ei **pysty** innostumaan ja kiintymään kunnolla yhteenkään harrastukseen eivätkä kotiaskareet ja omien viiden tyttärensä hoito tuota hänelle iloa ja tyytyväisyyden tunnetta. (C2VEN1)

C2-tasolla verbi esiintyi enää kerran A-infinitiivitäydennyksen kanssa (esimerkki 64). Merkityksensä puolesta vain esimerkki 64 kuulostaa hieman epätyypilliseltä *pystyä*-verbin saaman *kiehtoa*-täydennyksen vuoksi. Verbin käytössä ei esiinny kuitenkaan yleisiä haparointeja. Verbiä ei käytetty kertaakaan kohdekielen vastaisesti deonttisessa tai episteemisessä merkityksessä. Sen käyttöala näyttää olevan oppijoille selkeämpi kuin esimerkiksi *saada*-verbin, jolla on monenlaisia toisistaan selvästi poikkeavia käyttöfunktioita ja jonka sopivuutta kontekstiin myös kulttuuriset seikat sanelevat.

Pystyä-verbin lisäksi suomen kielessä on myös muita enimmäkseen dynaamista modaalisuutta ilmaisevia verbejä, kuten *kyetä* ja *päästä*. Tämän tutkielman aineistossa niitä esiintyi niin vähän, ettei niiden voida katsoa olevan produktiiveja oppijansuomessa millään taitotasolla. Oma lukunsa dynaamisista modaaliverbeistä ovat myös niin sanotut riittävyysverbit, joita käsitellään omana ryhmänään luvussa 4.5. *Kyetä*-verbin ensiesiintymä löytyy taitotasolta B1, minkä jälkeen se esiintyy seuraavan kerran tasolla C2. Tälläkin tasolla verbi esiintyy vain kahdesti ja yhden ainoan kirjoittajan tekstissä. *Päästä*-verbin ensimmäiset modaaliset esiintymät ovat aineiston taitotasolla C1 (n = 2), ja taitotasolla C2 verbi esiintyy modaalisessa merkityksessä neljästi.

- 66) Mutta se on ongelma että ihmiset eivät **kykene** rajoittaa heidän laskuun menoaan ja keskustelemaan ihmisten kanssa. (B1VEN4)
- 67) Väljimpien määritelmien mukaan kaksikielinen on henkilö, joka **kykenee** tuottaa tai ymmärtämään joitakin ilmauksia kahdella kielellä. (C2VIR2)
- 68) Koska vieraan kieleen oppimisen tilanteessa opiskelijat eivät aina **pääse** ympäristössään opittavaa kieltä käyttämään. (C1VIR2)
- 69) En tietenkään mennyt joukkueeseen sillä mielellä, että **pääsisin** suoraan pelaamaan. (C2VIR5)
- 70) Suomalaiset ovat historialle kiitollisia siitä, että ”aamun valkeus” **pääsi** voittamaan ”yön vallat”. (C2PUO3)

Päästä- ja *kyetä-*verbien voidaan katsoa olevan ennemminkin yksittäisten kirjoittajien sanavaraston osia kuin oppijankielessä produktiiveja modaaliverbejä. Näiden verbien alhaiset esiintymäfrekvenssit eivät ole yllättäviä, sillä kyseiset verbit eivät ole kaikkein yleisimpiä kohdekielessäkään. On kuitenkin tuskin sattumaa, että yhtä esiintymää (esimerkki 66) lukuun ottamatta kaikki esiintymät olivat taitotasolta C.

Yleisesti dynaamisista mahdollisuutta ilmaisevista modaaliverbeistä voidaan sanoa, että niiden variaatio kasvaa oppijansuomessa taitotasolta toiselle. Tasolla A2 vain *voida-*verbi on yleinen, mutta tasolla C myös *pystyä-*verbi muuttuu produktiiviksi. Tällä tasolla on merkkejä myös muiden dynaamisten modaaliverbien käytöstä, joskin ne jäävät harvalukuisiksi. Dynaamiseen käyttöön erikoistuneiden modaaliverbin käytön tekee helpoksi niiden semanttinen yksinkertaisuus: kun ne opitaan, niitä osataan tavallisesti myös käyttää kohdekielisesti. Jonkin verran hankaluuksia aiheuttaa esimerkiksi *päästä-* ja *pystyä-*verbien saama MA-infinitiivitäydennys, joka on modaaliverbeillä A-infinitiivitäydennystä harvinaisempi.

4.4 Saattaa

*Pystyä-*verbin tavoin myös *saattaa-*verbi yleistyi tutkitussa aineistossa lineaarisesti. Verbillä voi ilmaista niin dynaamista, deonttista kuin episteemistäkin mahdollisuutta, mutta sen deonttinen käyttö on melko marginaalista ja episteeminen yleisintä (Kangasniemi 1992: 329–330). Taulukossa 9 on kuvattu verbin esiintymät taitotasoittain.

Taulukko 9. *Saattaa-*verbin esiintymät taitotasoittain.

Taso	A2	B1	B2	C1	C2
Esiintymät	0	2	3	4	15

Toisin kuin koko C-taitotasolla yleinen *pystyä-*verbi, *saattaa-*verbi yleistyy vasta taitotasolla C2. Tämä on melko yllättävää, sillä erilaisten episteemisten mahdollisuuksien esittäminen on yleistä aineiston kaikilla taitotasoilla. Lisäksi *saattaa* on Ikolan ym. (1989: 283) mukaan suomen yleiskielessä kolmanneksi yleisin mahdollisuuden modaaliverbi. Toisaalta oppijansuomen verbiketjuja tutkineen Paavolan (2008) aineistossa *saattaa-*verbiä oli käytetty vain yhden ainoan kerran tasolla C2 (mts. 36). Vaikka jo A2-tasolla tässä tutkitut kirjoitelmat sisältävät runsaasti erilaisia ennustuksia, arveluita tai todenmukaisuuden arvioita,

niissä ei esiinny episteemisiä modaaliverbejä kuten *saattaa*, *taitaa* ja *mahtaa* lainkaan. A2-tasolla aineistossa on vain muutama selvästi episteemiseksi tulkittava *voida*-verbi, mutta ehdottomasti useimmiten episteemistä mahdollisuutta ilmaistiin joko deklaraatiivilauseilla (esimerkki 71) tai modaaliverbien avulla (esimerkit 72–74).

- 71) **Luulen**, että hänellä kaikki tulee hyvin. (A2VVE4)
- 72) Se olisi **todennäköisesti** aikaa hyvää ja mielenkiintoista olemaan työssä ihmisen kanssa, jotka puhuvat vierasta kieliä (A2HOL17)
- 73) **Ehkä** mies asuu täällä: koska pullo on latialla ja nainen ei panisi pullon lattialle. (A2SAK10)
- 74) Mutta minä teen kotitehtävät ja teen ruokaa ja **ehkä** minä tapaan ystävät kun minä teen viikonloppuna. (A2SAK3)

Taitotason A2 selvästi yleisin tapa ilmaista episteemistä modaalisuutta on modaaliverbi *ehkä*, joka esiintyy kyseisen tason kirjoitelmissa 20 kertaa. Episteemisten adverbiaalien ja verbien suosiota selittää kenties niiden semanttinen selkeys. Verbin (esim. *luulla*) ja adverbien (esim. *ehkä*) merkitys on läpinäkyvä, eikä niitä käytettäessä tarvitse hallita verbiketjun rakennetta. Kuten yllä olevista esimerkeistä näkyy, *ehkä*-adverbi on tavallisesti vain lisätty lauseeseen merkitsemään kirjoittajan episteemistä asennetta eikä sen käyttö ole vaatinut syntaktisia muutoksia väitelauseeseen. Esimerkit 73 ja 74 eivät kuitenkaan kuulosta täysin luontevilta.

B1-tasolla *saattaa* esiintyy vain kahdesti (saman kirjoittajan tekstissä) ja B2-tasolla kolme kertaa (kahden eri kirjoittajan teksteissä). Tason C1 neljä esiintymää ovat kolmen eri kirjoittajan teksteistä. Verbiä ei siis voida vielä näillä tasoilla pitää kovin produktiivisena.

- 75) Minun ongelmani on joskus myös paha ajanarvio, usein yliarvioin työn määrää, joka **saatan** tehdä. (B1TSE5)
- 76) Sippola kertoo myös kesäilman väheisemmästä lämpenemisestä ja pohtii, että se **saattaa** olla kuitenkin haittallista vanhusten elämässä. (B2UNK2)
- 77) Puhutaan lähdekielen vaikutuksesta kohdekielen, jos on tekemistä lähisukukielen mukaan, oppija ei välttämättä tiedä, mitä hän tietää ja mitä hän ei tiedä, ja **saatta** tarjota kohdekielen hyväksyttävän ilmauksen siksi, että se on samankaltainen äidinkielen ilmauksen kanssa. (B2VVE2)

- 78) Niin kuin sanottu jonot kauppoihin sosialistisessa Puolassa olivat suunnattomia ja ihmiset **saattoivat** odottaa niissä jopa kuukausia, jos tavaraa ei näkynyt. (C1PUO2)
- 79) Tullaan illalla kotiin kuolemanväsyneinä, istahdetaan tietokonen ääreen, **saate-taan** viimeisin voimin kirjoittaa koulutehtävät (laatu tietysti kuvastaa mielentilaa jossa tehtävät on tehty), mutta todennäköisemmin vain hetken aikaa roikutaan ”naamakirjassa”, ja sitten vihdoinkin kaadutaan sänkyyn nukkuakseen neljä viisi tuntia. (C1TSE3)

Esimerkeistä ainoastaan esimerkki 75 kuulostaa epäluontevalta. Muodossa *Usein yliarvioin työmäärän, jonka joudun tekemään* virke kuulostaisi jo sujuvammalta. Muut esimerkit ovat kuitenkin modaaliverbin osalta luontevia.

On mielenkiintoista pohtia, miksi *saattaa*-verbi esiintyy tässä tutkitun aineiston C1-tasolla vain neljästi mutta C2-tasolla jopa 15 kertaa ollen näin koko aineiston toiseksi yleisin mahdollisuutta ilmaiseva modaaliverbi *pystyä*-verbin ohella. Kirjoitelmien tarkastelu paljastaa, että C2-tason 16 kirjoitelmasta *saattaa*-verbiä käytetään kuudessa eli reilussa kolmasosassa tekstejä. Verbiä käyttävät siis edelleen harvemmat kirjoittajat kuin esimerkiksi *pystyä*-verbiä (ks. luku 4.3). C1-tasolla *saattaa*-verbiä esiintyy vain kolmen kirjoittajan tekstissä (35 tekstistä), eli alle joka kymmenennessä tason kirjoitelmista. Myös Ivaskan (2014b: 62–63) tutkimuksen mukaan näyttää siltä, että edistyneetkin suomenoppijat käyttävät *saattaa*-verbiä huomattavasti äidinkielistä kirjoittajia vähemmän. Joka tapauksessa C2-tason *saattaa*-verbin käyttö on enimmäkseen kohdekielistä:

- 80) Kaikki nuo luonnon symbolit **saattavat** vaikuttaa stereotyyppisiltä, muttei sillä ole mitään väliä, koska suomalaiset aidosti rakastavat niitä ja ovat niihin kiintyneitä. (C2PUO3)
- 81) Pidin rimmaamisesta, joten runojen muodostaminen oli minun mielestäni proosaa hauskeempaa ja koko perhe **saattoi** lukea minun pieniä varhaisia teoksiani. (C2PUO5)
- 82) Toisaalta ihan milloin tahansa **saattaa** tapahtua jotain tuhoisaa, joka vie koko elämänilon ja tuo masennuksen sen sijaan. (C2PUO4)
- 83) Aloitettava toiminta **saattaa** olla joko konkreettinen tai abstraktinen. (C2VIR5)

Saattaa-verbin avulla osataan esittää luontevan kuuloisia mahdollisen maailman kuvauksia (esimerkki 80), eläytyä menneisyydessä mahdollisiin tapahtumiin (esimerkki 81) tai ennustaa mahdollista tulevaisuutta (esimerkki 82). Esimerkissä 80 kirjoittaja luo modaaliverbin avulla suhdetta lukijaansa ennakoimalla tämän mahdollisia ajatuksia. Tämä tekee hänen

argumentaatiostaan selkeämpää kuin mitä se olisi ilman modaaliverbiä. Esimerkissä 81 *saattaa*-verbiä käytetään sen dynaamisessa merkityksessä, jonka avulla eläydytään menneisyyteen. Samanlaista käyttöä edustaa aiemmin esitelty esimerkki 78. Useissa esimerkeissä dynaaminen ja episteeminen käyttö sulautuvat toisiinsa: esimerkiksi 82 tuhoiset tapahtumat ovat luonnonlakien mukaan (eli dynaamisesti) mahdollisia, mikä vaikuttaa niiden todennäköisyyteen (episteemiseen mahdollisuuteen). Yllä olevista esimerkeistä ainoastaan esimerkki 83 on hieman kohdekielelle epätyypillinen. Esimerkissä kirjoittaja kuvailee tilanteita, joissa *lähteä*-verbi saa verbilajennuksen. Esimerkin virke olisi kohdekielelle tyypillisempi muodossa *Aloitettava toiminta voi olla joko konkreettista tai abstraktia*, sillä verbin mahdollisuus saada tietynlainen täydennys kuuluu dynaamisen modaalisuuden piiriin, jota ilmaisee tyypillisemmin *voida*-verbi.

Saattaa-verbin ohella aineistossa esiintyi myös toinen tavallisimmin episteemistä modaalisuutta ilmaiseva verbi, *taitaa*. Verbillä oli tosin vain kaksi esiintymää tasolla C2 (eri teksteissä). Tämän verbin ei siis voida katsoa olevan produktiivi oppijansuomessa, mutta sen yksittäisetkin esiintymät kertonevat modaaliverbivaraston rikastumisesta – eihän verbi ole suomenkielisissäkään asiateksteissä niin yleinen, että sen voisi olettaa esiintyvän useammin. Toisin on *saattaa*-verbin kohdalla, joka on suomen kielessä tavallinen verbi. Vaikka *saattaa*-verbin käyttö on tässä tutkitussa aineistossa useimmiten kohdekielistä, sitä käytetään vähemmän kuin kohdekieli kenties sallisi.

4.5 Riittävyden verbit

Edellisissä luvuissa käsiteltyjen mahdollisuutta ilmaisevien modaaliverbien lisäksi tutkimusaineistossa ilmeni satunnaisia esiintymiä niin sanotuista *riittävyden verbeistä*. Termi on Aili Flintin (1980), ja se viittaa verbeihin, jotka ilmaisevat jonkin toiminnan mahdollisuutta suhteessa jonkin resurssin riittävyteen. Esimerkiksi verbi *ehittää* ilmaisee ajan riittävyden suhteen jonkin toiminnan mahdollisuuteen.

Taulukossa 10 (seuraavalla sivulla) on esitetty eri taitotasolla esiintyneet riittävyden verbit ja niiden lukumäärät. Kuten taulukosta näkee, riittävyden verbit poikkeavat muista modaaliverbeistä ainakin kahdessa mielessä. Ensinnäkään niiden käyttömäärä ei kasva tai vähene lineaarisesti taitotasolta toiselle, vaan esiintymät pysyvät satunnaisina. Yleisintä verbien käyttö on aineiston taitotasolla B2 ja C1, harvinaisinta taas tasoilla A2 ja C2. Yleisimmillään käyttö on siis taitotasolla, joilla modaaliverbejä ylipäänsä käytetään eniten. Ei kuitenkaan liene sattumaa, että käyttö on harvinaisinta taitotasolla A2.

Taulukko 10. Riittävyyden verbien esiintymät taitotasoin.

Taso	<i>osata</i>	<i>jaksaa</i>	<i>ehtiä</i>	<i>viitsiä</i>	<i>uskaltaa</i>	Yht.
A2	8	1	0	0	2	11
B1	7	2	2	0	3	14
B2	11	4	1	0	3	19
C1	8	4	4	1	1	18
C2	6	0	6	0	0	12

Toisin kuin mahdollisuutta ilmaisevien modaaliverbien variaatio yleensä, riittävyyden verbien variaatio ei kasva ylempiä taitotasoa kohti, vaan C2-tasolla käytetään harvempia riittävyyden verbejä kuin tasolla A2 tai B1. Toisaalta eri verbien variaatio on runsainta tasolla C1. C2-tason vähäinen riittävyyden verbien käyttö selittyy taitotason tekstilajeilla.

Vaikka riittävyyden verbien käyttö on melko satunnaista ja vaihtelevaa, *osata* on jokaisella taitotasolla niistä yleisin.¹¹ Verbin käyttö on valtaosin kohdekielistä joka taitotasolla:

- 84) Itse ei **osaa** sanoa mistä riippua. (A2VVE9)
- 85) Opin venäjän kielen lukiossa mutta en valitettavasti **osaa** puhua sen. (A2SAK9)
- 86) Leena ikävystyy koulussa, koska **osaa** jo lukea kirjoja ja matematiikkaa. (B1HOL3)
- 87) Sen lisäksi tutkijat saavat tietää, että meren alle hävinnyt kulttuuri oli tosi kehittynyt ja silloin elävät ihmiset osasivat tuottaa asioita, joita nykyaikainen ihmisskunta ei **osannut** tehdä tuhansiin vuosiin, esim. jokaisessa talossa oli eräänlainen toaletti ja viemärijärjestelmä! (C2PUO8)

Osata-verbi on taitotason A2 toiseksi yleisin mahdollisuuden verbi. Verbin verrattain yleinen käyttö saattaa johtua siitä, että A2-tasolle tavalliset omaa elämää kuvailevat tekstit usein sisältävät esimerkiksi kirjoittajan kielitaidon tai harrastusten kautta hankittujen taitojen esittelyä. Kuten luvussa 4.1 todettiin, *voida*-verbi saattaa kuitenkin viedä tilaa *osata*-verbiltä varsinkin alemmilla taitotasoin.

¹¹ Tasolla C2 *ehtiä* on yhtä yleinen. Sitä käytti kuitenkin vain kolme eri kirjoittajaa, kun taas *osata* esiintyi kuudessa eri tekstissä.

Osata-verbin yleisyys kaikilla taitotasoilla johtunee siitä, että sillä on laajempi käyttöala kuin muilla riittävyyden verbeillä: sitä käytetään fraaseissa kuten *osata sanoa* (esimerkki 84) ja taitojen kuvailuissa (esimerkit 85–87). *Osata* näyttää olevan myös vähemmän tekstilajisidonnainen verbi kuin muut riittävyyden verbit. Siinä missä muita riittävyyden verbejä käytetään usein selitysten antamiseen ja kasvojen säästämiseen, *osata*-verbin käyttö ei rajaudu samassa määrin tietyn diskurssi-strategian palvelemiseen. Tosin myös *osata*-verbin käyttö on yleistä selityksiä annettaessa. (Flint 1980: 138–139.)

Aineistossa *osata*-verbiä käytetään luontevasti esimerkiksi taitojen kuvailuun (esimerkit 85–87), mutta sitä esiintyy myös yhteyksissä, joista äidinkielen kirjoittaja olisi todennäköisesti jättänyt sen pois. Näissä tapauksissa *osata*-verbi ketjuuntuu jonkin abstraktin, usein mentaalista toimintaa ilmaisevan verbin kanssa (esimerkit 88–93):

- 88) Päivät meni mutta Timo ei **osaa** loppua ajatella Kaisaan. (A2RUO14)
- 89) Joissain tapauksissa en **osannut** ymmärtää mitä toisinajattelijä vastustaa. (B2PUO4)
- 90) Tietysti se, että minun suomi ei ole täydellinen kieliopin näkökulmasta, mutta se on toinen juttu, minulle tärkeämpi on se, etten **osa** tuntea kieltä. (B2TSE5)
- 91) En **osannut** vaivata enkä kyseenalaistaa itseäni sillä, taivutanko oikein, ääntelenkö oikein jne. (C1VIR2)
- 92) Koska **osaan** ymmärtää kaikki sanat ja siinä käytetään loppusointuja, toistoa, vastakohtia, kieltoja ja puhuttuja, jotka saa runoilijan emotio puhkeamaan elävästi. (C1KII3)
- 93) Minun mieltäni en **osaa** oppia jotain heistä. (B2HOL6)

Kohdekielelle epätyypillisiä *osata*-verbin esiintymiä esiintyy aineiston kaikilla taitotasoilla C2-tasoa lukuun ottamatta, yhteensä 13 kertaa. Ongelmat jakautuvat kahteen tyyppiin: (1) oppija ei tiedä, millaisten verbien kanssa *osata*-verbiä on tapana ketjuttaa, ja (2) *osata*-verbin merkitys ei ole selvä oppijalle. Ensimmäistä ongelmaa edustavat esimerkit, joissa *osata*-verbi on ketjutettu jonkin abstraktin, erityisesti mentaalista toimintaa tarkoittavan verbin kanssa (esimerkit 88–93). Esimerkiksi *osaa ymmärtää* -kollokaatio esiintyi aineistossa neljästi, vaikka se on epäluonteva ainakin kirjakielissä. Puhekielessä rakenne on mahdollinen, mutta tämän aineiston kohdalla ei ole perusteltua olettaa kyseessä olevan puhekielisten rakenteiden siirto kirjalliseen rekisteriin. Varsinkin kielteisissä rakenteissa (esimerkit 88–91) esiintyviin modaaliverbeihin saattaa vaikuttaa sen sijaan eräiden kielten

tapa merkitä kielto apuverbinä toimivaan modaaliverbiin. Ongelmaa 2 (*osata*-verbin merkityksen selkiytymättömyys) edustaa ainakin esimerkki 93, jossa kirjoittaja kertoo, että hänen kielikurssillaan muiden oppijoiden kielitaito on hänen omaansa huonompi, mikä tekee mahdottomaksi heiltä oppimisen. Oppimisen mahdottomuus ei siis johdu osaamisesta vaan ympäröivistä olosuhteista. S1-kirjoittajalle olisi todennäköisesti luontevinta jättää modaaliverbi pois kaikkien yllä olevien esimerkkien kaltaisissa ilmauksissa.

Muita aineistossa esiintyviä riittävyden verbejä ovat *jaksaa*, *ehdiä*, *uskaltaa* ja *viitsiä*. Näistä *viitsiä* esiintyy vain kerran taitotasolla C1. Useat tietyn riittävyden verbin esiintymät sijaitsevat samassa tekstissä: esimerkiksi *uskaltaa*-verbi esiintyy kahdesti samassa tekstissä taitotasolla A2, *jaksaa* niin ikään kahdesti samassa tekstissä taitotasolla C1 ja *ehdiä*-verbi jopa neljästi samassa tekstissä taitotasolla C2. Näyttää siis siltä, että riittävyden verbien esiintymisen laukaisee muita modaaliverbejä useammin tekstin aihe. Riittävyden verbit sisältävät leksikaalisen elementin, joka ilmaisee, mistä resurssista (esim. aika, rohkeus, voimavarat) tekemisen mahdollisuus riippuu. Tämä elementti rajaa merkittävästi verbille sopivia käyttöyhteyksiä.

Riittävyden verbejä käytetään useimmiten selitysten antamiseen tai kasvojen säilyttämiseen (Flint 1980: 139–140). Niiden käyttöön liittyy paljon kulttuurisia kohteliaisuussääntöjä: on esimerkiksi kohteliaampaa sanoa *En ehdi tulla* kuin *En tule*. Myös tämän tutkimuksen aineistossa riittävyden verbien (*osata*-verbiä lukuun ottamatta) yleisin funktio on selityksen antaminen:

- 94) Tänään tein päätös, että en **jaksa** opiskella arkeologia. (A2PUO4)
- 95) Minä rupesin hermostumaan aina kun minun täytyy vastata kysymyksiin, ja sitten minä en **jaksa** koostaa kunnollisia lauseita tai muistaa oikeita sanoja... (B2HOL1)
- 96) Minun pitäisi myös opiskella mutten **jaksa** enää ajatella. (C1RUO3)

Esimerkeissä 94–96 kirjoittajat selittävät *jaksaa*-verbin avulla, miksi heille ei ollut mahdollista suorittaa jotakin, mitä kenties olisi pitänyt. Esimerkin 95 kohdalla voi tosin epäillä, onko *jaksaa* oikea verbi asiayhteyteen, jossa opiskelija mainitsee vaikeuksiensa syyksi hermostuneisuuden eikä voimavarojen riittämättömyyden. Selityksenantotilanteiden lisäksi verbejä esiintyy yhteyksissä, joissa kuvataan mahdollisia maailmoja:

- 97) Kukaan ei **ehdi** päivässä kuolla nälkään. (B2KII4)

98) **Ehtisi** kokea, nauttia ja elää. (C2TSE1)

Kaikki tässä tarkastellut riittävyyden verbit ovat luonteeltaan kieltohakuisia (Kiuru 1997: 246–254, VISK § 1568). Flintin (1980: 119, 138–139) mukaan verbien kieltohakuisuus johtuu siitä, että niiden avulla selitetään usein kieltäytymistä pyynnöstä tai kykenemättömyyttä suorittaa jokin aiottu tehtävä. Taulukossa 11 on esitetty kielteisten esiintymien prosentuaalinen määrä kunkin verbin kaikista esiintymistä. Aineistossa esiintyneistä verbeistä *viitsiä*-verbiä ei ole sisällytetty taulukkoon, sillä se esiintyy koko aineistossa vain kerran (myönteisessä muodossa).

Taulukko 11. Riittävyyden verbien kielteiset esiintymät taitotasoin. ¹²

Verbi	A2	B1	B2	C1	C2	Yht.
<i>osata</i>	5 (62,5)	2 (28,5)	6 (54,5)	5 (62,5)	3 (50)	21 (52,5)
<i>jaksaa</i>	1 (100)	2 (100)	3 (75)	4 (100)	–	10 (90,9)
<i>uskaltaa</i>	2 (100)	2 (66,6)	1 (33,3)	1 (100)	–	6 (66,6)
<i>ehtii</i>	–	2 (100)	1 (100)	1 (25)	2 (33,3)	6 (46,2)

Yli puolet kaikista riittävyyden verbien esiintymistä on siis kielteisiä (kielteisten esiintymien keskiarvo on 64 %). *Osata*-verbin kielteisten muotojen runsaus on kenties yllättävääkin, sillä verbin avulla kuvataan usein omia tai läheisten taitoja, esimerkiksi kielitaitoa. Kielteisten esiintymien määrää nostaa kuitenkin verbin yleinen esiintyminen kieltorakenteissa (*en osannut ymmärtää*). Kaikkein yleisimmin tarkastelluista verbeistä kielteisenä esiintyy *jaksaa*, joka esiintyi myönteisenä vain kerran. Taulukon mukaan harvimminkin kielteisenä esiintyy *ehtii*-verbi, jolla kuvailtiin usein mahdollisia maailmoja (kuten esimerkissä 98).

Taitotasojen välistä vertailua ei taulukon perusteella voida tehdä esiintymien vähäisen lukumäärän vuoksi. Taulukon mukaan taitotaso ei kuitenkaan näytä vaikuttavan siihen, kuinka yleisiä riittävyyden verbien kielteiset muodot ovat. Joka tapauksessa näyttää siltä, että riittävyyden verbien semanttiset ja pragmaattiset ominaisuudet ovat oppijoilla hyvin hallussa, eli niitä käytetään enimmäkseen kohdekielisesti. Niitä esiintyy aineistossa kuitenkin verrattain harvojen kirjoittajien teksteissä, vaikka ne ovat suomen kielelle tyypillisiä.

¹² Suluissa on kielteisten esiintymien prosentuaalinen määrä kaikista esiintymistä kyseisellä taitotasolla.

5 Nesessiiviset ja välttämättömyyttä ilmaisevat verbit

Tässä luvussa tarkastellaan nesessiivirakenteissa esiintyviä modaaliverbejä sekä *joutua*-verbiä, joka merkitykseltään kuuluu paremmin välttämättömyyttä kuin mahdollisuutta ilmaisevien verbien ryhmään. Kaikki nesessiiviverbit eivät kuitenkaan merkitse välttämättömyyttä (esim. *sopia*). Nesessiiviverbit muodostavat kuitenkin melko selkeärajaisen verbi-ryhmän syntaktisten ominaisuuksiensa perusteella, sillä ne ovat (nesessiivisessä käytössään) yksipersonaisia ja saavat genetiivisubjektin. Taulukkoon 12 on koottu tässä tutkitun aineiston eri taitotasolla esiintyvät nesessiiviset tai välttämättömyyttä ilmaisevat modaaliverbit yleisyysjärjestyksessä. Näihin verbeihin viitataan jatkossa yksinkertaisuuden vuoksi termillä *välttämättömyyden verbit*.

Taulukko 12. Välttämättömyyden verbien esiintymät taitotasoin.

Taso	<i>täytyä</i>	<i>pitää</i>	<i>tarvita</i>	<i>kannattaa</i>	<i>joutua</i>	<i>tulla</i>	<i>sopia</i>	Yht.
A2	27	3	2	0	0	0	0	32
B1	29	18	9	1	0	0	0	56
B2	35	25	5	3	2	0	0	70
C1	26	20	15	2	5	1	0	69
C2	16	16	6	7	4	1	1	51
Yht.	133	82	37	13	11	2	1	279

Välttämättömyyden verbien esiintymien määrä kasvaa taitotasolle B2 asti ja pienenee jälleen tasolla C. Välttämättömyyttä ilmaisevien modaaliverbiesiintymien määrä yli kaksinkertaistuu taitotasolta A2 tasolle B2. Näin merkittävää kasvua ei tapahdu aineiston mahdollisuuden verbien kohdalla, joskin niidenkin esiintymäfrekvenssi kasvaa huomattavasti niin ikään tasolla B. Saattaa olla, että esiintymäfrekvenssin pieneminen taitotasolla C2 on sattumaa, mutta ilmiö voi johtua myös kirjoitelmien aiheista tai välttämättömyyttä ilmaise-

vien kielellisten keinojen kirjon kasvamisesta. C2-tasolla kirjoitetaan paljon akateemisia esseitä, joissa mahdollisuuden ilmaiseminen saattaa olla välttämättömyyttä yleisempää.

Samoin kuin mahdollisuuden verbien kohdalla, myös välttämättömyyttä ilmaisevien modaaliverbien kirjo kasvaa ylempiä taitotasoja kohden. Yleisimmät välttämättömyyden verbit ovat kuitenkin kaikilla taitotasolla samoja: vaikka B2-tasolta alkaen tavataan kourallinen *joutua*-verbin esiintymiä ja C1-tasolta alkaen muutama *tulla*-verbi, kyseisten verbien esiintymät jäävät harvinaisiksi ylimmilläkin taitotasolla. Uusia, merkittävän produktiivisia välttämättömyyden verbejä ei siis näytä liittyvän sanavarastoon ylempillä taitotasolla. Taulukon 12 perusteella *kannattaa* saattaa vaikuttaa taitotasolla C2 roimasti yleistyvältä verbiltä, mutta todellisuudessa yksi kirjoittaja käyttää sitä tekstissään viidesti.

Täytyä on aineiston jokaisella taitotasolla yleisin välttämättömyyttä ilmaiseva verbi, joskin tasolla C2 se on yhtä yleinen *pitää*-verbin kanssa. Sekä *täytyä*- että *pitää*-verbi saavuttavat käyttöhuippunsa taitotasolla B2, minkä jälkeen niiden käyttö vähenee. Ikolan ym. (1989) mukaan *pitää* on suomen kielen yleisin nesessiiviverbi niin murteissa kuin yleiskielessäkin. *Täytyä* on sen sijaan toiseksi yleisin murteissa ja vasta neljänneksi yleisin yleiskielessä. *Tarvita* on puolestaan sekä yleiskielessä että murteissa kolmanneksi frekventin ja *tulla* yleiskielessä toiseksi yleisin. (Mts. 247.) *Joutua*-verbin puuttuminen Ikolan ym. tilastoinneista vaikeuttaa sen vertailua tässä saatuihin tuloksiin. Myös Kangasniemen esittämän tilaston mukaan (1992: 292) *pitää* on *täytyä*-verbiä selvästi yleisempi. Sekä Ikolan ym. että Kangasniemen tutkimukset ovat kuitenkin jo yli 20 vuotta vanhoja, joten niiden tulosten yleistettävyyks nykykieleen on kyseenalaista. Jos *pitää*-verbi tosiaan on suomen kielen yleisin välttämättömyyttä ilmaiseva modaaliverbi, sen harvinaisuus *täytyä*-verbiin verrattuna on tässä tutkitussa aineistossa merkittävää.

Tässä tutkitun aineiston kirjoittajien välttämättömyyttä ilmaisevien verbien oppimisjärjestys poikkesi oppijansuomen verbiketjuja tutkineen Paavolan (2008) saamista tuloksista. Hänen aineistossaan *pitää* oli selvästi frekventin, *täytyä* toiseksi, *joutua* kolmanneksi ja *tarvita* neljänneksi yleisin. *Tulla*-verbi puuttui hänen aineistostaan kokonaan. (Mts. 54–55). Erot saattavat johtua aineistojen kirjoittajien taustoista ja oppimisympäristöstä: Paavolan aineisto on suomi toisena kielenä -oppijoiden kirjoitelmia, kun taas tässä tutkitun aineiston kirjoittajat ovat oppineet suomen kieltä pääasiallisesti luokahuoneympäristössä eli vieraana kielenä. Myös muiden tutkimusten perusteella oppimisympäristö saattaa vaikuttaa modaaliverbien omaksumiseen. Esimerkiksi Niirasen (2008: 300–302) tutkimus osoittaa, että luokahuoneympäristössä opiskelevat käyttävät vähemmän modaaliverbejä kuin kaksikieliset oppijat. Hänen tutkimuksessaan kaksikielisten suomenoppijoiden yleisin

nesessiiviverbi oli niin ikään *pitää*, kun taas *täytyä* esiintyi hänen esseeaineistossaan vain kerran (mts. 203, 205). Myös S2-alkeiskurssilaisten verbejä tutkineen Puron (2000: 309) aineistossa *pitää*-verbi oli ainoana modaaliverbinä kymmenen frekventeimmän verbin listalla.

Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan *täytyä*- ja *pitää*-verbien kehitystä taitotasolta toiselle. Aineistossa esiintyneitä muita välttämättömyyttä ilmaisevia modaaliverbejä käsitellään niiden vähäisten esiintymien vuoksi yhteisesti.

5.1 *Täytyä*

Täytyä on aineiston selvästi yleisin välttämättömyyttä ilmaiseva modaaliverbi. Se esiintyy kaikilla taitotasolla yhteensä 131 kertaa, kun taas toiseksi yleisin välttämättömyyden verbi *pitää* esiintyy 82 kertaa. Taulukkoon 13 on kerätty verbin esiintymät taitotasoin.

Taulukko 13. *Täytyä*-verbin esiintymät taitotasoin.

Taitotaso	A2	B1	B2	C1	C2
Esiintymät	27	29	35	26	16

Täytyä-verbin esiintymien lukumäärät eri taitotasolla muodostavat käänteisen U-käyrän. Yleisintä verbin käyttö on taitotasolla B (käyttöhuippu taitotasolla B2) ja harvinaisinta tasolla C (vähiten käyttöjä tasolla C2). Taitotasolla A2 *täytyä* on toiseksi yleisin modaaliverbi heti *voida*-verbin jälkeen, mutta sekin esiintyy 113 tekstistä vain 10:ssä. *Täytyä*-verbin käytön vähentyminen taitotasolla C saattaa johtua kirjoitelmien tekstilajeista. C-tason tuotokset edustavat usein akateemisia tekstilajeja, joissa lienee yleisempää esittää tietoa mahdollisena kuin välttämättömänä. Myös aineiston yleisimmän modaaliverbin, eli *voida*-verbin, esiintymät vähenivät taitotasolla C.

Täytyä-verbiä käytetään suomen kielessä niin dynaamisessa, deonttisessa kuin episteemisessäkin merkityksessä (Kangasniemi 1992: 345). Tutkimusaineiston A2-tasolla sitä käytetään enimmäkseen deonttisessa merkityksessä, joskin muutamat esimerkit sallivat usein myös dynaamisen tulkinnan. Valtaosa myös muiden taitotasojen esiintymistä saa luontevimmin deonttisen tulkinnan:

- 99) Opintoni minä rahoitan opintolainalla – –. Jäännöstä minun vanhempien **täytyy** korvata valitettavasti. (A2SAK3)
- 100) Jos he **täytyy** menää koulun, he enää eivät ole iloiset. (A2VIR15)
- 101) Leenan isä vie hänet kouluun, koska hänen **täytyy** mennä töissään ja Leena pääset samalla kyydillä. (B1HOL3)
- 102) Ihmisten **täytyy** muuttua, eli muuttaa heidän elämäntapa. (B2PUO4)
- 103) Muita kulttuureja, varsinkin islamilaista ja kiinalaista (joka tarkoittaa suurin piirtein koko Aasiaa) **täytyy** ehdottomasti varoa, sillä ei ikinä tiedä, mitä kaikkea niistä voi odottaa. (C2PUO3)

Täytyä-verbin deonttisen käytön suosio tasolla A2 selittyy kirjoitelmien aiheilla: usein arkipäivän elämää kuvailevat tekstit kertovat niistä velvollisuuksista, joita kirjoittajalla tai kuvailemillaan henkilöillä on (esimerkissä 99 lainan takaisinmaksu, esimerkissä 100 koulupakko ja esimerkissä 101 työvelvoitteet). Myös ylemmillä taitotasoilla deonttisen välttämättömyyden eli velvollisuuksien ilmaisut ovat tavallisia, mutta korkeammille taitotasoille tyypillisissä tekstilajeissa otetaan kantaa ihmisten velvollisuuksiin useammin yhteiskunnallisella tasolla (esimerkit 102 ja 103).

Tässä tutkitun aineiston tasolla A2 on vain yksi selvästi episteemiseksi tulkittava *täytyä*-verbi urheilumaailmaan paineisiin eläytyvässä katkelmassa (esimerkki 104). Tasolla B1 episteemisiä esiintymiä on niin ikään 1, tasolla B2 ei yhtään ja tasoilla C1 ja C2 molemmilla yksi esiintymä (esimerkit 105–107).

- 104) Sen **täytyy** olla tosi iso paikko, että ei ole ihme kun käytetään huumetta. (A2SAK7)
- 105) Sen **täytyi** olla sekaannus! (B1SAK3)
- 106) Jossakin määrin **täytyihän** minun ennenkin sääntöjä tietää, mutta luultavasti en tiedostanut niitä erikseen sääntöinä. (C1VIR2)
- 107) Aroille sen **täytyy** olla yhtä helvettä. (C2VEN1)

Episteemisten esimerkkien vähäisyys ei ole yllättävää, sillä suomeksi episteemistä varmuutta ilmaistaan kenties useimmiten modaalisilla adverbeilla, kuten *varmasti*. *Täytyä*-verbin harvinainen episteeminen käyttö voi liittyä myös kulttuuristen konventioiden tuntemukseen: ennustuksia tai arveluja esitettäessä saattaa olla yksinkertaisesti yleisempää

esittää subjektiivinen päätelmä epävarmana, ja *täytyä*-verbillä ilmaistu episteeminen varmuus on hyvin voimakasta.

Kaikista edellä esitetyistä esimerkeistä huomaa, että *täytyä*-verbiä osataan käyttää hyvin kohdekielisesti. Myös nesessiivirakenteen muoto on kunnossa: sekä A2- että B1-tasolla muotovirheitä on vain viidessä esiintymässä ja ylemmillä taitotasolla ei kertaakaan. Virheet ovat yleensä subjektin sijamuodossa (esimerkki 100 yllä ja esimerkki 108 alla), modaaliverbin saaman infinitiivitäydennyksen muodossa tai itse modaaliverbin muodossa (esimerkki 109). Mielenkiintoista on, että sama kirjoittaja voi sekä hallita että olla hallitsematta rakenteen muotoa (109):

- 108) Tämä novelli näyttää, ette jokaisella **täytyy** löydä elämässä jotakin positiivista. (B1VIR5)
- 109) Tänä aamuna minä **täytyin** selostaa referati ja se oli hauska. Huomenna minun **täytyy** selostaa uudelleen referati. (A2SAK20)

Voi olla, että esimerkin 109 kirjoittajan muistissa *minun täytyy* -muotoinen nesessiivirakenne on tallessa könttänä, mutta samaan aikaan hän tuntee säännön, jonka mukaan verbi lauseen predikaatti taipuu subjektin persoonassa. Tässä tutkielmassa ei kuitenkaan käsitellä tarkemmin muotojen kohdekielisyyttä. Mainittakoon kuitenkin, että muun ohella erilaisia virhetyyppejä oppijansuomen verbiketjuissa tutkineen Paavolan (2008) aineistossa kohdekielinen muoto saavutettiin myös taitotasolla B2 (mts. 56).

Täytyä-verbin semantiikka on helpohko omaksua, sillä sitä voidaan huoletta käyttää merkitsemään kaikkien modaalisuuden pääkategorioiden mukaista välttämättömyyttä. *Täytyä*-verbi saa kuitenkin joissain yhteyksissä hieman vahvemman tulkinnan kuin esimerkiksi *pitää*-verbi, joten joissakin tapauksissa oppijan tuotos kuulostaa melko jyrkältä:

- 110) Hänen **täytyy** mennä pois kaupungilta, koska kirjakieli-esitelmä ei meni hyvin. (A2UNK1)
- 111) Siksi tupakoitsijan **täytyy** päästä eroon pahasta tavasta. (B2KII1)

Esimerkin 110 sisältävässä tekstissä kuvatun miehen on lähdeittävä kaupungista esitelmän epäonnistumisen aiheuttaman häpeän vuoksi. Tässä yhteydessä *täytyä*-verbi tuntuu hieman jyrkältä, mutta ei toki ole kohdekielen vastainen. Esimerkin 111 kirjoittaja kuvailee tekstissään tupakan haittoja ja pitää niiden perusteella tärkeänä, että tupakoitsija luopuu tavastaan.

Ilmaus tuntuu melko voimakkaalta, ja muotoilu kuten *tupakoitsijan olisi hyvä päästä eroon pahasta tavasta* tuntuisi sopivammalta mielipidekirjoitukseen.

Tämän tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että siinä missä taitotasolla A2 *voida*-verbi vei tilaa ainakin *saada*-verbiltä, myös *täytyä*-verbiä käytetään oppijansuomessa ainakin jonkin verran *pitää*-verbin kustannuksella. Kuten jo aiemmin on mainittu, *pitää* on tilastojen valossa suomen kielessä yleisempi kuin *täytyä*, ja yleisten verbien voisi kuvitella olevan suomenoppijoillekin tutuimpia. Samoin kuin *saada*-verbin kohdalla, myös *pitää*-verbin harvinaisuutta saattaa selittää verbin polyseemisyys. Suomenoppijat näyttävät tuntevan verbin paremmin sen ei-modaalisessa merkityksessä 'tykätä', ja tässä merkityksessä verbiä käytetään esimerkiksi taitotasolla A2 47 kertaa, eli erittäin usein. *Pitää*-verbin mieltymyksiä kuvaava merkitys lienee A2-tasolla oppijoille hyvin keskeinen, sillä he ovat totuneet kertomaan itsestään ja tämän vuoksi usein myös asioista, joista he nauttivat.

Aineistosta löytyykin esimerkkejä, joissa *täytyä*-verbiä luontevampi valinta olisi *pitää*. Koska verbien käyttötavat ovat pitkälti samanlaiset, näin on lähinnä sellaisissa tapauksissa, joissa kuvaillaan jotakin, mikä aikomuksista tai velvollisuudesta huolimatta jäi tekemättä. Tällaisia esiintymiä löytyi muutamia yksittäisiä kappaleita taitotasoilta A2, B1 ja C1.

- 112) Tänään minun **täytyi** ostaa lahjoja, mutta en ostanut mitään! (A2VEN3)
- 113) Kun **täytyi** mennä kilpailuja, mä en halusi enää, koska iloa meni pois. (A2SAK7)
- 114) Hänen kuvitteli oli todella vilkas, ja siis unohti asian, jotein hänen **täytyi** tehdä. (B1UNK4)
- 115) Jotenkin **täytyisi** löytää näppärä keino, miten nyt pystyisin tekemään sinunkaupat sääntöjen kanssa. (C2VIR2)

Kaikissa yllä olevissa esimerkeissä on kyse jokin asiantilan toteutumattomuudesta tai sen ristiriidasta puhujan toivoman vaihtoehdon kanssa. Kaikkiin esimerkkeihin S1-puhuja saattaisi valita *pitää*-verbin. Aineistossa esiintyy lisäksi muutamia *täytyä*-verbin kieltomuotoja, jotka ovat kohdekielellä (varsinkin kirjakielellä) epäluontevia. Tällaisia esiintymiä on taitotasolla B1 kaksi ja C1-tasolla yksi. Ilmiö on siis varsin satunnainen:

- 116) Mutta meidän ei **täytyy** tehdä kännykän puhuminen elämäntapapänämme. (B1VEN4)

- 117) Mutta ei **täydy** unohtaa, että äidinkieli voi olla myös etuna vieraiden kielten opiskelussa, koska ihminen, joka haluaa oppia vierasta kieltä, niin ennen kaikkea hänen täytyy osata omaa äidinkieltä. (C1VVE2)

Kiurun mukaan (1977: 213) mukaan *täytyä*-verbin kieltomuoto on mahdollinen – joskin erittäin harvinainen – esimerkiksi vastauksissa (esim. *Täytyykö minun tulla? – Ei täydy!*). Tällaisissakin tapauksissa *tarvita*-verbi on kuitenkin luontevampi. Esimerkeissä 116 ja 117 kirjoittajat tavoittelevat vapaaehtoisuuden ilmaisemisen sijaan kieltä tai vahvaa kehotusta olla tekemättä jotakin, joten molemmissa esimerkeissä *pitää*- tai *saada*-verbi olisi kohdekielisempi vaihtoehto.

Täytyä-verbi ei yleisyydestään huolimatta esiintynyt toistuvasti missään tiettyssä kollokaatioissa. Ylemmillä taitotasolla (C1 ja C2) sen käyttö virkkeen johtolauseessa kuitenkin yleistyi:

- 118) **Täytyy** kuitenkin sanoa, että tupakoimiskieltoa noudatetaan ja toteudetaan Suomessa hyvin. (C1SAK1)
- 119) **Täytyy** muistaa, että Puolassa valmistetaan maailman parasta ruokaa, ulkomaille kaikki on epäterveellistä ja mautonta. (C2PUO3)
- 120) Olen tähän asti harrastanut julmaa kritiikkiä onnellisuustestiä kohtaan, mutta **täytyyhän** minun myöntää, että jos testiä ei oteta liian vakavasti, siitä voi tulla myös hyviä seurauksia. (C2PUO4)

Tällaisessa käytössä *täytyä*-verbi kollokoi erityisesti *sanoa*-, *muistaa*- ja *myöntää*-verbien kanssa. Esimerkkien 118 ja 120 ovat lähellä performatiiveja, sillä kirjoittaja tekee samalla jotakin, minkä hän esittää välttämättömänä. Tämän tyyppinen modaaliverbien käyttö on tyyppillistä myös esimerkiksi englannin kielessä (Coates 1983: 35–36). Tällaiset ilmaukset muun muassa painottavat esitettyä väitettä, mutta toimivat myös koheesiokeinona. Johtolauseen avulla esitetty väite voidaan nimittäin kontrastoida väitettä aiemmin sanottuun tai esitellä se lukijalle.

Täytyä-verbin hallinta on kaiken kaikkiaan yksittäisiä haparoiteja lukuun ottamatta hyvin kohdekielistä, mutta sitä saatetaan käyttää *pitää*-verbin kustannuksella. Muotovirheitä sen käytössä esiintyy vain taitotasolla A2 ja B1. Selkeitä kohdekielen vastaisia esiintymiä on vain vähän, mutta joissakin yhteyksissä kontekstiin olisi sopinut paremmin *pitää*-verbi. Ylempää taitotasoa kohti *täytyä*-verbiä aletaan käyttää myös johtolauseissa tekstuaalisena tehokeinona.

5.2 Pitää

Niin Ikolan ym. (1989: 247) kuin Kangasniemenkin (1992: 292) mukaan *pitää* on suomen kielen yleisin modaaliverbi. Tässä tutkitussa aineistossa se on kuitenkin 82 esiintymällään selvästi *täytyä*-verbiä harvinaisempi. Taulukkoon 14 on kerätty *pitää*-verbin esiintymien lukumäärät eri taitotasolla.

Taulukko 14. *Pitää*-verbin esiintymät taitotasoittain.

Taitotaso	A2	B1	B2	C1	C2
Esiintymät	3	18	25	20	16

Kuten *täytyä*-verbin, myös *pitää*-verbin käyttöhuippu on taitotasolla B2, jonka jälkeen sen käyttö alkaa harvinaistua. Taitotasolla C2 käyttöä on toiseksi vähiten koko aineistossa. Taulukon perusteella näyttää siltä, että tasolla A2 verbiä ei vielä hallita sen modaalisessa merkityksessä. Produktiiviseksi se näyttää muuttuvan vasta taitotasolla B1. Välttämättömyyttä ilmaisevien modaaliverbien käyttö vähenee ylipäättään taitotasolta B2 taitotasolle C, joten kyse lienee tekstilajisidonnaisista muutoksista tai uusien välttämättömyyttä ilmaisevien rakenteiden yleistymisestä modaaliverbien kustannuksella. Esiintymäfrekvenssi ei siis varsinaisesti korreloi tutkittavan kielenpiirteen hallinnan kanssa.

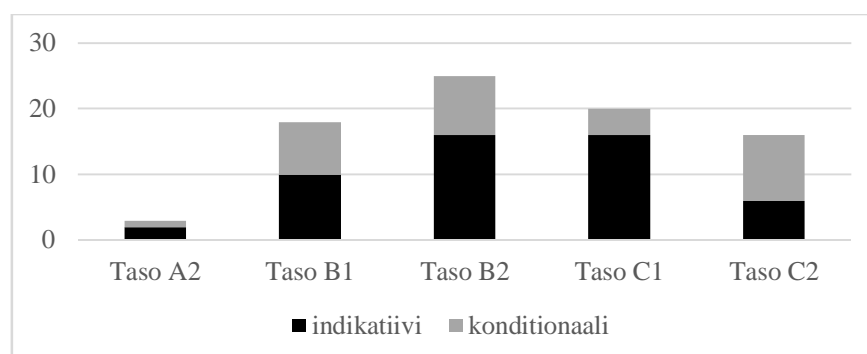
Tason A2 aineistossa *pitää*-verbi esiintyy vain kolmesti. Näistä esimerkeistä kaikissa on muotovirhe (esimerkki 121 alla), kun taas tasoilla B1 ja B2 on enää kaksi muotovirhettä kummallakin ja C-tasolla ei enää yhtään. Hakulisen ja Sorjosen (1989: 82) mukaan *pitää*-verbi on erityisen tyypillinen toimintaehdotuksissa. Aineiston *pitää*-verbin esiintymistä lähes kaikki ovatkin tulkinnaltaan deonttisia velvoitteen tai kehotuksen ilmauksia (esimerkit 122–125), jotka ovat tulkittavissa toimintaehdotuksiksi. Myös Kangasniemen mukaan (1992: 342) *pitää*-verbin tyypillisin esiintymä on deonttinen. Vaikka *pitää*- ja *täytyä*-verbeillä on melko samanlainen merkitys, aineistossa käytetään *täytyä*-verbiä useammin dynaamisessa merkityksessä. Esimerkit 124 ja 125 havainnollistavat *pitää*-verbin harvinaisempaa dynaamista käyttöä ja esimerkki 126 erittäin harvinaista episteemistä käyttöä. *Pitää*-verbi esiintyy myös *voida*- ja *täytyä*-verbejä huomattavasti harvemmin johtolauseessa. Tällaista käyttöä esiintyi kuitenkin kahdesti tasolla C1 (esimerkki 127).

- 121) Minusta kun voimme, meidän **pidämme** käyttää myös tavaroita jotka on vanha. (A2TSE1)
- 122) Minulla on sama mieltä kuin tämä pelästynyt nuori äiti, että ihmisten **pitäisi** olla hyvänsuopaisia ja ystävällisiä. (B1KII7)
- 123) Olen sitä mieltä, että venäläisten ihmisten **pitää** kunnioittaa toisiaan ja ilmaista myötätuntoisuutta toisilleen. (B2VEN1)
- 124) Niitä **pitää** kehittää, jos haluaa edetä urallaan. (C1VEN1)
- 125) Jotta se olisi mahdollista, niistä asioista **pitää** olla tietoinen. (C2PUO3)
- 126) Kun hetki sitten totesin, että syötöksen määrän ei **pitäisi** kieliympäristössä asuessaan olla ongelmana, sitten laadullisesti asia voi olla toisin. (C2VIR2)
- 127) **Pitää** muistaa, että maailmassa ei ole helppoa tai vaikeata kieltä. (C1VVE1)

Kohdekielenvastaisuutta esiintyi ainoastaan modaaliverbin tai sen saaman subjektin muodossa – merkitykseltään hämärää tai epätasällista käyttöä ei esiintynyt lainkaan. Tässä tutkitun aineiston perusteella voi siis sanoa, että *pitää*-verbi muuttuu produktiiviseksi taitotasolla B1 ja on alusta alkaen kohdekielistä. Tämän jälkeen verbin käyttötavat eivät juuri muutu tasolta toiselle, joskin käyttö vähenee ylimpiä tasoja kohti. Aineiston kolmen yleisimmän modaaliverbin (*voida*, *täytyä* ja *pitää*) kaikkien absoluuttiset esiintymämäärät siis vähenivät taitotasolla C.

Aineistosta nousi esiin *pitää*-verbin frekventti esiintyminen konditionaalissa. Kuviossa 1 on esitetty *pitää*-verbin konditionaalimuotojen osuus kullakin taitotasolla.

Kuvio 1. *Pitää*-verbin esiintymien modukset taitotasoin.

Tasolla A2 konditionaalien prosentuaalinen osuus on 33,3 %, tasolla B1 44,4 %, tasolla B2 36 %, tasolla C1 20 % ja tasolla C2 62,5 %. Keskimäärin kielteisiä muotoja on siis 39 %. Konditionaalien osuus ei kuitenkaan näytä kasvavan tai pienenevän taitotason noustessa,

mutta yhtä kaikki niiden osuus on huomattavan korkea. Poikkeuksen tekee C1-taso, jolla konditionaalialia käytettiin selvästi muita tasoja vähemmän. Kangasniemen (1992: 344) tutkimassa aineistossa noin puolet *pitää*-verbin esiintymistä oli konditionaalissa, mutta tutkimuksen aineisto ei ole vertailukelpoinen tässä tutkitun aineiston kanssa.

Konditionaalien runsas määrä on hyvin kohdekielinen ilmiö. Ensinnäkin *pitää*-verbin avulla ilmaistaan useimmiten velvoitteita ja kehotuksia, jotka molemmat ovat kohteliaamman kuuloisia konditionaalissa. *Pitää*-verbin konditionaalilla on muitakin funktioita: Sen avulla voi ilmaista, että jokin aiottu teko on jäänyt tekemättä. Kangasniemen mukaan (1992: 343) *pitää*-verbi vaatii konditionaalin myös episteemisen ilmauksen muodostamiseen preesensissä ja perfektissä. Tällaiset ilmaukset indikoivat, ettei verbin ilmaisema todennäköisyys tai varmuus ole absoluuttista (esimerkki 124 edellä). *Pitää*-verbin episteeminen tulkinta on siis selvästi *täytyä*-verbin vastaavaa tulkintaa heikompi. Alla muutama esimerkki kohteliaassa kehotuksessa (esimerkki 128), toteutumattoman aikeen ilmauksessa (esimerkki 129) sekä proposition kyseenalaistamistarkoituksessa käytetystä konditionaalista (130).

128) Mutta kaikki **pitäisi** kokeilla itse! (B1SAK2)

129) Minun **pitäisi** myös opiskella mutten jaksa enää ajatella. (C1RUO3)

130) Mutta miksi sitä **pitäisi** odottaa? (C1KII3)

Konditionaalien frekventti käyttö viittaa siihen, että modaalisuutta ilmaisevia kielipiillisiä keinoja osataan myös yhdistellä erilaisten merkitysvivahteiden luomiseksi. On vaikea kuitenkaan ottaa kantaa siihen, kuinka tietoista tämä on ja kuinka pitkälle *pitäisi*-muoto on tallentunut oppijoiden muistiin könttänä. Tämä vaihtoehto on hyvin vartenotettava, sillä *pitäisi*-muotojen määrä on suuri alimmilta taitotasoilta lähtien. Konditionaalien asianmukaista käyttöä helpottanee se, että myös monissa muissa kielissä, kuten englannissa, modaaliverbit esiintyvät taajaan tässä muodossa. Englannin kielen *should* on jopa paljon yleisempi kuin sen indikatiivimuoto *shall*. (Coates 1983: 229). Palmer (1979) kutsuu englannin modaaliverbien konditionaalimuotoja *heikoiksi muodoiksi*. Hänen mukaansa niillä viestitään heikompa sitoutumista proposition totuusarvoon (episteemisissä ilmauksissa) tai irreaalisia, eli reaali maailmassa ainakin toistaiseksi tapahtumatta tai todistamatta jääneitä tapahtumia (mts. 29–32.) Suomen konditionaalilla on samanlaisia merkityksiä (VISK § 1593–1594). Mielenkiintoisesti myös suomen *pitää*-verbin imperfektimuoto *piti* voi esiintyä yhteyksissä, jotka viittaavat proposition toteutumattomuuteen tai todenvastaisuuteen.

Yhteenvedon voidaan todeta, että *pitää*-verbi kuuluu niihin modaaliverbeihin, joiden käytössä ei oikeastaan ilmene huomattavia semanttisia epätarkkuuksia. Saattaa olla, että verbin polyseemisuus tai *täytyä*-verbin tuttuus myöhästyttää verbin laajamittaista käyttöönottoa, mutta sen tultua tutuksi sitä osataan myös käyttää.

5.3 Muut välttämättömyyden verbit

Tutkimusaineistossa muista kuin jo edellä käsitellyistä nesessiivisistä tai välttämättömyyttä ilmaisevista modaaliverbeistä selvästi yleisin on *tarvita*, joka kieltää välttämättömyyden tehdä jotakin. Taulukossa 15 on esitetty *tarvita*-, *kannattaa*-, *joutua*-, *tulla* ja *sopia*-verbien esiintymät aineistossa taitotasoin.

Taulukko 15. Harvinaisempien välttämättömyyden verbien esiintymät taitotasoin.

Taso	<i>tarvita</i>	<i>kannattaa</i>	<i>joutua</i>	<i>tulla</i>	<i>sopia</i>
A2	2	0	0	0	0
B1	9	1	0	0	0
B2	5	3	2	0	0
C1	15	2	5	1	0
C2	6	7	4	1	1
Yht.	37	13	11	2	1

Tarvita-verbi on täydennysjakaumassa *täytyä*-verbin kanssa siten, että se esiintyy lähinnä kielteisissä lauseissa, kun taas *täytyä*-verbin kieltomuoto on hyvin harvinainen (Kiuru 1977: 210, 213). *Tarvita*-verbillä on kuitenkin eri merkitys kuin *pitää*-verbin kieltomuodolla:

- a. Sinun ei tarvitse mennä sinne.
- b. Sinun ei pidä mennä sinne.

Tarvita-verbi kieltää välttämättömyyden, eli merkitsee perusproposition yleensä vapaaehtoiseksi, kun taas *pitää*-verbi saa myös toisen mahdollisen tulkinnan: perusproposition ilmaiseva toiminta ei ole suositeltavaa tai se on jopa kielletty.

Aineiston taitotasolla A2 *tarvita* esiintyy vain yhdessä tekstissä kaksi kertaa. Verbi saa siis häidin tuskin ensiesiintymänsä tällä taitotasolla. Myöskään *täytyä*-verbin kielteisiä muotoja ei esiinny, joten todennäköisesti kielteistä välttämättömyyttä vain ilmaistaan vähemmän. Vapaaehtoisuutta on kuitenkin mahdollista ilmaista myös esimerkiksi *voida*-

verbillä. B1-tasolle tultaessa *tarvita*-verbin käyttöjen määrä lisääntyy kuitenkin huomattavasti. Verbi esiintyy 9 kertaa ja 8:ssa eri tekstissä. Sen käyttö ei kuitenkaan ole täysin kohdekielistä, sillä yhdeksästä esiintymästä jopa viisi – eli yli puolet – on myönteisessä muodossa. Sama ilmiö jatkuu taitotasolla B2, jonka viidestä esiintymästä jopa neljä on myönteisessä muodossa.

- 131) Minun ei **tarvitse** hakea paljon sanoja merkityksiä, siis se oli helppoa. Monia sanoja palavat tekstissä, siis toinen kerta en **tarvitse** etsiä merkityksen sanoja taas. (A2HOL20)
- 132) Järvinen on epämukavassa tilanteessa ja se **tarvitsen** tulla vain vähän epämukavammaksi. (B1HOL6)
- 133) Ennen kuin jotakin sanoo vieraalla kielellä, ihmisen **tarvitsee** ajatella äidinkielellä, sen vuoksi äidinkieli auttaa vieraiden kielten opiskelussa. (B1VVE3)
- 134) Kukaan ei **tarvitse** sanoa, että jonkun pitää kadota. (B2PUO4)
- 135) Sen takia oppijan **tarvitse** olla myös psykologi, että ymmärtää jokainen ihminen on hänen edellä. (B2VVE2)

Aineiston perusteella *tarvita*-verbi siis yleistyy taitotasolla B, mutta sen kohdekielinen käyttötapa opitaan vasta myöhemmin. Vaikka *tarvita*-verbin ilmeneminen myönteisessä muodossa ei ole suomen kielessä mahdotonta, se on varsinkin asiatekstissä syytä korvata vaikkapa *täytyä*-verbillä (Kiuru 1977: 211). Puhekielessä myös myönteiset muodot ovat mahdollisia (VISK § 1637). *Tarvita*-verbin frekventtiä esiintymistä myönteisessä muodossa saattaa selittää sen yleinen käyttö nominaaliobjektin kanssa ei-modaalisessa merkityksessä (*Tarvitsen apua!*). Tällaisissa yhteyksissä myönteiset lauseet ovat tavallisia, eikä modaalista käyttötappaa välttämättä osata erottaa ei-modaalisesta. Kieltohakuisuuden selkeytymättömyyden lisäksi aineistossa oli muutama tapaus, joissa nesessiiviverbien kieltomuotojen merkitykset eivät olleet kirjoittajalle tuttuja. Esimerkki 134 on hyvä esimerkki kontekstista, johon myös *pitää*-verbi sopisi. Tässä tapauksessa *tarvita*-verbi on tosin saatettu valita *pitää*-verbin toiston välttämiseksi.

Tarvita-verbin käytössä tapahtuu murros tasolla C1. Esiintymiä on enemmän kuin muilla taitotasolla (15 esiintymää 10:ssä eri tekstissä) ja ne ovat kielteisessä muodossa. C2-tasolle käytön määrä vähenee (6 esiintymää 5:ssä eri tekstissä) mutta pysyy kohdekielisenä. Näissä esiintymissä *tarvita* saa merkityksen 'ei ole välttämätöntä' tai 'on turhaa' (esimerkit 136–138).

- 136) Koita elää niin, ettei **tarvitse** sitten katua mitään, kun olet sillä viimeisellä portilla. (C1KII3)
- 137) Minun täytyy olla niin paljon hänen kanssa että minä kyllästyn häneen, niin etten **tarvitse** itkeä niin paljon kun hän lähtee pois. (C1RUO3)
- 138) Minusta tuntuu, että vaikka se olisikin ihmiskunnalle hyväksi, meidän ei **tarvitse** osata selittää, mitä onnellisuus on. (C2PUO4)

Nesessiiviverbi *kannattaa* esiintyy aineistossa yhteensä 13 kertaa. Verbi ei kuitenkaan ole millään taitotasolla kovin yleinen, ja se on myös Ikolan ym. (1989: 24) mukaan yleiskielessä vasta viidenneksi yleisin nesessiiviverbi. Se saa ensiesiintymänsä taitotasolla B1 ja esiintyy sen jälkeen tasolla B2 kolmesti, tasolla C1 kahdesti ja tasolla C2 seitsemän kertaa, mutta vain kolmen eri kirjoittajan tekstissä. Tasolla C2 sama kirjoittaja käyttää verbiä jopa viidesti, mikä kasvattaa verbin suhteellista osuutta tason kaikista nesessiiviverbeistä. Verbiä osataan käyttää kaikilla taitotasoilla kohdekielen mukaisesti erilaisten kehoitusten ja suositusten antamiseen:

- 139) Heidän on pakko auttaa maahanmuuttajia mutta kontrolloidakin heitä esim. **kannattaa** järjestää pakolliset kielen oppitunnit. (B2PUO5)
- 140) Sen takia avionerojen lisääntymisen ilmiöön **kannattaa** kiinnittää huomiota. (C1KII1)
- 141) Puolalaisten katolilaisuudesta ei **kannattaisi** edes puhua, sillä nyt sunnuntaiksi on keksitty uusi harrastus, nimittäin pyhiinvaellukset ostoskeskuksiin. (C2PUO3)

Mielenkiintoista *kannattaa*-verbin käytössä on, että se esiintyy aineistossa pelkästään nol-lapersoonan kanssa (ellei esimerkissä 139 *heidän*-pronominin tulkita olevan myös *kannattaa*-verbin subjekti). Flintin (1980: 109) mukaan tämä onkin *kannattaa*-verbille tyypillistä. Verbi esiintyy lisäksi yksitoista kertaa kehoituksissa eli myönteisenä (esimerkit 139–140), vaikka Kiurun (1099: 251) mukaan verbi on kieltohakuinen. Kielteisiä esiintymiä on tässä tutkitussa aineistossa vain kaksi.

Joutua on aineiston tässä luvussa käsiteltävistä verbeistä kolmanneksi harvinaisin. Välttämättömyyden lisäksi verbi ilmaisee usein jonkinlaista liikettä tai omasta tahdosta riippumatonta ajautumista johonkin tilanteeseen. Tämän lisäksi *joutua*-verbillä on tavallisesti negatiivinen konnotaatio. Jokin asiantila kuvataan vääjäämättömäksi, vaikka puhuja ei välttämättä niin toivoisikaan. Tämä konnotaatio havainnollistaakin hyvin välttämättö-

myyden ja mahdollisuuden suhdetta puhujaan: niiden erona on usein vain kielenkäyttäjän suhtautumisesta esitettyyn proposition (vrt. esim. *Jouduin sairaalaan* ja *Pääsin sairaalaan*).

Joutua esiintyy tutkimusaineistossa yhteensä vain 11 kertaa, vaikka esimerkiksi Kangasniemen (1992: 292) korpusaineistossa se oli suomen kielen toiseksi yleisin välttämättömyyden modaaliverbi heti *pitää*-verbin jälkeen. Tässä tutkielmassa on kuitenkin jo aiemminkin kyseenalaistettu vuosikymmeniä vanhojen tilastojen relevanssi nykyvertailun kannalta. Aineiston *joutua*-verbin ensiesiintymä tavataan taitotasolla B2, jolla se esiintyy kahdessa eri tekstissä. Tasolla C1 esiintymiä on viisi neljässä eri tekstissä ja tasolla C2 neljä, kaikki eri kirjoittajien teksteissä. Esiintymien määrä kasvaa siis ainakin hieman ensiesiintymän jälkeen. Tasolla C2 verbi esiintyy joka neljännessä tekstissä, joten sen voitaneen katsoa olevan edes jokseenkin produktiivinen. *Joutua*-verbin merkitys ja käyttötapa ovat aineiston kirjoittajille selviä heti ensiesiintymästä lähtien. Kohdekielen vastaisia esiintymiä ei siis ollut.

- 142) Ja ihminen **joutuu** tekemään työtä myös kotona. (B2KII4)
- 143) On vieläkin parempi, ettei **joudu** nauttimaan nikotiinista vastaan tahtoaan, eli passiivisesti. (C1SAK1)
- 144) Jumalan nimessä toimiva karjakko Tyyne tapetaan ja Juhani Johansson, varmaankin ainoa henkisesti normaali henkilö koko kirjassa, **joutuu** maksamaan niistä synneistä, joita hän ei ole tehnyt: [- -](C2VEN1)

Kaikki *joutua*-verbin esiintymät ovat luonteeltaan dynaamisia tai deonttidynaamisia, jolloin proposition välttämättömyyden ilmaistaan johtuvan ulkoisista tekijöistä.

Ivaskan tutkimuksessa (2014a) eräs suurimmista eroista S1- ja S2-kirjoittajien tuosten välillä oli *tulla*-verbin käyttöfrekvenssi. Äidinkielenään suomea puhuvien teksteissä se oli yksi yleisimmistä modaaliverbeistä, mutta suomenoppijat käyttivät sitä vain vähän (mts. 180). Myös Kangasniemen (1992: 292) tutkimassa korpuksessa *tulla*-verbi oli kolmanneksi yleisin nesessiiviverbi. Paavolan (2008) oppijansuomen verbiketjuja käsittelevän tutkimuksen aineistossa *tulla*-verbiä ei kuitenkaan käytetty kertaakaan. Ikola ym. (1989) huomauttavatkin, että *tulla*-verbin käyttö vaihtelee poikkeuksellisen paljon eri kielimuotojen välillä. Se on paljon yleisempi formaaleissa tekstilajeissa, kuten ohjeteksteissä, kuin esimerkiksi murteissa (mts. 248). Tämä saattaa selittää sen vähäistä suosiota myös oppijansuomessa. Oppijat ovat tuskin altistuneet riittävän suurelle määrälle tekstilajeja, joissa *tulla*

on yleinen. He eivät myöskään laadi tällaisia tekstejä itse. Heillä on yksinkertaisesti käytössään runsaasti muita tutumpia keinoja ilmaista välttämättömyyttä. Tämän tutkielman aineistossa verbi esiintyy kahdesti. Aineistossa esiintyy myös kerran nesessiiviverbi *sopia*, jolla ilmaistaan deonttista välttämättömyyttä olla tekemättä jotakin (esimerkki 147).

- 145) **Tulee** vielä mainita, että onnellinen yhteensattuma voi joskus tulla elämän käännekohdaksi, kun kaikki muuttuu aivan toisenlaiseksi. (C1VEN1)
- 146) Chomskyn mukaan kielitieteilijän ei **tule** tutkia kielenkäyttöä (performance) vaan kielellistä kompetenssia (language competence). (C2VIR4)
- 147) Valtava ero voi olla kulttuuritaustoissa ja asenteissa eikä unohtaa **sovi** oppijan lähdekielen vaikutustakaan. (C2VIR2)

Kaikki yllä olevat esimerkit osoittavat hyvin edistynyttä kielitaitoa. Kuten aiemmin käsiteltyjen modaaliverbien kohdalla on huomattu, aineiston taitotasolla C1 lisääntyy modaaliverbien käyttö johtolauseissa tekstuaalisena tehokeinona (esimerkki 145). Esimerkin 145 kirjoittaja käyttää 300 saneen mittaisessa tekstissään kuutta eri modaaliverbiä – *tulla*-verbin käyttö kertoo selvästi kyvystä käyttää vaihtelevia modaaliverbejä tarkoituksenmukaisella tavalla. Esimerkki 146 on puolestaan osoitus kohdekielille tyypillisestä tavasta ilmaista deonttista kehotusta tai käskyä. Esimerkki 147 osoittaa niin ikään taitavaa modaaliverbin käyttöä: verbin avulla kirjoittaja rakentaa eheää kerrontaa ja sekä luo itsestään kuvaa luotettavana kertojana, joka tuntee käsittelemänsä aiheen kannalta olennaiset seikat.

Kokoavasti voidaan sanoa, että taitotaso C on olennainen vähemmän käytettyjen nesessiivisten ja välttämättömyyttä ilmaisevien modaaliverbien kannalta: melko yleinen *tarvita* löytää silloin kohdekielisen käyttönsä, *joutua* yleistyy hieman ja *tulla* saa ensiesiintymänsä. C-tason välttämättömyyttä ilmaisevien modaaliverbien kirjo on hyvä osoitus tasolle ominaisesta sanavaraston rikastumisesta ja vivahteikkuudesta. Vähemmälläkin verbimäärällä pärjäisi, mutta oppijat osoittavat varioivammalla käytöllä omaksuneensa akateemisten tekstilajien konventioita sekä verbien hienosävyisiä merkityseroja, kuten *joutua*-verbin negatiivisen konnotaation.

6 Modaaliverbien käytön kehittyminen

Tässä luvussa kuvaillaan osittain luvuissa 4 ja 5 tehtyjen havaintojen ja osittain uusien esimerkkien pohjalta modaaliverbien käyttöä oppijansuomen eri taitotasolla. Eri taitotasoa kuvaillaan luvussa 2.2 esitellyn DEMfad-mallin mukaisesti frekvenssin, tarkkuuden ja distribuution kannalta. Tyypillistä modaaliverbien käyttöä kuvaillaan myös Eurooppalaisen viitekehyksen hengessä *osaa tehdä* -lausein. Tarkoituksena on viitekehyksen tapaan luoda kuvaus siitä, mitä keskiverto-oppija milläkin taitotasolla osaa modaaliverbeillä ilmaista ja millaisista viestinnällisistä toiminnoista suoriutumista ne vahvistavat. Kuvaus ei ole missään nimessä tyhjentävä, vaan sen tarkoituksena on antaa lähinnä joitakin esimerkkejä modaaliverbien vaikutuksesta oppijan kommunikatiiviseen kompetenssiin. Lisäksi on mainittava, etteivät modaaliverbit yksinään tietenkään tee oppijan viestintäkyvystä hyvää tai heikkoa. Ne ovat ainoastaan osa laajempaa kokonaisuutta.

6.1 Taitotaso A2

Taitotason A kielenoppija on Eurooppalaisen viitekehyksen mukaan perustason kielenkättäjä, ja taso jakautuu edelleen tasoihin A1 ja A2. Tämän tutkimuksen tarkastelu alkaa Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasolta A2, jota kuvataan termillä selviytyjän taso (*waystage*). Tällä tasolla opiskelija osaa muun muassa kirjoittaa yksinkertaisen kirjeen tai lyhyitä muistiinpanoja ja viestejä asioista, jotka liittyvät arkisiin tarpeisiin (EVK: 50). Toisin sanoen tasolla oppijalta ei vielä odotetakaan pohtivia ja argumentoivia tekstejä tai rikasta sana- ja ilmausvarastoa. Tarkemman kuvauksen taitotason kirjoitustaidoista voi lukea liitteestä 1.

6.1.1 Frekvenssi, tarkkuus ja distribuutio

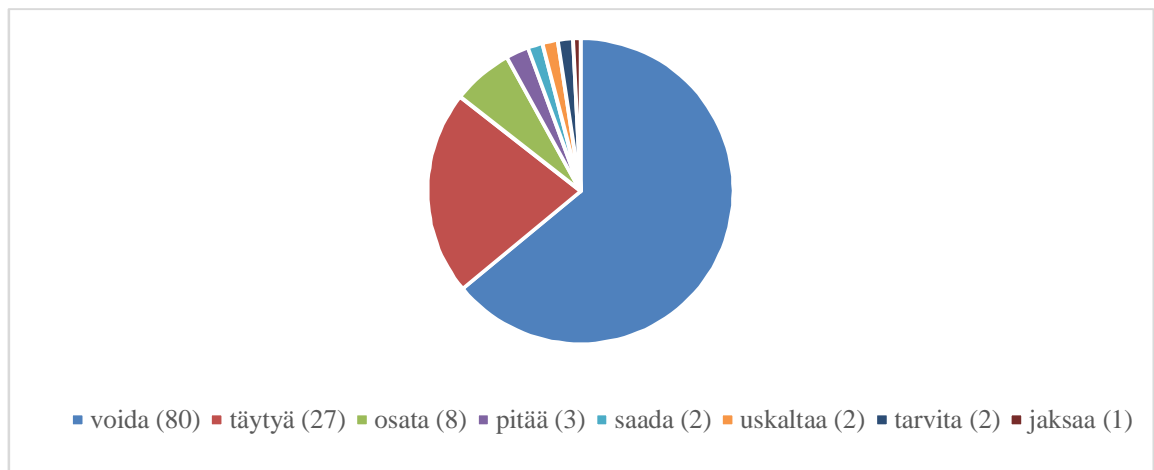
Tutkitussa aineistossa tason A2 kirjoitelmia on yhteensä 133 ja niissä on 12 887 sanetta. Kirjoitelmien keskiarvopituus on noin 97 sanetta, eli kirjoitelmat ovat yleensä vain yhden kappaleen mittaisia. Kirjoitelmien tehtävänannot ovat taitotasolle tyypillisiä: teksteissä kuvaillaan omaa perhettä, harrastuksia ja arkea. Mukana on kuitenkin myös mielipidekirjoituksia, kirjallisuusarvosteluja ja kirjeitä. Taitotasolle tyypilliset tekstilajit vaikuttavat todennäköisesti käytettyyn modaaliverbivalikoimaan ja niiden esiintymäfrekvenssiin. A-

tasolla usein kirjoitetut, omaa elämää kuvailevat tekstit saattaisivat äidinkielistenkin kirjoittamina sisältää argumentoivia tekstejä vähemmän modaaliverbejä.

Aineiston A2-tason teksteissä on yhteensä 125 modaaliverbiesiintymää, mikä tarkoittaa 9,7 esiintymää tuhatta sanetta kohden. Yhdessä tekstissä on siis keskimäärin 0,9 modaaliverbiä. Tämä luku antaa kuitenkin harhaanjohtavan kuvan, sillä selvässä valtaosassa tekstejä (82 tekstissä eli 72,5 %:ssa kaikista teksteistä) ei esiinny yhtäkään modaaliverbiä. Aineiston perusteella voidaan siis todeta, että modaaliverbit ovat A2-tasolla vasta ilmestymässä oppijansuomeen. Yksittäinen kirjoittaja saattaa käyttää *voida*-verbiä kuusikin kertaa lyhyessä tekstissä, mutta valtaosa joko ilmaisee modaalisuutta muin keinoin (esimerkiksi adverbiaalein *ehkä*, *todennäköisesti*) tai jättää sen kokonaan ilmaisematta. Modaalisuuden vähäinen ilmaiseminen luo teksteihin melko toteavan sävyn. Teksteissä yksinkertaisesti luetellaan, mitä esimerkiksi kirjoittaja on tehnyt eikä juuri oteta kantaa asioiden välisiin suhteisiin.

Kuviossa 2 on kuvattu eri modaaliverbien osuus kokonaiskäytöstä. Kunkin verbin esiintymien määrä on ilmoitettu suluissa (myös jatkossa).

Kuvio 2. Modaaliverbien distribuutio taitotasolla A2.

Kirjoitelmissa esiintyy vain kahdeksaa eri modaaliverbiä, ja näistäkin vain verbit *voida* ja *täytyä* ovat yleisiä – muiden verbien käyttö on melko satunnaista. Toisin sanoen näyttää siltä, että tällä taitotasolla hallitaan vain yksi mahdollisuutta ja yksi välttämättömyyttä ilmaiseva verbi. Myös tekijän kyvyistä riippuvaa dynaamista mahdollisuutta ilmaiseva *osata*-verbi on kahdeksalla esiintymällään jo melko yleinen. *Voida*-verbi kattaa 64 % kaikista esiintymistä, mikä johtunee sen suuresta esiintymäfrekvenssistä myös kohdekielellä. Kaksi yleisintä modaaliverbiä kattavat jopa 85 % kaikista esiintymistä ja kolme yleisintä 92 %.

Erityisesti *voida-* mutta myös *täytyä-*verbin kohdalla on huomattavissa, että suomenoppijat saattavat käyttää niitä liikaa ja muissakin kuin niille ominaisimmissa merkityksissä. Myös englannin kielen frekventiltään yleisiä ja osittain senkin vuoksi helpoina pidettyjä *make-* ja *take-*verbejä tutkineen Gouverneurin mukaan (2008: 223–224) yleiset verbit saattavat tuottaa edistyneillekin oppijoille yllättäviä vaikeuksia, koska he valitsevat itselleen tutuimman verbin liiankin helposti. *Voida* ja *täytyä* eivät kuitenkaan ole ainoat verbit, joita käytetään taitotasolla A2 toisinaan kohdekielelle epätyypillisissä merkityksissä. Myös *osata-*verbi esiintyy usein kohdekielelle epätyypillisissä käyttöyhteyksissä. Toisin sanoen taitotasolle näyttää olevan tyypillistä kaikenlaisten verbien käyttöyhteyksien ja niiden välisten tehtävänjakojen hahmottumattomuus.

6.1.2 Kommunikatiivinen kompetenssi

Taitotasolle A2 tyypillistä modaaliverbien käyttöä on arkisten velvollisuuksien ja erityisesti deonttisten ja dynaamisten mahdollisuuksien kuvailu. Seuraavat esimerkit esitetään muokattujen vastaesimerkkien kera, jotta modaaliverbin vaikutus virkkeeseen hahmottuisi paremmin. Muokkauksessa esimerkkiä on muutettu ainoastaan modaaliverbin osalta. Muokattu versio on merkitty tähdellä.

- 148) a. Me palasimme kotiin myöhään, koska meidän **täytyy** asioida ja tehdä ostelu kaupungissa. (A2PUO4)
 b.* Me palasimme kotiin myöhään, koska me asioimme ja teimme ostelu kaupungissa.
- 149) a. Sitten **voim** laiskotella ja tehdä, jota haluan. (A2VIR9)
 b.* Sitten laiskottelen ja teen, jota haluan.
- 150) a. Minulla ei ole kurssi koko päivän! Mutta minä teen kotitehtävät. (A2SAK3)
 b.* Minulla ei ole kurssi koko päivän! Mutta minun **pitää** tehdä kotitehtävät.

Yllä olevista esimerkeistä huomaa, kuinka modaaliverbit luovat sidosteisuutta tekstiin. Vaikkapa esimerkissä 148a *täytyä-*verbi perustelee ja vahvistaa lauseiden välistä suhdetta, joka ilmaistaan *koska-*konjunktiolla. Samoin esimerkissä 149b on paljon toteavampi sävy kuin esimerkissä 149a. A2-tasolle on kuitenkin tyypillistä modaaliverbien vähäinen käyttö: jopa 72,5 prosentissa tason teksteistä ei ollut yhtäkään modaaliverbiä. Näin ollen esimerkki 150a kuvaa tasolle tyypillistä toteavaa ja luettelomaista kerrontaa paremmin. Esimerkin 150b kaltainen muutos luo koheesiota lauseiden välille, sillä modaaliverbi *pitää* osoittaa jälkimmäisessä lauseessa ilmaistun velvoitteen korvaavan ensimmäisessä lauseessa ilmoi-

tetun velvoitteen puutteen. Eurooppalaisen viitekehyksen (2003: 176) mukaan taitotason A2 kirjoittaja pystyykin ”kirjoittamaan toisiinsa liitettyjen erillisten lauseiden avulla oman elinympäristönsä arkipäivään liittyvistä asioista”. Taitotasolla ei vielä vaaditakaan lauseiden tehokasta yhdistelyä ja koheesiokeinojen käyttöä.

Esimerkiksi episteemisyyttä ilmaistaan tasolla A2 useimmiten adverbiaaleilla tai deklaratiiivilauseilla. Tutkimusaineiston kirjoittajat hallitsevat usein vain muutaman modaalisuutta ilmaisevan keinon ja käyttävät niitä toistuvasti viestintätarpeidensa tyydyttämiseen. Esimerkiksi kirjoittaja A2RUO3 käyttää *uskoa*-verbiä kolmesti viiden virkkeen sisällä ja kirjoittaja A2TSE2 *voida*-verbiä kymmenen kertaa kahden kappaleen (173 saneen) mittaisessa tekstissään. Variaation puute aiheuttaa siis usein häiritsevää toistoa teksteihin.

Tässä tutkitun aineiston pohjalta voidaan kuitenkin huomauttaa, että vaikka A2-tasolla modaaliverbien käytössä on epätarkkuuksia, epäluonteva verbivalinta aiheuttaa vain harvoin ongelmia viestin välittymisessä. Sen, että oppijat hallitsevat tavallisimmin vain yhden välttämättömyyttä ja yhden mahdollisuutta ilmaisevan modaaliverbin, voidaan katsoa olevan tehokasta taitotasolle ominaisen rajoittuneen sanavaraston kannalta: jo yhden verbin avulla saadaan välitetyksi hyvin erilaisia merkityksiä ja kompensoitua muuten puutteellista sanavarastoa. *Selviytyjän taso* tuntuu olevan sopiva termi taitotasolle A2 myös modaaliverbien puolesta. Modaaliverbien käytöstä tehdyt havainnot on kerätty taulukkoon 16.

Taulukko 16. A2-taitotasokuvaus modaaliverbien käytöstä.

Taitotaso	Oppija osaa	Yleisiä ongelmia	Yleisimmät verbit
A2	<ul style="list-style-type: none"> - ilmaista arkipäivään liittyviä velvollisuuksia <i>täytyä</i>-verbin avulla - käyttää <i>voida</i>-verbiä konkreettisten dynaamisten ja deonttisten mahdollisuuksien ilmaisemiseen - kuvailla ihmisten ominaisuuksia mm. <i>voida</i>- ja <i>osata</i>-verbeillä - kompensoida modaaliverbi-varastonsa puutteita tuntemillaan modaaliverbillä. 	<ul style="list-style-type: none"> - eri modaaliverbien välisen työnjaon hahmottumattomuus - huomattava toisto, joka syntyy oppijan turvautuessa jatkuvasti samaan tuntemaansa modaalisuuden ilmaisukeinoon - puutteet tekstin sidosteisuudessa, luettelomaisuus - asioiden välisten suhteiden ilmaisun puutteesta johtuva toteava tyyli. 	<ul style="list-style-type: none"> <i>voida</i> <i>täytyä</i> <i>osata</i>

6.2 Taitotaso B1

Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoa B kuvataan itsenäisen kielenkäyttäjän tasoksi. B1-tason toinen nimitys on puolestaan kynnystaso (*threshold*). Viitekehyksen mukaan tasolla osataan kertoa omia ajatuksia jo melko itsenäisesti, keskustella itseä kiinnostavista aiheista sekä ilmaista ja perustella mielipiteitä. (EVK: 48.) Tässä tutkimuksessa aineistossa taitotason B1 kirjoitelmia on yhteensä 70 kappaletta, eli noin puolet vähemmän kuin taitotason A2 tekstejä. Sanemäärältään aineisto on kuitenkin suunnilleen yhtä suuri eli 13 025 saneen kokoinen. Kirjoitelmien keskiarvopituus on siis suunnilleen kaksinkertaistunut 186 saneeseen. Jo tämän perusteella voidaan olettaa aiempaa ilmaisuvoimaisempia tekstejä.

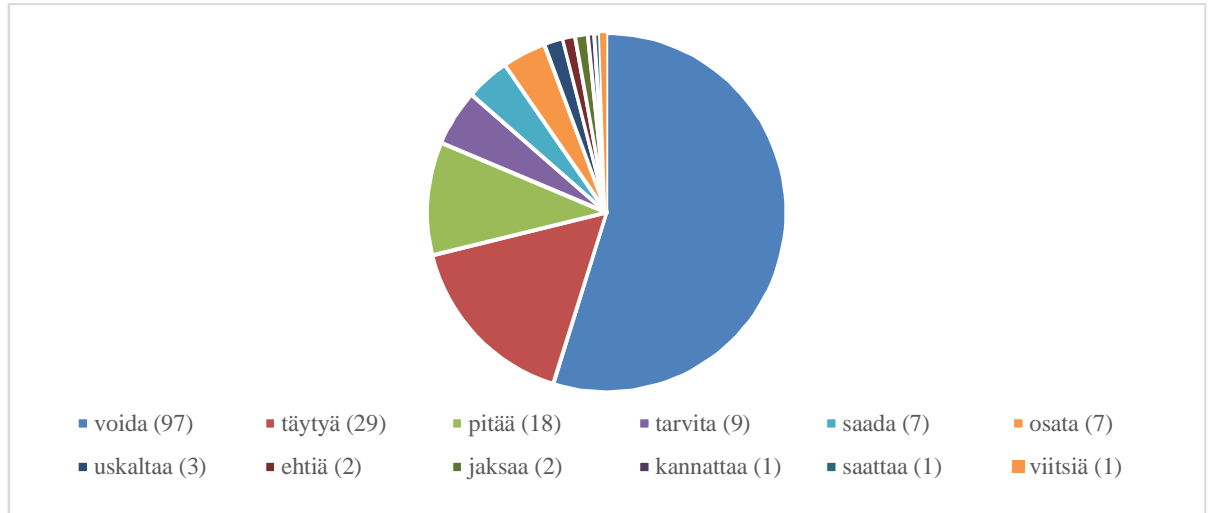
6.2.1 Frekvenssi, tarkkuus ja distribuutio

Tason B1 aineistossa modaaliverbiesiintymiä on yhteensä 179 eli huomattavasti (n. 50) enemmän kuin taitotasolla A2. Tämä tarkoittaa 13,7 modaaliverbiä tuhatta sanetta kohden ja keskimäärin 2,6 modaaliverbiä kirjoitelmaa kohden. Tasolla A2 vastaavat luvut ovat 9,7 ja 0,9. Taitotasolla B1 modaaliverbien käyttö on myös jakautunut paljon tasaisemmin kuin tasolla A2: aineistossa on enää 18 kirjoitelmaa (70:stä), joissa ei ole yhtäkään modaaliverbiä. Tämä vastaa noin 26 prosenttia kirjoitelmista, kun vastaava luku tasolla A2 oli 72 prosenttia. Voidaan siis perustellusti puhua modaaliverbien frekvenssin merkittävästä kasvusta. On kuitenkin huomattava, että eri taitotasojen modaaliverbittömien kirjoitelmien määrät eivät ole verrannollisia keskenään. Tekstien keskipituus kasvaa huomattavasti taitotasolta toiselle noustaessa: taitotasolta A2 tasolle B1 tultaessa kirjoitelman keskiarvopituus suunnilleen kaksinkertaistuu. Pitkään kirjoitelmaan osuu todennäköisemmin modaaliverbikin. Esiintymäfrekvenssi (esiintymien määrä tuhatta sanetta kohden) on siis luvuista vertailukelpoisin.

Muutamit uudet modaaliverbit saavat ensiesiintymänsä taitotasolla B1. Näitä verbejä ovat *saattaa*, *ehtiä*, *kyetä*, *kannattaa* ja *pystyä*, joista kaikki paitsi *jaksaa* esiintyvät vain yhdessä kirjoitelmassa. Verbi ei siis voida katsoa olevan vielä produktiivisia oppijansuomessa. Toisaalta monet sellaiset verbit, jotka esiintyvät vain satunnaisesti taitotasolla A2, ovat nyt jo yleisemmässä käytössä. Näitä verbejä ovat *pitää*, *tarvita* ja *saada*. Näistä erityisesti *saada*-verbi on kuitenkin ongelmallinen, sillä sen käytössä esiintyy paljon epä-tarkkuuksia. Produktiivisten modaaliverbien määrä on joka tapauksessa selvästi lisääntynyt. Edelleenkin kaksi yleisintä modaaliverbiä (*voida* ja *täytyä*) kattavat yli 70 % kaikista mo-

daaliverbiesiintymistä ja kolme yleisintä jopa 80 % esiintymistä. *Voida*-verbi yksin kattaa noin 54 % esiintymistä. Kuvio 3 esittää modaaliverbien distribuutiota taitotasolla B1.

Kuvio 3. Modaaliverbien distribuutio taitotasolla B1.

Tarkkuuden puolesta taitotasolla B1 yleisimpiä ongelmia ovat *saada*-verbin merkityksen sekoittuminen *voida*-verbin merkityksen kanssa ja *voida*-verbin sekoittuminen *saada*- ja *osata*-verbien kanssa. Yleistä on myös modaaliverbien liikakäyttö erityisesti kielto-rakenteissa mutta myös myönteisissä lauseissa. Lisäksi *tarvita*-verbi esiintyy usein kohdekielen vastaisesti myönteisenä. Taitotasolla B1 *voi olla* -kollokaatio yleistyy selvästi ja saavuttaa käyttöhuippunsa, mikä saattaa kertoa toisaalta rakenteen liikakäytöstä, mutta toisaalta myös monikäyttöisen rakenteen aktiivisesta hyödyntämisestä. Myös episteemisyiden ilmaiseminen yksin *voida*-verbin avulla lisääntyy, ja samalla kyseiselle verbille harvinaisemmat deonttiset esiintymät vähentyvät. Modaaliverbeistä *pitää*-verbi yleistyy, ja sitä osataan käyttää alusta alkaen hyvin kohdekielisesti.

6.2.2 Kommunikatiivinen kompetenssi

Taitotasolla B1 modaaliverbien esiintymäfrekvenssi kasvaa merkittävästi, mikä poistaa kirjoitelmista taitotasolle A2 tyypillistä toteavaa ja luettelomaista sävyä. B1-tason kohdalla Eurooppalainen viitekehys (2003: 96) edellyttääkin jo lauseiden yhdistelyä yhtenäiseksi tuotokseksi. Modaalisuutta kuvaillaan usein puhujan suhtautumistavaksi, joka näkyy kielessä (esim. Lyons 1977b: 452). On siis oletettavaa, että modaalisuuden ilmaiseminen muuttuu yhä tärkeämmäksi, kun kirjoittajalta odotetaan pelkän arjen kuvailun ohella omien kokemustensa ja ajatustensa tuomista tekstiin. Taitotason B1 kuvaimissa (EVK: 96, 121)

mainitaankin muun muassa oppijan kyky asiantilojen kuvailuun ja omasta mielestä tärkeiden asioiden merkitsemiseen. Näiden toimintojen yhteydessä käytettiin myös modaaliverbejä:

- 151) Siksi käännös **voi** olla huonompi. (B1UNK1)
- 152) Hän on myös usein kiukkuinen, koska hänen **täytyy** tehdä tylsää työtä. (B1HOL8)

Lisääntynyt kantaaottavuus teksteissä näkyy myös sanavarastoon ilmaantuneissa uusissa modaaliverbeissä. *Täytyä*-verbin ohella välttämättömyyttä ilmaistaan *pitää*-verbillä, ja verbien välillä on havaittavissa löyhä (ei kuitenkaan lainkaan sitova) työnjako: *täytyä*-verbillä ilmaistaan useimmiten edelleen henkilöitä koskevia velvollisuuksia (esimerkki 152), *pitää*-verbillä kirjoittajan tekemiä toimintaehdotuksia (esimerkki 153) ja kannanottoja (esimerkki 154). Kykyä mielipiteiden ja subjektiivisten tulkintojen ilmaisuun lisää myös A2-tasolla harvinaisen episteemisen *voida*-verbin yleistymisen (esimerkki 155).

- 153) Meidän **pitää** huolehtia toisistamme ja ymmärtää mikä on elämässä tärkeä. (B1VIR5)
- 154) Minulla on sama mieltä kuin tämä pelästynyt nuori äiti, että ihmisten **pitäisi** olla hyvänsuopaista ja ystävällisiä.
- 155) Minun mielestäni Greifswald **voisi** olla hyvä päätös. (B1SAK1)

Esimerkkien 154 ja 155 tavoin monet kirjoittajat osaavat käyttää konditionaalialia kannanottonsa pehmentämiseen. On kuitenkin vaikea sanoa, kuinka tietoisista tämä on, sillä konditionaalialia esiintyy taitotasolla hyvin vaihtelevissa yhteyksissä.

Kynnystaso tuntuu olevan taitotasoa B1 kuvaava nimitys myös modaaliverbien puolesta: kaikkein keskeisimmät modaaliverbit ovat oppijan käytössä, ja niiden avulla osataan suorittaa keskeisimpiä viestinnällisiä toimintoja, kuten ilmaista mielipiteitä. Taulukossa 17 (seuraavalla sivulla) kuvataan tyypillistä modaaliverbien käyttöä taitotasolla B1. Oppija osaa -sarakkeessa on mainittu vain taitotasolle uudet kommunikatiiviset taidot. Edellisen taitotason taitoja ei toisteta, mutta alempien taitotasojen kyvyt sisältyvät aina myös ylempien tasojen kuvaukseen.

Taulukko 17. B1-taitotasokuvaus modaaliverbien käytöstä.

Taitotaso	Oppija osaa	Yleisiä ongelmia	Yleisimmät verbit ¹³
B1	<ul style="list-style-type: none"> - käyttää modaaliverbejä aiempaa monipuolisemmin niille sopivissa yhteyksissä, esimerkiksi asioiden välisten suhteiden osoittamiseen - ilmaista mielipiteitään ja esittää toimintaehdotuksia mm. <i>pitää</i>-verbillä ja pehmentää ilmausta konditionaali-muodolla - ottaa kantaa väitteen todennäköisyyteen ainakin episteesimisen <i>voida</i>-verbin ja <i>voi olla</i>-rakenteen avulla. 	<ul style="list-style-type: none"> - horjunta modaaliverbien välisten työnjakojen tunnistamisessa; esimerkiksi <i>voida</i> ja <i>osata</i> saattavat sekoittua ja <i>saada</i>-verbiä usein epätyypillisessä merkityksessä - modaaliverbien liikakäyttö erityisesti kielteisissä rakenteissa mutta myös myönteisissä lauseissa - <i>tarvita</i>-verbin yleinen esiintyminen myönteisessä muodossa. 	<i>voida</i> <i>täytyä</i> <i>osata</i> <i>tarvita</i> * <i>pitää</i> *

6.3 Taitotaso B2

Taitotasoa B2 nimitetään osaajan tasoksi (*vantage*). Tasolla oppija osaa muun muassa kirjoittaa selkeää ja yksityiskohtaista tekstiä itseään kiinnostavista aiheista (EVK: 48). Tutkimusaineistossa B2-tason kirjoitelmia on yhteensä 48 ja niissä on 13 173 sanetta. Yhden kirjoitelman keskipituus on siis noin 274 sanetta. Kirjoitelman keskiarvopituus on siis jälleen noussut suunnilleen sadalla saneella, mikä kertoo tekstilajien muutoksesta ja kirjoitustavan muuttumisesta yhä kuvailevampaan jo pohdiskelevampaan suuntaan. Pelkkä toteaminen tai luettelu ei enää riitä.

6.3.1 Frekvenssi, tarkkuus ja distribuutio

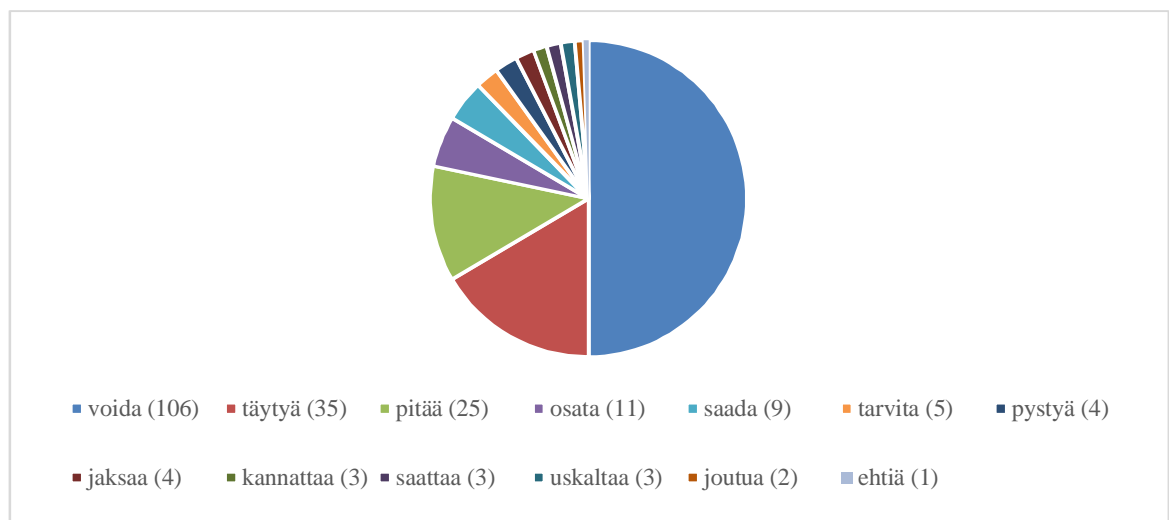
Aineiston taitotasolla B2 modaaliverbejä esiintyy yhteensä 211 kertaa, mikä on enemmän kuin millään muulla taitotasolla. Ero ei kuitenkaan ole merkittävä C1-tasoon verrattuna. Modaaliverbien esiintymäfrekvenssi tuhatta sanetta kohden on 16,0 eli korkeampi kuin tasolla B1, jolla vastaava luku on 13,7. Yhdessä tekstissä on keskimäärin 4,4 modaaliverbiä, mutta tämä luku ei ole vertailukelpoinen muiden taitotasojen vastaavien lukujen kanssa. B2-tason aineistossa on enää 5 kirjoitelmaa, joissa ei käytetä yhtäkään modaaliverbiä. Tämä vastaa vain kahta prosenttia kaikista kirjoitelmista. Tasolla B1 modaaliverbejä ei

¹³ Uudet merkitty tähdellä (myös jatkossa).

esiinny 26 prosentissa kirjoitelmista. Voidaan siis sanoa, että modaaliverbeistä on tullut oppijoille keskeinen mahdollisuuden ja välttämättömyyden ilmaisemisen väline.

Modaaliverbien korkean esiintymäfrekvenssin selitykseksi voidaan ehdottaa aineistosta kahta aineistosta esiin noussutta tendenssiä. Ensinnäkin modaaliverbien käyttöyhteyksien kirjo on kasvanut tasolle B2-tultaessa: niitä käytetään yhä useammin nollapersoonan kanssa sekä fraaseissa, kuten *voi sanoa* ja *voi olla*. *Voida*-verbin esiintymien lukumäärällinen huippu onkin tasolla B2. Toisaalta oppijat eivät ole päässeet vielä eroon modaaliverbien liikakäytöstä, eli niitä esiintyy yhä kohdekielessä epätyypillisissä yhteyksissä, kuten kieltorakenteiden yhteydessä (*En voinut löytää*).

Kuvio 4. Modaaliverbien distribuutio taitotasolla B2.

Kuvio 4 havainnollistaa modaaliverbien distribuutiota taitotasolla B2. Taitotasolta B2 ei löydy uusien modaaliverbien ensiesiintymiä, ja modaaliverbien distribuutiokin on laajentunut vain hieman. Kolme yleisintä verbiä ovat samat kuin tasolla B1, eikä niiden käyttömäärässä ole tapahtunut suuria harppauksia. Kaksi yleisintä modaaliverbiä kattavat noin 67 % kaikista modaaliverbiesiintymistä ja kolme yleisintä 79 %. Vastaavat luvut tasolla B1 ovat 70 % ja 80 %, joten suurta muutosta ei ole tapahtunut. Erona muihin tasoihin on kuitenkin se, että kahden yleisimmän nesessiiviverbin osuus kärkikolmikossa on suhteessa suurempi kuin muilla tasoilla. *Voida*-verbi kattaa noin 50 % kaikista esiintymistä, mikä on niin ikään vain hieman vähemmän kuin edellisellä taitotasolla. Tasolla B2 mikään aiemmin vähemmällä käytöllä ollut verbi ei myöskään yleisty. *Saada*-verbi saa muutaman esiintymän edellisiä taitotasoja enemmän, mutta ero ei ole merkittävä B1-tasoon verrattuna. *Pystyä*-verbi alkaa osoittaa merkkejä tulevasta yleistymisestäään. Käytössä oleva riittävyys-

den verbien kirjo on kuitenkin laajempi kuin muilla taitotasolla, mikä lisää verbivariaatioita.

Myöskään tarkkuuden puolesta B2-tasolla ei tapahdu merkittäviä muutoksia. *Saada-* ja *tarvita-*verbien esiintymistä suurin osa on yhä kohdekielelle epätyypillisiä, ja *osata-*verbin käytöstä vain hieman yli puolet on selvästi kontekstiinsa sopivia. Myös *voida-*verbi esiintyy myös yhteyksissä, joissa esimerkiksi *osata-*verbi olisi tyypillisempi. Jo B1-tasolla yleistynyt *pitää-*verbi on kuitenkin hyvin hallussa. *Pystyä-*verbin vähäiset esiintymät ovat niin ikään kohdekielisiä.

6.3.2 Kommunikatiivinen kompetenssi

Aineiston taitotasolta B1 tasolle B2 ei tapahdu suuria harppauksia modaaliverbien esiintymäfrekvenssissä, distribuutiossa tai tarkkuudessa. Ongelmat verbien käytössä ovat melko lailla samoja kuin tasolla B1. Aineisto koostuu kuitenkin yhä useammin argumentoivista tekstilajeista, joissa oppijat osaavat ottaa kantaa esimerkiksi väitteensä varmuuteen. Eurooppalaisen viitekehyksen (2003: 48) mukaan tämän tason kirjoittaja ”pystyy tuottamaan selkeää, yksityiskohtaista tekstiä erilaisista aiheista, esittämään mielipiteensä jostakin ajankohtaisesta asiasta ja selittämään eri vaihtoehtojen edut ja haitat”.

- 156) En halua sanoa mitään kannabis-huumeiden laillistamisesta, koska se on minulle samantekevä, mutta ajatuksesta, että se **voisi** vähentää rikollisuutta. (B2PUO4)
- 157) Tietysti tämä **voi** olla vaarallista. (B2TSE3)

Esimerkit 156 ja 157 edustavat näitä taitotasolle B2 tyypillisiä tekstilajeja, joissa kirjoitetaan jostakin ajankohtaisesta aiheesta (esimerkissä 156 huumeiden laillistamisesta ja esimerkissä 157 television väkivaltaviihteen vaikutuksesta katsojiin). Kirjoittajien suhtautuminen käsiteltyyn aiheeseen näkyy usein heidän esittämissään väitteissä, joilla argumentoidaan jonkin ilmiön puolesta tai sitä vastaan. Argumenteissa käytetään usein modaaliverbejä, jotka joko arvioivat mahdollisia seurauksia (esimerkit 156 ja 157) tai ottavat kantaa seurausten todennäköisyyteen (esimerkki 157).

Yksityiskohtaisemman argumentaation lisäksi taitotason B2 kuvaimissa mainitaan ensimmäistä kertaa, että oppija pystyy noudattamaan kohdetekstilajin vakiintuneita konventioita (EVK: 97). Tämän tavoitteen toteutumista modaaliverbien osalta on vaikea arvioida kattavasti, mutta joitakin yksittäisiä erilaisten argumentoivien tekstilajien ominaispiirteitä aineistosta löytyy.

- 158) Kollokointi **voi** erota käännössuomessa (esimerkiksi hyvin erikoinen, vaarallinen, varhainen, harvoin jne. ja alkuperäissuomessa (esimerkiksi hyvin hiljaa, pieni, pian...). (B2UNK1)
- 159) **Voimme** klikata nettilinkkiä ja ruokkia sillä tapalla yhtä lasta päivässä esim. Afrikassa. (B2TSE4)

Molemmissa esimerkeissä kirjoittajan esitystapa sopii tuotettuun tekstilajiin. Esimerkki 158 on peräisin esseestä, jossa arvioidaan käännössuomen ominaispiirteitä. On tyypillistä, että tällaisissa teksteissä esitetyt väitteet ilmaistaan modaaliverbin kanssa, eli kategorisen väitteen sijasta mahdollisina. Esimerkki 159 esiintyy puolestaan mielipidekirjoituksessa, jossa pohditaan kehitysmaiden auttamista. Teksti pyrkii vaikuttamaan lukijaansa, ja kirjoittajan käyttämä monikon ensimmäinen persoona ikään kuin sisällyttää lukijan aktiiviseksi toimijaksi.

Taitotasolla B2 käytetään aineiston muita taitotasoja enemmän riittävyyden verbejä. Niiden avulla esitetään yhä useammin erilaisia selityksiä, kun aiemmilla taitotasolla niiden avulla kuvattiin enimmäkseen henkilön ominaisuuksia (esim. *Hän osaa puhua suomea*). Eurooppalainen viitekehys painottaakin tason B2 kohdalla kirjoitustaitojen osalta muun muassa perustelutaitoja (2003: 97). Seuraavien esimerkkien joukossa on vertailun vuoksi myös yksi A2-tasolta peräisin oleva, ilman riittävyyden verbiä annettu selitys (esimerkki 162).

- 160) Jos sinä kysyt jotain minulta, minä unohdan kaiken, ja en **jaksa** enää keskittää huomionsa kysymykseen. (B2HOL2)
- 161) Ja tietysti niiden saaminen oli niin vaikea, etteivät monet **uskaltaneet** esittää ehdotusta. (B2PUO1)
- 162) Tulin kotiin ja haluaisin levätä vähän, Ei :(en **voi**. (A2VEN3)

Riittävyyden verbit ovat tehokkaita selityskeinoja, sillä pelkän *ei voi* -rakenteen jälkeen lukija saattaa odottaa jonkinlaista täydennystä tai tarkennusta sille, mistä mahdottomuus johtuu. Lukijan kannalta esimerkin 162 viesti olisi selkeämpi, jos *voida*-verbin korvaisi vaikkapa *ehtiä*-verbillä. Näin ollen selitykset esimerkeissä 160 ja 161 tuntuvat viestinnälliseltä kannalta tehokkaammilta.

Taulukko 18. B2-taitotasokuvaus modaaliverbien käytöstä.

Taito- taso	Oppija osaa	Yleisiä ongelmia	Yleisimmät verbit
B2	<ul style="list-style-type: none"> - ottaa kantaa ajankohtaisiin aiheisiin esimerkiksi arvioimalla etuja ja haittoja sekä todennäköisyyksiä modaaliverbien avulla - muodostaa tuntemiinsa tekstilajeihin sopivia argumentteja - käyttää tavallisia riittävyden verbejä niille tyyppillisissä merkityksissä esimerkiksi selityksiä esitettäessä. 	<ul style="list-style-type: none"> - ylimääräisiä modaaliverbejä erityisesti kieltorakenteissa - horjunta modaaliverbien välisten työnjakojen tunnistamisessa; esimerkiksi <i>voida</i> ja <i>osata</i> saattavat sekoittua keskenään ja <i>saada</i>-verbiä käytetään enimmäkseen epätyypillisessä merkityksessä - <i>tarvita</i>-verbin käyttö myönteisessä muodossa. 	<ul style="list-style-type: none"> <i>voida</i> <i>täytyä</i> <i>pitää</i> <i>osata</i> <i>saada</i>*

B2-tason englanninkielistä nimitystä *vantage*, näköalapaikka, pidetään metaforana tason avaamista mahdollisuuksista kielenkäyttäjälle. Modaaliverbien käytön puolesta suuria edistysaskeleita ei juuri tapahtunut: ainoastaan modaaliverbien esiintymäfrekvenssi nousi hieman aiemmasta tasosta. Tarkkuus ja distribuutio kehittyvät huomattavasti kuitenkin vasta seuraavalla taitotasolla (C1). Toisaalta modaaliverbien avulla esitetty argumentaatio on jo monissa paikoin hyvinkin luontevaa ja tietoista, mitä tasolta vaaditaankin.

6.4 Taitotaso C1

Taitotasoa C1 nimitetään myös taitajan tasoksi (*effective operational profieency*), ja tason vaatimuksiin kuuluu muun muassa kyky tuottaa hyvin jäsenneiltyä, selkeää ja sujuvaa tekstiä erilaisista aiheista. Kirjoittajan odotetaan pystyvän rikkaaseen itseilmaisuuun ja yksityiskohtaiseenkin asioiden kuvailuun. (EVK: 48.) Elävän ja persoonallisen kielen sekä monipuolisten tekstilajien hallinnan vaatimus antavat odottaa myös entistä parempaa modaaliverbien hallintaa.

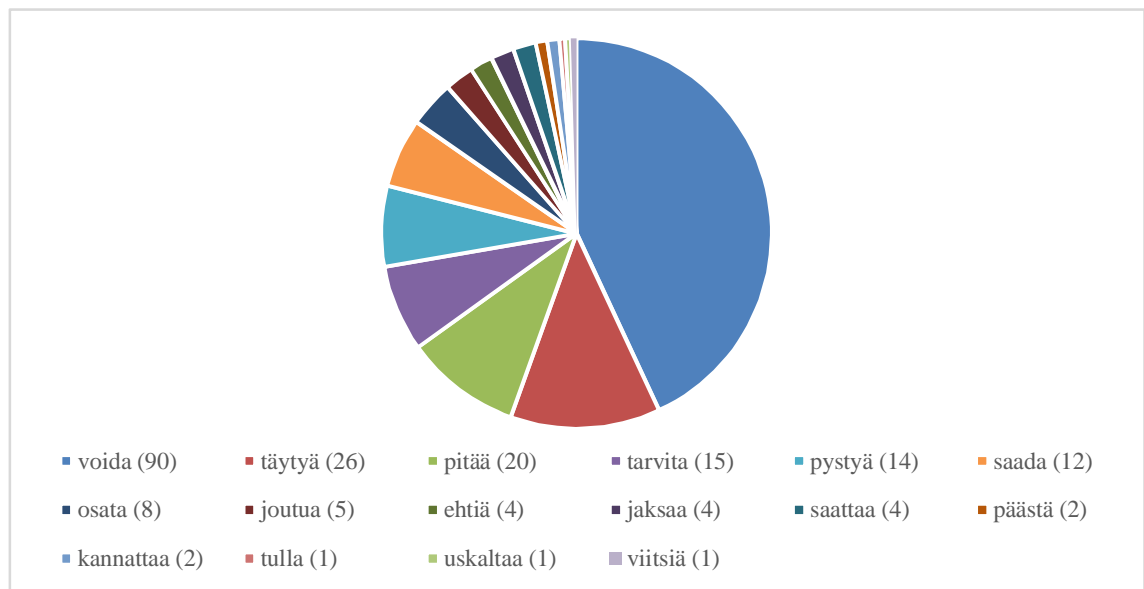
Tässä tutkittu C1-taitotason aineisto koostuu 35 tekstistä ja 13 076 saneesta. Näin ollen kirjoitelmien keskiarvopituus on noin 374 sanetta, mikä merkitsee kirjoitelman keskiarvosanamäärän kasvua noin sadalla saneella edelliseen taitotasoon verrattuna. Sanemäärä kertoo muun muassa siitä, että mukana on yhä enemmän pitkiä esseitä.

6.4.1 Frekvenssi, tarkkuus ja distribuutio

Aineiston taitotasolla C1 esiintyy yhteensä 208 modaaliverbiä, eli niiden esiintymäfrekvenssi tuhannessa sanassa on 15,9. Luku on siis lähes sama kuin taitotasolla B2 (16,0). Voidaan siis sanoa, että esiintymäfrekvenssi on vakiintunut noin 16 modaaliverbiesiintymään tuhatta sanetta kohtaan. Yhdessä kirjoitelmassa modaaliverbejä käytetään keskimäärin 5,9 kertaa. Kuten aiemmin on mainittu, tämä luku ei ole verrannollinen muiden taitotasojen lukujen kanssa tekstien merkittävien pituuserojen vuoksi. C1-tason aineistossa on kuitenkin enää vain yksi teksti, jossa ei ole käytetty yhtäkään modaaliverbiä. Tason lyhimmissäkin kirjoitelmissa esiintyy tavallisesti vähintään muutama eri modaaliverbi.

Vaikka modaaliverbien esiintymäfrekvenssi pysyy samalla tasolla kuin edelliselläkin taitotasolla, distribuutiossa tapahtuu selkeitä muutoksia.

Kuvio 5. Modaaliverbien distribuutio taitotasolla C1.

Taitotasolla C1 *voida*-verbin osuus kaikista modaaliverbiesiintymistä on enää 43 %. Kahden yleisimmän modaaliverbin yhteenlaskettu osuus kaikista esiintymistä on 56 % ja kolmen yleisimmän 65 %. B2-tasolla vastaavat luvut ovat 67 % ja 79 %: luvut ovat siis selkeästi pienentyneet. Tämä johtuu siitä, että C1-tasolla produktiiviseen käyttöön tulee yhä useampia verbejä. Näistä merkittävin on *pystyä*, joka vakiinnuttaa paikkansa aineiston oppijansuomessa tällä taitotasolla. Myös *saada*- ja *tarvita*-verbit saavuttavat tällä tasolla käyttöhuippunsa. Riittävyiden verbit näyttävät vakiintuneen osaksi oppijansuomea: niiden

yhteenlaskettu esiintymämäärä on 18. Tasolla alkaa olla lisäksi merkkejä *joutua-* ja *saattaa-*verbien yleistymisestä.

C1-taso on merkittävin taso myös tarkkuuden kehittymisen kannalta: *Voida-*verbiä käytetään lähes yksinomaan kohdekielisesti eikä sen merkitys sekoitu enää *osata-* ja *saa-da-*verbien kanssa, kuten aiemmilla taitotasoilla. Samalla *saada-*verbin kohdekieliset esiintymät ylittävät ensimmäistä kertaa kohdekielille epätyypillisten esiintymien määrän. Myös *tarvita-*verbin käyttö muuttuu kohdekielisemmäksi kielteisten esiintymien tullessa myönteisiä yleisemmiksi. Myös *osata-*verbin esiintymistä valtaosa on kohdekielisiä. Jokaisen mainitun verbin käytössä esiintyy kuitenkin edelleen ajoittaista horjuntaa, mutta kyse lie-nee ennemminkin yksittäisten kirjoittajien kuin koko taitotason pulmista.

6.4.2 Kommunikatiivinen kompetenssi

C1-tasolla tekstilajien muutos vaikuttaa selvästi käytettyihin modaaliverbeihin. Tekstit ovat yhä useammin akateemisia, esimerkiksi esseitä, oppimispäiväkirjoja tai arvosteluja. C1-tasolla nollapersoonaa yleistyy modaaliverbirakenteissa huomattavasti, mikä tekee argumentaatiosta kohdekielisempää:

- 163) Lisäksi ei **voi** olla varma, onko kerjäläinen oikea kerjäläinen vai huijari. (C1SAK3)
- 164) **Voi** sanoa, että se mikä on kylän keskustassa on kaupungissa tavallisesti jo yhdessä kaupunginosassa. (C1TSE4)
- 165) **Pitää** muistaa, että maailmassa ei ole helppoa tai vaikeata kieltä. (C1VVE1)
- 166) **Täytyy** kuitenkin sanoa, että tupakoimiskieltoa noudatetaan Suomessa hyvin. (C1SAK3)
- 167) **Tulee** vielä mainita, että onnellinen yhteensattuma voi joskus tulla elämän käännekohdaksi, kun kaikki muuttuu aivan toisenlaiseksi. (C1VEN1)

Esimerkissä 163 kirjoittajan argumentti on vahvempi nollapersoonassa kuin se olisi vaikkapa yksikön ensimmäisessä, sillä virkkeessä esitetty väite yleistetään koskemaan ketä tahansa. Myös lukija sisällytetään tekstin kuvailemaan kokemusmaailmaan. Esimerkissä 164 kirjoittajan johtolauseessa käyttämä modaaliketju tekee puolestaan argumentaatiosta näkyvämpää. Vaikka kirjoittaja esittääkin tässä oman havaintonsa yleistettävänä mielipiteenä, hän erottaa sen kategorisesta väittämästä, joka jättäisi vain vähän tilaa lukijan omalle arviolle. Esimerkissä 165 kirjoittaja ohjailee lukijan tulkintaa tekstistä: hän korostaa sivu-

lauseessa esittämänsä väitteen oleellisuutta tekstin kokonaisuuden kannalta välttämättömyyttä ilmaisevan modaaliverbin sisältävän johtolauseen avulla. Esimerkit 166–167 ovat nesessiivikontstruktion puolesta eräänlaisia performatiiveja: kirjoittaja tekee samalla jotakin, minkä hän mainitsee välttämättömäksi. Tällaisilla ilmauksilla painotetaan sivulauseessa esitettyä väitettä ja suhteutetaan sitä edellä sanottuun. Myös tällaiset ilmaukset ohjailevat lukijan tulkintaa painottamalla kirjoittajan valitsemia argumentteja. Edellä käsitellyistä keinoista niin valikoitu yleistäminen, argumenttien painottaminen kuin argumentaation läpinäkyväksi tekeminenkin ovat kaikki toimintoja, jotka tehostavat kirjoittajan kykyä välittää viestinsä haluamallaan tavalla ja ohjailta tietoisesti lukijan huomiota. Ne osoittavat kirjoittajan kykenevän käyttämään modaaliverbejä tehokkaasti haluamiinsa tarkoituksiin, jäsentämään tekstiä ja luomaan luotettavaa kuvaa itsestään kertojana. Myös Eurooppalainen viitekehys (2003: 96) nostaa tehokkaan argumentaation ja kyvyn erilaisten painotusten ilmaisuun taitotasolle C1 ominaiseksi kirjoitustaidon kuvaajaksi.

Uusien modaaliverbien vähäisetkin esiintymät osoittavat C1-tason kirjoittajien pysyvän alempien taitotasojen kirjoittajia täsmällisemmin erottamaan merkitys vivahteita. Verbien välinen työnjako hallitaan entistä tietoisemmin oloisesti.

- 168) On vieläkin parempi, ettei **joudu** nauttimaan nikotiinista vastaan tahtaan, eli passiivisesti. (C1SAK1)
- 169) Koska vieraan kieleen oppimisen tilanteessa opiskelijat eivät aina **pääse** ympäristössään opittavaa kieltä käyttämään. (C1VIR2)
- 170) Näin ollen mielestäni minun kohdalla äidinkielen lisäksi vieraiden kielten opiskeluun osittain vaikuttaa myös viron kieli, vaikka en **uskaltaisi** nimittää sitä edes toiseksi kielekseni. (C1VVE1)

Esimerkeissä 168 ja 169 erottuu selvästi, että kirjoittajat tuntevat verbien *joutua* ja *päästä* sivumerkitykset. Esimerkissä 168 *joutua*-verbiä käytetään osuvasti kontekstissa, jossa puhutaan tilanteen vääjäämättömyydestä, joka ei riipu päähenkilön omasta toiminnasta ja joka esitetään konnotaatioltaan negatiiviseksi. Esimerkissä 169 *päästä*-verbi liittyy sen sijaan toivottuun tilanteeseen, ja lisäksi verbin liikettä tai sijainnin muutosta implikoiva sivumerkitys tunnetaan. Modaaliverbivalinnat esimerkeissä 168 ja 169 välittävät kirjoittajan omaa ääntä tehokkaammin kuin samat esimerkit tekisivät ilman modaaliverbiä. Esimerkiksi otteesta 169 näkyy, että kirjoittaja pitää kielen käyttöä kohdekielisessä ympäristössä arvokkaana asiana. Esimerkki 170 havainnollistaa puolestaan taitotasolle C1 tyypillistä aiempaa värikkäämpää ilmaisua. Kirjoittaja osoittaa omaa suhtautumistaan esittä-

määnsä väitteeseen mielenkiintoisella modaaliverbivalinnallaan. Esimerkistä näkyy, että hän suhtautuu kielitaitoon kunnioittavasti. Lisäksi osin modaaliverbivalinnan myötä kertoja näyttäytyy paljon subjektiivisempänä kuin vaikkapa esimerkeissä 166 ja 167. Kaikissa yllä olevissa esimerkeissä modaaliverbivalinnassa näkyy selvästi kirjoittajan oma ääni, jota pidetään usein hyvän kirjoitustaidon merkinä (esim. Harjunen – Juvonen 2013: 10–11).

Taulukko 19. C1-taitotasokuvaus modaaliverbien käytöstä.

Taitotaso	Oppija osaa	Yleisiä ongelmia	Yleisimmät verbit
C1	<ul style="list-style-type: none"> - käyttää laajaa kirjoa eri modaaliverbejä enimmäkseen niille soveltuvissa yhteyksissä - tunnistaa merkityserovahteita eri verbien välillä (esim. <i>joutua</i> ja <i>pitää</i>) ja ilmaista niiden avulla merkityksiä yhä täsmällisemmin - käyttää modaaliverbejä tehokkaasti argumentaatioon, esimerkiksi tärkeinä pitämiensä seikkojen painottamiseen - tuoda kirjoitelmaan esiin omaa ääntään ja käyttää sitä tietoisesti rakentaakseen tarkoituksenmukaista kerrontaa. 	<ul style="list-style-type: none"> - <i>saada</i>-verbin merkitys toisinaan epäselvä (lähinnä vieronkielisille) - yksittäisiä lipsahduksia, jotka eivät ole tyypillisiä koko taitotasolle. 	<ul style="list-style-type: none"> <i>voida</i> <i>täytyä</i> <i>pitää</i> <i>pystyä</i>* <i>tarvita</i>

6.5 Taitotaso C2

Jo taitotason C2 toinen nimitys, mestarin taso (*mastery*), asettaa korkeat odotukset taitotason edustajalle. Monet sen asettamista tavoitteista toteutuvat tuskin kaikkien äidinkielistenkään kirjoittajien teksteissä. Eurooppalaisen viitekehyksen mukaan tason kirjoittaja pystyy ”[– –] laatimaan selkeitä, hyvin jäsentyneitä tekstejä monipolvisista aiheista ja tuottamaan asianmukaisen ja tehokkaan johdonmukaisen rakenteen, joka auttaa lukijaa löytämään tekstistä keskeiset seikat” (EVK: 97). Lisäksi tason kuvauksessa mainitaan kyky kirjoittaa jopa mukaansatempaavia tekstejä (mp.). Tavoitteena on siis viestinnällisesti tehokas eikä virheetön kielitaito. Modaaliverbien käytön kannalta olennaista on pyrkimys entistä täsmällisempään ilmaisuun ja toisaalta tehokkaaseen rakenteeseen.

Tämän tutkielman aineistossa C2-tason tekstejä on 16, ja ne koostuvat yhteensä 14 315 sanesta. Yhden kirjoitelman keskiarvopituus on siis jopa 895 sanetta. Mukana onkin jo pieniä tutkielmia ja laajempia suomen kieltä käsitteleviä esseitä.

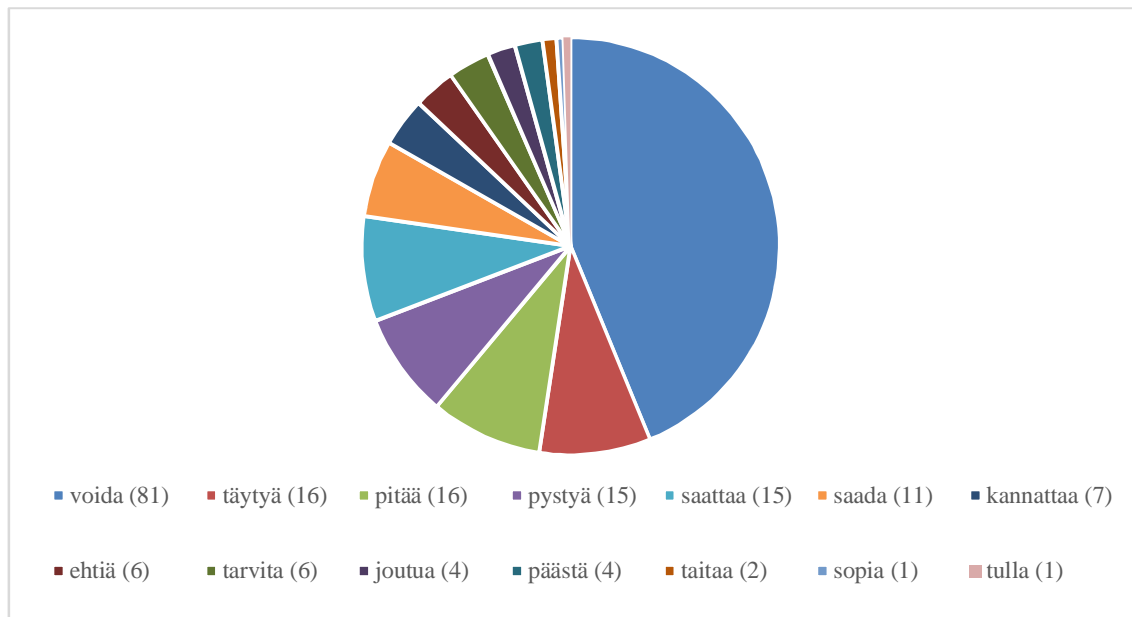
6.5.1 Frekvenssi, tarkkuus ja distribuutio

Tason C2 teksteistä löytyy yhteensä 193 modaaliverbiä. Niiden esiintymäfrekvenssi tuhatta sanetta kohtaan on siis 13,5: toiseksi pienin koko aineistossa heti A2-tason jälkeen (B1-tason esiintymäfrekvenssi oli 13,7). Modaaliverbien määrän näin raju väheneminen on jokseenkin yllättävää. On mahdollista, että C2-tasolla oppijansuomessa käytetään modaaliverbien sijaan entistä monipuolisemmin muita modaalisuutta ilmaisevia kielellisiä keinoja. Modaaliverbiesiintymiä tarkasteltaessa on helposti havaittavissa, että kolmen yleisimmän modaaliverbin (*voida*, *täytyä* ja *pitää*) käyttö on selvästi vähentynyt aiempiin taitotasoihin verrattuna, mikä vaikuttaa kokonaisfrekvenssiin. Myös *tarvita*-verbin ja joidenkin riittävyden verbien käyttö on vähentynyt. Muiden verbien kohdalla vastaavaa ei ole tapahtunut, ja esimerkiksi *pystyä*- ja *saattaa*-verbien käyttö on päinvastoin huomattavasti lisääntynyt. Näiden verbien voidaan siis päätellä korvanneen jossain määrin *voida*-verbin käyttöä. On myös muistettava, että mahdollisuutta ilmaisevien modaaliverbien käyttö itse asiassa hieman lisääntyi taitotasolta C1 tasolle C2 (todellisuudessa niiden esiintymäfrekvenssi on C1 tasoa hieman pienempi, koska tason C2 aineisto on sanemäärältään suurempi). Vain välttämättömyyttä ilmaisevia verbejä oli siis selvästi vähemmän: tasolla C2 niitä on A2-tason jälkeen vähiten koko aineistossa. Tasolla kirjoitetut tekstilajit vaikuttavat todennäköisesti tulokseen. Tasolla C2 on kirjoitettu paljon lyhyitä tutkielmia ja esseitä, joiden sävy on tieteellinen. Tieteellisissä teksteissä lienee yleisempää esittää väitteet mahdollisina kuin välttämättöminä. Myös esimerkiksi toimintaehdotuksia on vähemmän kuin vaikuttamaan pyrkivissä mielipidekirjoituksissa. Taitotasolla C2 on enää yksi teksti, jossa ei ole käytetty yhtäkään modaaliverbiä, ja tämäkin teksti on huomattavasti tason kirjoitelmien keskiarvopituutta lyhempi.

Eri modaaliverbejä on käytössä 14, eli kaksi vähemmän kuin taitotasolla C1. Käytöstä poistuneet verbit ovat riittävyden verbejä. Tätä selittää pitkälle kirjoitettujen tekstilajien luonne: verbit kuten *viitsiä*, *jaksaa* ja *uskaltaa* eivät ole välttämättä tarpeellisia tieteelliseen otteeseen pyrkivissä esseissä. Nesessiivirakenteissa esiintyvä *sopia*-verbi saa C2-tasolla ensiesiintymänsä, mikä kertonee lähinnä sanavaraston rikastumisesta. *Voida*-verbin osuus kaikista esiintymistä on enää vain 41 %, kahden yleisimmän verbin 50 % ja kolmen

yleisimmän 58 %. Distribuution puolesta voidaan siis sanoa, että yhä useammat verbit valtaavat käyttöalaa ylemmille taitotasolle tultaessa. Yhtä ja samaa verbiä käytetään suhteellisesti vähemmän – tosin myös absoluuttisesti vähemmän, sillä aineiston kolmen yleisimmän modaaliverbin (*voida*, *täytyä* ja *pitää*) kaikkien käyttö vähenee huomattavasti ylimällä taitotasolla. Kuvio 6 havainnollistaa taitotasolla C2 modaaliverbidistributiota.

Kuvio 6. Modaaliverbien distributio taitotasolla C2.

C2-taso on tarkkuutensa puolesta mestarin taso -nimityksensä veroinen. Ainoastaan *saada*-verbi esiintyy edelleen kohdekielelle epätyypillisissä yhteyksissä, mikä johtuu mitä todennäköisimmin viron siirtovaikutuksesta. Modaaliverbien käyttö on useimmiten sujuvaa ja tekstilajien konventioiden mukaista. Soracen (2003) mukaan lähes äidinkielisten vierasta kieltä oppivien kielimuodolle tyypillistä on ajoittainen horjunta eli kohdekielisyyden vaihtelevuus. Vaikka oppija osaisikin tietyn kielenilmiön hyvin, hänen tuotoksissaan saattaa näkyä vaihtelevuutta oikeiden ja väärin ilmausten välillä. Tällaista näkyy myös tutkitussa aineistossa: yleisiä virheitä ei enää ole, mutta joukossa on muutama yksittäinen kohdekielessä epäluonteva ilmaus. Mikään tietty kohdekielenvastaisuus ei kuitenkaan enää nouse C2-tasolle tyypilliseksi, vaan kyse on pikemminkin yksittäisistä lipsahduksista.

6.5.2 Kommunikatiivinen kompetenssi

C2-tason kommunikatiiviseen kompetenssiin kuuluu pitkälti samoja piirteitä kuin tasolla C1. Kirjoittaja kykenee idiomaattiseen ja vivahteikkaaseen ilmaisuun ja rakentamaan ha-

luamansalaista kuvaa itsestään kertojana. C2-tasolle tyypillisissä kirjoitelmissa, kuten esseissä, minitutkielmissa ja oppimispäiväkirjoissa, osataan käyttää tehokkaasti tekstilajiin soveltuvia argumentointikeinoja. Episteemisten ilmausten variaation kasvaminen (eli *saattaa*-verbin yleistyminen ja *taitaa*-verbin ilmaantumisen) osoittaa oppijan altistuneen jo suurelle määrälle suomenkielisiä tekstejä.

Maurasen (1993: 234–235) mukaan akateemisen tekstilajin tärkeimpiä funktionaalisia osia ovat selitykset, päätelmät, tulosten raportointi, aiemman tutkimuksen raportointi, yleisesti tunnettujen seikkojen raportointi, metodien raportointi ja arviointi. Näitä piirteitä esiintyy myös tämän tutkimuksen tason C2 aineistossa:

- 171) Tiukimpien määritelmien mukaan kaksikielisenä **voidaan** pitää henkilöä, joka hallitsee kaksi kieltä syntyperäisen tavoin. (C2VIR2)
- 172) Onnellisuus **voi** olla kaikkien mainittujen asioiden summa tai ei mikään niistä. (C2PUO4)
- 173) Elämä on hyvin vaarallinen rohkeillekin. Aroille sen **täytyy** olla yhtä helvettiä. (C2VEN1)
- 174) Samaa mieltä ollaan kuitenkin siitä, että lähdekieli vaikuttaa toisten kielten oppimiseen ja sen vaikutukset **voivat** olla niin positiivisia kuin negatiivisia. (C2VIR1)
- 175) Tutkimalla niitä **voi** saada käsityksen siitä, minkälainen kuva suomalaisilla on itsestään ja omasta paikastaan maailmassa. (C2PUO3)
- 176) Manuaalisesti toteutetussa analyysissä **saattaa** olla paljon virheitä, eikä statistista analyysia saa tehdä. (C2VIR5)
- 177) Vaikka testi **saattaa** kertoa joitakin faktoja elämäntavastamme, ei se missään nimessä koskaan kerro, olemmeko onnellisia vai emme. (C2PUO4)

Maurasen mainitsemista akateemisen tekstilajien piirteistä aineiston tasolla C2 modaali-verbeyä käytetään ainakin selityksissä (esimerkit 171 ja 172), päätelmissä (esimerkki 173), aiemman tutkimuksen raportoinnissa (esimerkki 174), metodien raportoinnissa (esimerkki 175) ja arvioinneissa (176–177). Näistä erityisesti selitysten, arviointien, päätelmien ja erilaisten tietojen raportoinnin ilmaisussa modaaliverbeillä näyttäisi olevan merkittävä rooli. Voidaan siis väittää, että sopivilla modaali-ilmauksilla on selvä merkitys akateemisen rekisterin hallinnan kannalta. Jää kuitenkin jatkotutkimuksen varaan tutkia tarkemmin eroja suomenoppijoiden ja äidinkielisten kirjoittajien tavoissa tuottaa Maurasen mainitsemia

funktionaalisia osia. Jos oppija saavuttaa kielenkäytöllään tavoitteensa (esimerkiksi pystyy asialliseen ja uskottavaan argumentaatioon), hänen käyttämänsä kielimuodon on tuskin tarpeenkaan olla kaikilta osin samanlaista kuin äidinkielen kirjoittajan. Hän pystyy yhtä kaikki olemaan osallinen kielestä ja osallistumaan tarkoituksenmukaisesti sitä käyttäviin yhteisöihin.

Akateemisissa tekstilajeissa varmuuden asteen ilmaiseminen on tärkeää jo tieteellisen tekstin luotettavuuden kannalta. Eurooppalainen viitekehys asettaa tarkan episteemisen ilmaisun jo taitotasoa C1 kuvaavaksi piirteeksi. Sen mukaan tasolla C1 kirjoittaja pystyy ”ilmaisemaan mielipiteissään ja lausunnoissaan täsmällisesti varmuutta/epävarmuutta, luottamusta/epäilyä, todennäköisyyttä jne.” (EVK: 181). Pelkkiä modaaliverbejä käsittelevässä tutkimuksessa tätä ei voida kattavasti todeta, sillä episteemisyttä ilmaistaan myös esimerkiksi adverbialleilla ja deklarativilauseilla. Joka tapauksessa *saattaa*-verbin yleistymisen ja *taitaa*-verbin ilmaantuminen oppijankieleen kertonevat yhä useampien episteemisten keinojen hallinnasta.

Taulukko 20. C2-taitotasokuvaus modaaliverbien käytöstä.

Taitotaso	Oppija osaa	Yleisiä ongelmia	Yleisimmät verbit
C2	<ul style="list-style-type: none"> - käyttää suomen kielen kaikkia yleisimpiä modaaliverbejä tavalla, joka ei poikkea silmiinpistävästi kohdekielestä - käyttää modaaliverbejä vaativienkin tekstilajien, kuten tieteellisten esseiden, konventioiden mukaisesti esimerkiksi selitysten, päätelmien ja arviointien täsmälliseen ilmaisuun - ilmaista episteemisyttä yhä monipuolisemmin ja täsmällisemmin. 	<ul style="list-style-type: none"> - yksittäisiä lipsahduksia, jotka eivät muodosta yleisiä tendenssejä. Haparoinnit kuvaavat enemmän yksittäisiä kirjoittajia kuin taitotasoa. -<i>saada</i>-verbin merkityksen selkeytymättömyys vironkielillä. 	<ul style="list-style-type: none"> <i>voida</i> <i>täytyä</i> <i>pitää</i> <i>pystyä</i> <i>saattaa*</i>

Vaikka harvinaisempia modaaliverbejä käytetään taitotasolla C2 vain vähän, ne ovat merkki sanavaraston laajuudesta ja kyvystä yhä täsmällisempään ilmaisuun. Jos C2-tason ja äidinkielisten kirjoittajien modaaliverbien käytön eroihin halutaan päästä käsiksi, tarvitaan näitä kielimuotoja vertaileva tutkimusote. Kommunikatiivisen kompetenssin käsi-

te kuitenkin painottaa kykyä välittää merkityksiä, ja tämän kyvyn voidaan sanoa olevan tasolla C2 jo erittäin hyvä.

6.6 Koonti

Edellisissä luvuissa on käsitelty jokaiselle taitotasolle ominaista modaaliverbien käyttöä. Tässä luvussa tulokset kootaan vielä yhteen, jotta yleiset kehityslinjat hahmottuvat selkeämmin. Taulukkoon 21 on koottu aineiston kymmenen yleisintä modaaliverbiä. Aineiston kaikki modaaliverbiesiintymät esittävä taulukko on suuren kokonsa vuoksi liitteenä (liite 2).

Taulukko 21. Aineiston kymmenen yleisimmän modaaliverbin esiintymät.

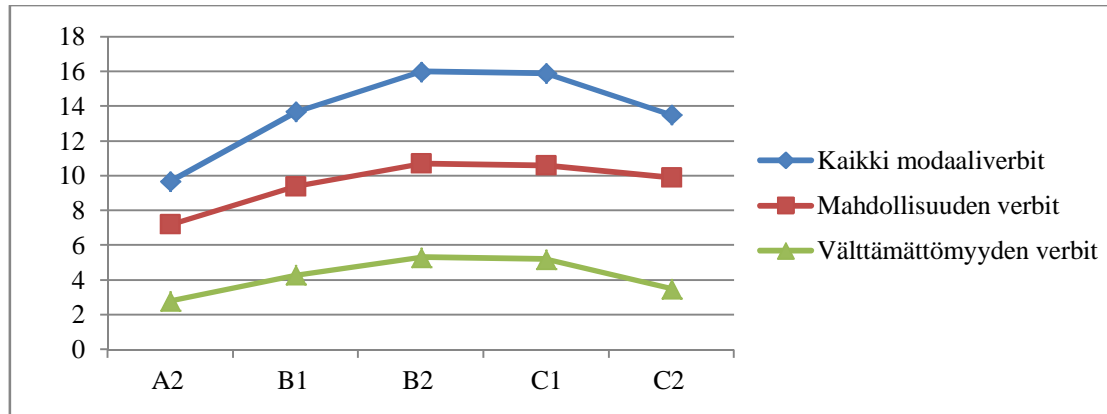
Taso	<i>voida</i>	<i>täytyä</i>	<i>pitää</i>	<i>saada</i>	<i>osata</i>	<i>tarvita</i>	<i>pystyä</i>	<i>saattaa</i>	<i>ehittää</i>	<i>kannattaa</i>
A2	80	27	3	2	8	2	0	0	0	0
B1	97	29	18	7	7	9	1	2	2	1
B2	106	35	25	9	11	5	4	3	1	3
C1	90	26	20	11	8	15	14	4	4	2
C2	81	16	16	11	6	6	15	15	6	7
Yht.	454	133	82	40	40	37	34	24	13	13

Voida on joka tasolla yleisin modaaliverbi, ja sen jälkeen yleisimmät modaaliverbit ovat *täytyä* ja *pitää*. Näiden verbien yhteenlaskettu esiintymämäärä on kuitenkin yli puolet pienempi kuin *voida*-verbin. Neljänneksi yleisimmillä *saada*- ja *osata*-verbeillä on taas puolet vähemmän esiintymiä kuin *pitää*-verbillä. Yleisimpien modaaliverbin käyttöfrekvenssi on siis eri luokkaa kuin muiden modaaliverbien. Monien suomen kielessä tavallisten modaaliverbien (esim. *päästä* ja *joutua*) esiintymät jäivät kaiken kaikkiaan vähäisiksi. Modaaliverbiesiintymiä on eniten taitotasolla B2, mutta tuhatta sanetta kohden laskettuna niiden esiintymäfrekvenssi on suunnilleen yhtä suuri kuin tasolla C1.

Kuviosta 7 (seuraavalla sivulla) voi huomata, että esiintymäfrekvenssin kehityskäari nousee tasolle B2 asti ja laskee tasolla C2. Jyrkin harppaus frekvenssissä tapahtuu taitotasolta A2 tasolle B1, mutta muutos taitotasolta C1 tasolle C2 on lähes yhtä suuri. Esiinty-

mäfrekvenssi ei kuitenkaan palaa yhtä alhaiselle tasolle kuin tasolla A2. Kuviossa 7 esiintymäfrekvenssi on ilmoitettu modaaliverbien esiintyminä tuhatta sanetta kohtaan.

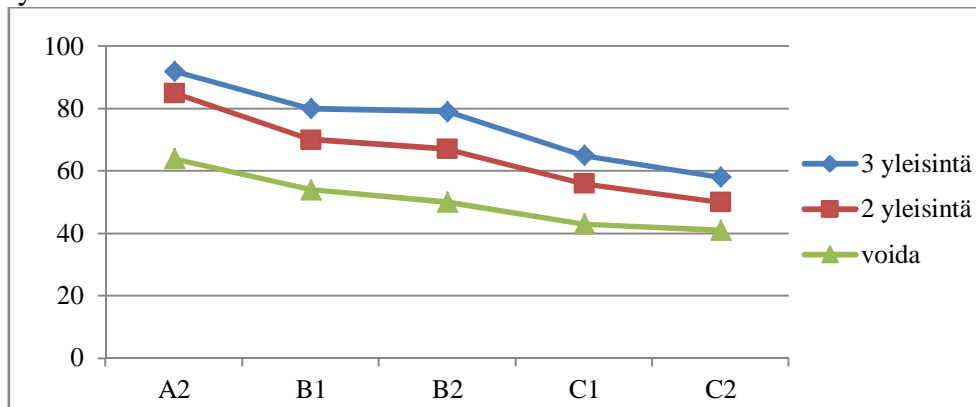
Kuvio 7. Modaaliverbien esiintymäfrekvenssin kehitys taitotasolta toiselle.

Tason C2 esiintymäfrekvenssin lasku selittyy osittain sillä, että kolmen käytetyimmän modaaliverbin (*voida*, *täytyä* ja *pitää*) sekä *tarvita*-verbin käyttö vähenee selvästi. *Voida*-verbin käytön vähenemistä selittää todennäköisesti muiden suomen kielessä yleisten mahdollisuutta ilmaisevien modaaliverbien (*pystyä* ja *saattaa*) käytön lisääntyminen, joka korvaa *voida*-verbin mahdollista liikakäyttöä. Mahdollisuutta ilmaisevien modaaliverbien esiintymäfrekvenssi vähenikin tasolta C1 tasolle C1 vähemmän kuin välttämättömyyden verbien. *Voida*-verbin käytön vähenemistä selittää todennäköisesti muiden suomen kielessä yleisten mahdollisuutta ilmaisevien modaaliverbien (*pystyä* ja *saattaa*) käytön lisääntyminen, joka korvaa *voida*-verbin mahdollista liikakäyttöä. Välttämättömyyden verbien käyttö sen sijaan todella vähenee. Todennäköisimmin tämä johtuu kirjoitettavien tekstilajien muutoksesta: erilaisissa akateemisissa esseissä lienee tavallisempaa ilmaista mahdollisuutta ja epävarmuutta kuin välttämättömyyttä. Lisäksi suomessa välttämättömyyttä ja varmuutta (kuten mahdollisuutta ja todennäköisyyttäkin) voidaan ilmaista myös monilla muilla keinoilla kuin modaaliverbeillä.

Modaaliverbien distribuutio näyttää kehittyvän esiintymäfrekvenssiä lineaarisemmin. Kuvio 8 (seuraavalla sivulla) esittää yleisimmän (*voida*), kahden yleisimmän ja kolmen yleisimmän verbin prosentuaalisen osuuden taitotasojen kaikista modaaliverbiesiintymistä. Kaksi yleisintä verbiä olivat joka tasolla *voida* ja *täytyä* ja kolme yleisintä *voida*, *täytyä* ja *pitää*, joskin tasolla C2 *täytyä* ja *pitää* olivat yhtä yleiset. Kuvio 8 osoittaa, että yleisimpien verbien prosentuaalinen määrä vähenee melko tasaisesti tasolta toiselle, joskin hyppäykset tasolta A2 tasolle B1 ja tasolta B2 tasolle C1 ovat jyrkimmät.

Kuvio 8. Yleisimpien modaaliverbien prosentuaalinen osuus kaikista modaaliverbiesiintymistä taitotasoin.

Kolmen yleisimmän modaaliverbin prosentuaalinen osuus kaikista käytetyistä modaaliverbeistä on tasolla B1 12 prosenttiyksikköä pienempi kuin tasolla A2 ja tasolla B2 14 prosenttiyksikköä pienempi kuin tasolla C1. Jälkimmäisen muutoksen voidaan katsoa olevan merkittävin, sillä tasolla C1 modaaliverbien variaatio alkaa muistuttaa enemmän kohdekieltä. Kolmen yleisimmän modaaliverbin prosentuaalinen osuus pienenee sen sijaan tasolta B1 tasolle B2 vain yhdellä prosenttiyksiköllä. Tämä korreloi osittain käytettävien modaaliverbien lukumäärän kanssa. Eri modaaliverbejä on käytössä tasolla A2 kahdeksan, tasolla B1 kaksitoista, tasolla B2 kolmetoista, tasolla C1 kuusitoista ja tasolla C2 neljätoista. Käytettyjen eri modaaliverbien määrä siis kaksinkertaistuu tasolta A2 tasolle C1. Kolmen yleisimmän modaaliverbin osuus kaikista modaaliverbiesiintymistä tippuu tasolta A2 tasolle C2 34 prosenttiyksikköä. Yleisimpien verbien prosentuaalinen osuus vähenee osittain siksi, että käyttöön tulee uusia verbejä, mutta myös siksi, että myös muut kuin vain kolme yleisintä verbiä ovat yleisillä taitotasolla yhä aktiivisemmassa käytössä. Vaikka taitotasolla C2 *saattaa*-verbi ei ole uusi ja samaisella tasolla käytetään harvempia modaaliverbejä kuin tasolla C1, kahden ja kolmen yleisimmän verbin prosentuaalinen osuus kaikista käytetyistä modaaliverbeistä pienenee. Taitotasolla C2 myös yleisimpien modaaliverbien absoluuttinen esiintymämäärä putoaa, mikä tietenkin vaikuttaa niiden suhteellisen esiintymämäärän laskuun.

Esiintymien tarkkuuden kehittymistä on vaikeampi tutkia kuin frekvenssiä ja distribuutiota. Tämä johtuu siitä, ettei tiettyä esiintymää usein voida määrittellä yksinkertaisesti joko kohdekieliseksi tai sen vastaiseksi. Tämä puolestaan on seurausta siitä, että tässä tutkimuksessa tarkkuutta tutkittaessa haluttiin painottaa ilmauksen sopivuutta asiayhteyteensä ja jättää muotovirheiden tarkastelu vähemmälle. Jotta eroihin kohdekielisten ja vain oppi-

jansuomelle ominaisten käyttötapojen välillä päästäisiin tarkemmin käsiksi, olisi verrattava näillä kielimuodoilla kirjoitettuja aineistoja keskenään. Taulukkoon 22 on kuitenkin kerätty sellaisia modaaliverbien käytön piirteitä, jotka tämän tutkimuksen perusteella saattavat olla juuri oppijansuomelle tyypillisiä mutta kohdekieleessä harvinaisempia. Taulukossa tarkastellaan vain kahdeksaa yleisintä verbiä, sillä niitä harvinaisemmilla modaaliverbeillä oli koko aineistossa alle 20 esiintymää. Näin vähäisen esiintymämäärän perusteella ei voida vetää päätelmiä esiintyneiden ongelmien yleisyydestä. Yleistettävyyteen on suhtauduttava toki myös taulukoitujen verbien kohdalla varovaisesti, sillä ongelmat ovat usein henkilökohtaisia ja niissä saattaa näkyä esimerkiksi äidinkielen siirtovaikutus.

Taulukko 22. Mahdollisia oppijansuomelle tyypillisiä piirteitä modaaliverbien käytössä.

Verbi	Mahdollisia ongelmia (suluissa taitotasot, joilla ongelmaa esiintyi)
<i>voida</i>	- liikkakäyttö deonttisessa merkityksessä (A2) - liikkakäyttö muiden modaaliverbien kustannuksella (A2–C1) - sekoittuminen <i>saada</i> -verbin kanssa (A2 ja B1) - sekoittuminen <i>osata</i> -verbin kanssa (A2–B2)
<i>täytyä</i>	- liikkakäyttö muiden välttämättömyyttä ilmaisevien modaaliverbien kustannuksella (A2, B1, C1) - käyttö kielteisessä muodossa (satunnaista)
<i>pitää</i>	- harvinaisempi oppijansuomessa kuin kohdekieleessä: liian vähäinen käyttö (ainakin A2)
<i>saada</i>	- sekoittuminen <i>voida</i> -verbin kanssa (A2–B2, vironkielisillä myös tasolla C)
<i>osata</i>	- ketjuttaminen sellaisten verbien kanssa, jotka eivät ainakaan kirjakiellessä luontevasti esiinny <i>osata</i> -verbin kanssa, esim. <i>osaa ymmärtää</i> , <i>osaa löytää</i> (A2–C1)
<i>tarvita</i>	- yleinen esiintyminen myönteisessä muodossa (B1–B2) - kieltomuodon merkityksen sekoittuminen <i>pitää</i> -verbin kieltomuodon kanssa (satunnaista)
<i>pystyä</i>	- kohdekieleen nähden liian vähäinen käyttö (A2–B2)
<i>saattaa</i>	- kohdekieleen nähden liian vähäinen käyttö (ainakin A2–C1)
verbistä riippumattomat	- modaaliverbien ylimääräinen käyttö erityisesti kielteisissä rakenteissa (erityisesti B1 ja B2) - liian vahvan tai heikon ilmauksen valitseminen (satunnaista) - virheet esimerkiksi modaaliverbin saaman subjektin tai infinitiivitäydennyksen muodossa (A2–B2; tässä tutkimuksessa vain sivuroolissa, ks. tarkemmin Paavola 2008).

Yleisin ongelma modaaliverbien käytössä on eri verbien välisen työnjaon selkiytymättömyys. Tämä ei kuitenkaan yleensä aiheuta ongelmaa varsinaisen viestin välittämisessä. Poikkeuksena on *saada*-verbi, jonka käyttö vaikkapa *voida*-verbin tilalla saattaa aiheuttaa epäloogisuutta välitettyyn viestiin. Toinen yleinen ongelma on verbin käyttöalan hahmottumattomuus. Ensinnäkin kirjoitelmissa käytetään modaaliverbejä usein yhteyksissä, joissa äidinkielliset kirjoittajat eivät sitä oletettavasti olisi tehneet. Redundanteja modaaliverbejä esiintyi erityisesti kieltorakenteissa. Toinen verbin käyttöalaan liittyvä ongelma on *tarvita*-verbiä koskenut kohdekielille epäluonteva myönteinen käyttö. Epätavallisissa yhteyksissä esiintyvät verbit eivät aiheuttaneet vaikeuksia viestin välittämisessä, mutta ne loivat tekstiin puhekielistä vaikutelmaa ja näin rikkoivat usein tyylilajinsa konventioita. Saattaa lisäksi olla, että modaaliverbien käyttö poikkeaa kohdekielisestä käytöstä ylimmilläkin taitotasoilla juuri siksi, että ongelmat niiden käytössä ovat harvoin varsinaisia virheitä. Modaaliverbien välisestä työnjaosta ei välttämättä puhuta oppitunneilla, koska niiden käytössä ei ilmene räikeitä virheitä. Tästä huolimatta ei-kohdekielinen käyttö saattaa saada tekstien argumentaation kuulostamaan kömpelöltä tai epäloogiselta, joten siihen olisi perusteltua puuttua.

Tiettyjen modaaliverbien käyttö on jo ensiesiintymästä lähtien lähes yksinomaan kohdekielistä. Tällaisia verbejä ovat esimerkiksi verbit *pystyä* ja *pitää*. Esimerkiksi *pystyä*-verbin käyttöä helpottaa sen yksinkertaisuus: se ilmaisee ainoastaan dynaamista mahdollisuutta eikä sillä ole *Nykysuomen sanakirjan* (s. 529) mukaan muita kuin kykenemiseen viittaavia merkityksiä.¹⁴ Hankalimpia verbejä näyttäisivät olevan hyvin polyseemiset, mahdollisuutta ilmaisevat verbit. Tutkimuksen perusteella mahdollisuutta ilmaisevien modaaliverbien käyttöön näyttäisi sisältyvän enemmän ongelmia kuin välttämättömyyttä ilmaisevien. Tämä saattaa johtua siitä, että mahdollisuutta ilmaisevia modaaliverbejä on enemmän ja niillä on usein melko eriytyneitä käyttötapoja. Myös Ivaska (2014b) on havainnut mahdollisuuden ilmaisemisen olevan suomenoppijoiden ja äidinkielisten suomen puhujien kielimuotoja erottava tekijä. Epäkohdekielisen käytön ohella äidinkielisten ja suomenoppijoiden kielimuotoja saattaa erottaa modaaliverbien käytön määrä. Modaaliverbit ovat suomen kielessä hyvin tyypillinen tapa ilmaista mahdollisuutta ja välttämättömyyttä, mutta suomenoppijat eivät näytä hyödyntävän kielen rikasta modaaliverbivalikoimaa

¹⁴ *Nykysuomen sanakirjan* mukaan (s. 529) *pystyä* voi tosin tarkoittaa myös kykyä tehota tai vaikuttaa johonkin (esim. teräseestä: *tämä puukko pystyy kovimpaankin puuhun*). Tämä merkitys eroaa verbin modaalisesta merkityksestä.

ennen taitotasoa C. Ivaskan tutkimuksen mukaan (2014b: 62–63) näyttäisi siltä, että myös edistyneet oppijat käyttävät ainakin *saattaa*-verbiä vähemmän kuin äidinkielliset kirjoittajat ja toisaalta *voida*-verbiä liikaa.

7 Pohdinta

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, miten modaaliverbien käyttö oppijan suomesa muuttaa frekvenssiään, tarkkuuttaan ja variaatiotaan. Sen lisäksi haluttiin tietää, miten modaaliverbien käyttö vaikuttaa oppijoiden kommunikatiiviseen kompetenssiin; millaisia vaikeuksia heikosta modaaliverbien hallinnasta syntyy ja mitä niiden hallinta tuo kielitaitoon. Tutkimuksen lopuksi otetaan kantaa myös siihen, mitä tässä tutkimuksessa jäi vielä selvittämättä ja millaisia kysymyksiä se herätti jatkotutkimusta varten.

7.1 Mitä modaaliverbit kertovat oppijan taitotasosta?

Yhteenvedon voidaan todeta, että modaaliverbien käyttö on tasolla A2 sekä frekvenssin, variaation että tarkkuuden kannalta muita tasoja heikompaa. Esiintymäfrekvenssi kasvaa eniten taitotasolta A2 tasolle B1, mutta kasvu jatkuu aina tasolle B2 asti. Tämän jälkeen esiintymäfrekvenssi pysyy vakiona (taso C1) tai jopa pienenee (tasolla C2). Mahdollisia syitä esiintymäfrekvenssin pienenemiselle ovat ainakin muiden modaalisuutta ilmaisevien kielenkeinojen yleistyminen oppijankielessä sekä kirjoitettavien tekstilajien vaikutus.

A2-tasolla oppijoilla on tavallisesti käytössään vain kaksi modaaliverbiä: yksi mahdollisuuden (*voida*) ja yksi välttämättömyyden (*täytyä*) ilmaisemista varten. Riittävyyden verbeistä *osata* on yleinen jo alemmilla taitotasoilta pitäen. Tasolla B1 käyttöön tulee uusia verbejä (*saada, tarvita, pitää*), mutta joidenkin niistä (*saada* ja *tarvita*) tarkkuus jää heikoksi. B2-tasolla yleiseen käyttöön ei tule uusia verbejä, joskin niiden (esim. *pystyä*-verbin) ilmaantumisesta oppijansuomeen alkaa näkyä merkkejä. B2-tasolla riittävyyden verbien käyttö on kuitenkin kohdekielistä ja varioivaa: niiden käyttö sopii taitotasolle tyypillisiin tekstilajeihin ja niistä yleisimmät tunnetaan.

Siinä missä taitotasolla B oppija kasvattaa modaaliverbien esiintymäfrekvenssiä, taitotaso C on niiden käytön tarkkuuden ja distribuution kannalta merkittävin taso. Taitotasolla C1 produktiiviseen käyttöön tulee *pystyä*-verbi ja taitotasolla C2 *saattaa*-verbi. Tasolla C myös verbejä *päästä* ja *joutua* löytyy melko useasta tekstistä. Lähes kaikkien modaa-

liverbien käyttö on yksittäisiä ongelmia lukuun ottamatta tarkkaa. Vain *saada*-verbi tuottaa hankaluuksia vielä ylimmälläkin taitotasolla. Tältä osin tuloksiin heijastuu kuitenkin viron kielen siirtovaikutus, sillä useimmat *saada*-verbin esiintymät tasolla C2 ovat viroa äidin-kielenään puhuvien kirjoittajien teksteissä. Muut haparoinnit taitotasolla C ovat yksittäisten kirjoittajien yksittäisissä esiintymissä, eivätkä ne muodosta yleisiä tendenssejä. Kokoavasti voidaan sanoa, että aineiston modaaliverbien käytössä tapahtuu kaksi murrosta, joista ensimmäinen koskee niiden esiintymäfrekvenssiä ja tapahtuu tasojen A2 ja B1 välillä. Toinen murros tapahtuu tasojen B2 ja C1–C2 välillä ja koskee verbien distribuution ja tarkkuuden kehittymistä. On tosin huomattava, että monien modaaliverbien (esim. *pitää* ja *täytyä*) käyttö on ensiesiintymästä lähtien DEMfad-mallin kriteerien mukaan kohdekielistä.

Modaaliverbien kohdekielisellä käytöllä on vaikutusta oppijan kommunikatiiviseen kompetenssiin ainakin neljällä tavalla. Ensinnäkin se parantaa tekstin sidosteisuutta, sillä modaaliverbeillä kuvaillaan usein asiantiloja ja osoitetaan niiden välisiä suhteita. Toiseksi niiden avulla oppija ilmaisee tehokkaasti mielipiteitään esimerkiksi jakamalla toimintaehdotuksia ja ottamalla kantaa toivottavimpaan asiantilaan. Kolmanneksi modaaliverbien avulla oppija osoittaa sosiaalistumistaan eri tekstilajien käytöntöihin. Hän pystyy argumentoimaan tehokkaasti, arvioimaan esittämiänsä väitteitä, osoittamaan päättelyketjujaan sekä referoimaan erilaisia tietoja ottaen kantaa niiden suhteeseen vaihtoehtoisten asiantilojen kanssa. Esimerkiksi akateemisissa teksteissä on tärkeää ilmaista varmuutta ja epävarmuutta täsmällisesti, jolloin episteemisten ilmausten vivahteidenkin hallinta on tärkeää. Neljänneksi monipuolinen ja merkitysvivahteista tietoinen modaaliverbien käyttö tuo tekstiin kirjoittajan omaa ääntä. Se tekee näkyväksi kirjoittajan suhtautumisen esittämiinsä asiantiloihin ja parhaassa tapauksessa saa tekstin kuulostamaan persoonalliselta. Kirjoittajan äänen näkyminen tekstissä auttaa myös lukijaa seuraamaan argumentointia ja arvioimaan tekstin luotettavuutta. Taitava kirjoittaja osaakin ottaa itselleen erilaisia kertojaidentiteettejä, kuten esiintyä auktoriteettina tai objektiivisena referoijana.

A2-tasolla modaaliverbien vähäisyys sai aikaan teksteihin toteavan tyylin. Myös mielipiteiden ja toimintaehdotusten ilmaiseminen oli harvinaisempaa. B-tasolla modaaliverbejä osattiin käyttää asioiden välisten suhteiden ja omien mielipiteiden ilmaisemiseen ja tasolla C niitä käytettiin monipuolisesti muun muassa argumentointiin, mikä sai tekstit kuulostamaan kohdekielen tekstilajien konventioiden mukaisilta. On kuitenkin muistettava, etteivät modaaliverbit yksinään tietenkään tee kenenkään ilmaisukyvyistä hyvää tai heikkoa vaan ne vaikuttavat osana suurempaa kokonaisuutta. Tässä tutkimuksessa jäi myös tarkemmin tutkimatta, miten modaaliverbien käyttö vaikkapa mielipiteiden ilmaisussa tai

argumentaatioissa mahdollisesti poikkeaa äidinkielisten vastaavasta käytöstä. Tällä tutkimusasetelmalla pystyttiin kuitenkin lähinnä toteamaan, että modaaliverbejä käytetään näissä viestinnällisissä toiminnoissa. Jos mahdolliset poikkeamat kielimuotojen välillä eivät kuitenkaan vaikuta esimerkiksi argumentaation uskottavuuteen, niillä ei välttämättä ole suurtakaan relevanssia. Jos kirjoittaja saa viestittyä tarkoituksenmukaisella ja tehokkaalla tavalla, ei liene selkeää syytä sille, miksi hänen tuotoksensa pitäisikään olla kaikilta osin samanlainen kuin äidinkielisten kirjoittajan keskivertotuotos. Ei-kohdekielinen kirjoittaja osallistuu joka tapauksessa yhtäläillä kielen käyttöön.

Tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että mahdollisuuden ilmaukset aiheuttavat suomenoppijoille enemmän ongelmia kuin välttämättömyyden ilmaukset. Mahdollisuutta ilmaisevista verbeistä useammat sekoittuivat merkitykseltään keskenään. Toisaalta mahdollisuuden verbejä on suomen kielessä myös enemmän ja monilla niistä on melko eriytyneitä käyttöfunktioita. Toisaalta myös tietyt välttämättömyyden verbit saattavat esiintyä kohdekielessä vain tietyissä konteksteissa (esimerkiksi *joutua* kielteisenä nähtyyn tilanteeseen joutumista merkitsevänä verbinä), mutta ne osattiin siitä huolimatta hyvin. Myös Ivaskan (2014b) mukaan nimenomaan mahdollisuuden ilmaiseminen on merkittävä S1- ja S2-kielimuotoja erottava tekijä. Lisäksi näyttää siltä, etteivät suomenoppijat kenties hyödynnä suomen kielen modaaliverbivaraston rikkautta niin hyvin kuin voisivat, vaan tyytyvät usein liaksi *voida*-verbin käyttöön.

Laajemman perspektiivin saavuttamiseksi on hyvä vertailla lyhyesti tässä saatuja tuloksia muihin oppijansuomen kehityksestä tehtyihin havaintoihin. Ensinnäkin on todettava, että tässä saadut tutkimustulokset poikkesivat joiltain osin aiemmin tehdyistä tutkimuksista. Ensinnäkin modaaliverbien oppimisjärjestys poikkesi nesessiiviverbien osalta selvästi Suomessa suomea opiskeleviin keskittyneistä tutkimuksista (ks. Paavola 2008, *pitää*-verbin osalta myös Puro 2003). Paavolan (2008: 50) tutkimuksessa mahdollisuutta ilmaisevien modaalikonstruktioiden esiintymäfrekvenssi oli suurimmillaan taitotasolla A2, kun taas tässä tutkielmassa se oli suurimmillaan tasolla B2 ja pienimmillään tasolla A2. Molemmissa tutkimuksissa mahdollisuuden verbien esiintymäfrekvenssi kuitenkin vakiintui tasolla B noin kymmeneen esiintymään tuhatta sanaa kohden. Kolmantena eroavaisuutena tässä tutkitun aineiston kirjoittajilla verbien variaatio oli rikkaampaa kuin Paavolan tutkimilla S2-kirjoittajilla, joiden kirjoitelmissa esiintyi esimerkiksi *pystyä*-verbi vain muutama kerran ja *saattaa*-verbi vain kerran (mts. 49). Mainitut eroavaisuudet nostavat aiheelliseksi kysymyksen tutkimustulosten yleistettävyydestä. Voidaankin epäillä, että tutkittu aineisto vaikuttaa näkyvästi tuloksiin modaaliverbien käytöstä. Ensinnäkin eroavaisuudet

tukevat hypoteesia siitä, että oppimisympäristö vaikuttaa modaaliverbien oppimiseen. Luokkahuoneessa opiskelevat saattavat altistua kohdekielelle ensisijaisesti opettajan ja oppikirjan kautta, kun taas kohdekielisessä kieliympäristössä oppija kohtaa enemmän ja monipuolisemmin autenttisia kielenkäyttötilanteita. Suomessa suomea oppivat ovatkin tässä referoitujen tutkimusten mukaan omaksuneet ensimmäisenä välttämättömyyden verbinään tilastojen (Ikola ym. 1989: 247, Kangasniemi 1992: 292) valossa suomen kielen yleisimmän välttämättömyyden verbin *pitää*, kun taas tässä tutkitut suomea vieraana kielellä oppivat omaksuivat ensimmäisenä *täytyä*-verbin. Lisäksi he näyttävät käyttävän modaaliverbejä enemmän kuin tässä tutkitut suomenoppijat (vrt. Paavola 2008: 50, 56).

Opiskelumaan lisäksi tulokseen saattaa vaikuttaa oppimisinstituutio: tässä tutkitun aineiston suomenoppijat ovat akateemisia suomen kielen opiskelijoita, joiden tavoitteena erityisesti ylemmillä taitotasolla on huoliteltu kielimuoto. Suomessa suomea opiskelevien tavoitteena pidetään sen sijaan usein työllistymistä ja jatkokoulutusmahdollisuuksia (ks. esim. Aalto – Mustonen – Tukia 2009), vaikka tavoitteita voi olla toki muitakin. Varsinkin ylemmillä taitotasolla akateemiset opiskelijat altistuvat varmasti useammin esimerkiksi tieteellisille teksteille kuin Suomessa kielikurssilla suomea opiskelevat. Modaalisuuden ilmaiseminen on myös olla altista äidinkielen siirtovaikutukselle, sillä sitä ilmaistaan hyvin eri tavoin eri kielissä. Esimerkiksi ruotsin kielessä suositaan tietyissä yhteyksissä modaalisia adverbbeja modaaliverbien sijaan, mikä näkyy Ajimerin (2002: 72) mukaan siirtovaikutuksena edistyneidenkin ruotsinkielisten englanninoppijoiden teksteissä. Eroavaisuuksia selittänevät myös kirjoitetut tekstilajit, joiden vaikutuksen modaaliverbien käyttöön Hinkel (2009) on todennut olevan merkittävä. Reiman (2014: 197) puolestaan on havainnut oppijoiden iänkin vaikuttavan oppimistuloksiin.

Edellä kuvatuista poikkeamista huolimatta monet tämän tutkimuksen huomiot ovat samansuuntaisia kuin aiemmat oppijansuomen kehityksestä saadut tutkimustulokset. Kuten oletettavaa, oppijansuomi muuttuu yhä kohdekielisemmäksi taitotason kasvaessa. Ensinnäkin kielenkäytön on havaittu muuttuvan abstraktimmaksi esimerkiksi impersonaalisten rakenteiden (Seilonen 2013: 59) ja paikallissijojen merkityksen puolesta (Martin ym. 2010: 65). Modaaliverbeillä on aina abstrakti merkitys, joten niiden esiintymäfrekvenssin kasvamisen voidaan katsoa olevan merkki kehityksestä kohti abstraktimpaa kielenkäyttöä. Lisäksi niiden yleistyvää esiintymistä nollapersoonassa taitotasolla C on linjassa aiempien tutkimusten kanssa. Toiseksi myös muissa tutkimuksissa on havaittu, ettei tutkitun kielenpiirteiden esiintymäfrekvenssi usein enää kasva taitotasolle C tultaessa (Martin ym. 2010: 74). Kolmanneksi samoin kuin modaaliverbien, myös eräiden muiden kielenpiirteiden on

havaittu kasvattavan ensin esiintymäfrekvenssiään ja vasta sitten tarkkuutta ja distribuutiotaan (mts. 74). Yleensä Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoa B pidetään jonkinlaisena kynnystasona, jolla suurimmat muutokset tarkkuudessa tapahtuvat (Martin ym. 75). Esimerkiksi transitiivisten konstruktioiden tarkkuuden kannalta merkittävin hyppäys tapahtui taitotasolta B1 tasolle B2 (Reiman 2014: 193) ja kieltorakenteiden osalta taitotasolta A2 tasolle B1 (Martin ym. 74). Tämän vuoksi on merkittävää, että tämän tutkimuksen mukaan modaaliverbien distribuutiosta ja tiettyjen verbien (*voida, saada, tarvita* ja *osata*) tarkkuudessa tapahtuu murros vasta C-tasolla. B-tasolle tultaessa merkittävä muutos oli tapahtunut lähinnä frekvenssissä. Toisaalta monien modaaliverbien käyttö oli DEMfad-mallin määritelmän mukaan (80 % esiintymistä tarkkoja) kohdekielistä jo ensiesiintymästä lähtien.

Modaaliverbien kohdalla tarkkuuden ja distribuution kohdekielistyminen vasta edistyneemmillä taitotasolla (B2—C2) saattaa olla osoitus siitä, että niiden käyttö tosiaankin erottaa suomenoppijoiden tekstejä äidinkielisten kirjoittajien vastaavista teksteistä. Tämä olisi linjassa muun muassa Ivaskan (2014b) tulosten kanssa. Hänen vertailevan tutkimuksensa mukaan modaaliverbien käytön vähäisyys S2-oppijoiden teksteissä ei selity edes sillä, että he käyttäisivät muita modaalisia keinoja vastaavasti enemmän (mts. 61). Myös ulkomainen tutkimus on osoittanut modaalisuuden ilmaisemisen olevan haastavaa edistyneillekin kielenoppijoille (esim. Ajimer 2002 ja Dalziel – Helm 2008). Merkittävien muutosten tapahtuminen vasta taitotasolla C saattaa myös olla seurausta ei-kohdekielisessä maassa tapahtuvasta opiskelusta. Tuloksen valossa voitaisiin kuitenkin perustella modaalisuuden eli mahdollisuuden ja välttämättömyyden ilmaisemisen opettamista myös omana kategoriaan ainakin ylemmillä taitotasolla, joilla vaikkapa asianmukainen argumentointi, mielipiteiden ilmaisu ja merkitysvivahteiden tunnistaminen korostuvat Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasokuvauksissa.

7.2 Jatkotutkimusaiheita

Tutkimuksessa käytetystä aineistosta nousi esiin selkeitä suomenoppijoiden modaaliverbien käytön tendenssejä. Joiltakin osin tulokset modaaliverbien omaksumisesta kuitenkin poikkesivat Paavolan (2008) tuloksista, joten jää tulevan tutkimuksen varaan varmistaa, johtuivatko erot tosiaan oppimisympäristöstä (suomi toisena vai vieraana kielenä). Tuleva oppijansuomen modaalisuuden tutkimus voisi hyötyä myös aiempaa vertailevammasta tutkimusotteesta, jotta päästäisiin analysoimaan tarkemmin suurimpia eroja S1-puhujien ja suomea toisena tai vieraana kielenä oppivien kielenkäytössä. Tämän tutkimuksen perus-

teella erityisen mielenkiintoisen tarkastelukohteen tarjoaisi modaaliverbien käytön vertailu erilaisissa viestinnällisissä toiminnoissa. Vertailevaa tutkimusta S1- ja S2-kieimuotojen osalta on tähän mennessä tehnyt Ivaska (2014a ja 2014b). Myös muiden taustavaikuttajien, kuten oppijan äidinkielen tai kohdetekstilajin, vaikutuksia olisi mahdollista tutkia rajaamalla tutkittavia tekstejä tarkemmin ja vertailemalla niitä verrokkiryhmän kanssa.

Tässä tutkimuksessa paljastui, että monet tilastoinnit S1-puhujien modaaliverbien käytöstä ovat melko vanhoja. Myös tällä saralla olisi siis paljon mielenkiintoisia tutkimusaiheita niin kirjoitettuun kuin puhuttuun kieleenkin liittyen. Olisi hyvä selvittää nykyistä tarkemmin, millaisia konventioita modaaliverbien käyttöön liittyy niin eri tekstilajeissa kuin keskustelutilanteissakin. Erityisesti spontaaneissa keskustelutilanteissa modaaliverbejä käytetään hyvin mielenkiintoisissa sosiaalisissa toiminnoissa. Erikoisiin käyttöfunktioihin ovat taipuvaisia erityisesti riittävyden verbit, mutta myös verbit kuten *joutua* ovat taipuneet mitä värikkäimpiin käyttöyhteyksiin. Esimerkiksi negatiivisen konnotaation sisältäviä verbejä saatetaan käyttää positiivisissa asiayhteyksissä ironian tai vähättelevän vaikutelman luomiseksi (*Jouduin naimisiin*). Myös modaaliverbien erilaisia funktioita argumentoivissa ja akateemisissa teksteissä olisi hyvä selvittää. Erityisesti episteemisuuden ilmaisemisen tutkiminen tällaisissa teksteissä voisi tuottaa mielenkiintoisia tuloksia. Tällaisista tutkimuksista olisi hyötyä myös edistyneiden taitotasojen suomen kielen opetuksessa.

Myös suomenoppijoiden modaaliverbien käyttöä vapaassa keskustelussa olisi kiinnostavaa tutkia. Keskittymällä vaikkapa vain muutama eri taitotasolla opiskelevan oppijan kieleen voitaisiin selvittää perusteellisemmin verbien oppimispolkuja. Spontaanista puheesta paljastuisi todennäköisesti kirjoitusta helpommin ulkomuistista käytettäviä fraaseja ja ilmauskaavoja. Myös näiden kehittymistä esimerkiksi vuorovaikutuksen myötä olisi mahdollista tutkia. Korpusaineistossa yksittäisen kielenoppijan kielenkehitys jää pimentoon. Täysin erilainen, mutta yhtä kaikki kiinnostava tutkimusaihe olisi vieraskielisten ilmaisemien modaliteettien tutkimus yleisemmällä tasolla: millaiset asiat ovat puhujien välttämättömiksi merkitsemiä, millaiset luvan alaisia ja millaiset vapaaehtoisia tai yksinkertaisesti mahdollisia? Näkyvätkö kulttuurierot modaalisuuden ilmaisemisessa?

Tämä tutkimus on osoittanut, että oppijansuomen modaalil- ilmausten tutkiminen on relevantti tutkimuskohde. Modaalisuuden ilmaiseminen näyttää nimittäin eroavan äidinkielisten ja suomea vieraana kielenä käyttävien tuotoksissa. Modaalisuus ei kuitenkaan ole merkityskategoriana yhdenmukainen. Eurooppalaisen viitekehyksen eri taitotasolla korostuvat kommunikatiiviset toiminnot, joista suoriutumiseksi käytetään muun muassa modaaliverbejä. Modaalisuuden ilmaisu on olennaista jokaisella taitotasolla, joskin erilaisissa vies-

tinnällisissä toiminnoissa. Modaali-ilmaukset tuovat tekstiin oppijan omaa ääntä, ja kukapa ei haluaisi käyttää omaa ääntään mahdollisimman tietoisesti?

Lähteet

- AALTO, EJA – MUSTONEN, SANNA – TUKIA, KAISA 2009: Funktionaalisuus toisen kielen opetuksen lähtökohtana. – *Virittäjä* 113 (3) s. 401–423.
- AJIMER, KARIN 2002: Modality in advanced Swedish learners' written interlanguage. Teoksessa Sylvianne Granger, Joseph Hung ja Stepahie Petch-Tyson (toim.) *Computer learner corpora, second language acquisition and foreign language teaching*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- VAN DER AUWERA, JOHAN 24.10.2014: Mood (mode) and modality: a pair (triplet) apart. Vierailuluento Helsingin yliopistolla.
- BYBEE, JOAN 2006: From usage to grammar: The mind's response to repetition. *Language* 82, s. 711–711.
- 2000: The phonology of the lexicon: evidence from lexical diffusion. Teoksessa Michael Barlow ja Suzanne Kemmer (toim.) *Usage-based models of language*. Stanford, California: CSLI Publications.
- BYBEE, JOAN – FLEISCHMAN, SUZANNE (toim.) 1995: *Modality in grammar and discourse*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Cefling-hankkeen verkkosivut: <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kielit/tutkimus/hankkeet/paattyneet-hankkeet/cefling/>.
- CHOMSKY, NOAM 1957: *Syntactic structures*. The Hague: Mouton.
- COATES, JENNIFER 1983: *The semantics of the modal auxiliaries*. London/Cranberra: Croom Helm.
- COOK, VIVIAN 2010: Prolegomena to second language learning. Teoksessa Paul Seedhouse, Steve Walsh ja Chris Jenks (toim.) *Conceptualising 'learning' in applied linguistics*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- DALZIEL, FIONA – HELM, FRANCESCA 2008: Exploring modality in learner corpus of online writing. Teoksessa Carol Taylor Torsello, Katherine Ackerley ja Erik Castello (toim.) *Corpora for university language teachers*. Linguistic Insights. Bern: Peter Lang.
- ELLIS, NICK C. 2003: Constructions, chunking, and connectionism: the emergence of second language structure. Teoksessa Catherine J. Doughty ja Michael H. Long (toim.) *The handbook of second language acquisition*. Blackwell handbooks in linguistics. Malden: Blackwell Publishing.
- ESKILDSSEN, SØREN WIND 2008: *Constructing a Second Language Inventory – the Accumulation of Linguistic Resources in L2 English*. Institute of Language and Communication, University of Southern Denmark.
- ESKILDSSEN, SØREN WIND – CARDIERNO, TERESA 2007: Are recurring multi-word expres-

sions really syntactic freezes? Second language acquisition from the perspective of usage-based linguistics. Teoksessa Marja Nenonen ja Sinikka Niemi (toim.) *Collocations and idioms 1: papers from the First Nordic Conference on Syntactic Freezes, Joensuu, May 19-20*. Joensuu: Joensuun yliopisto.

- EVK = *Eurooppalainen viitekehys: kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteinen eurooppalainen viitekehys*. 2003. Käännös: Irma Huttunen ja Hanna Jaakkola. Porvoo: WSOY.
- FLINT, AILI 1980: *Semantic Structure in the Finnish Lexicon: Verbs of Possibility and Sufficiency*. Helsinki: SKS.
- GOUVERNEUR, CÉLINE 2008: The phraseological patterns of high-frequency verbs in advanced English for general purposes: A corpus-driven approach to EFL textbook analysis. Teoksessa Fanny Meunier ja Sylviane Grange (toim.) *Phraseology in Foreign Language Learning and Teaching*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- HAKULINEN, AULI – SORJONEN, MARJA-LEENA 1989: Modaaliverbit spontaanissa keskustelussa. Teoksessa Auli Hakulinen (toim.) *Suomalaisen keskustelun keinoja*. Kieli 4. Helsinki: Helsingin yliopiston suomen kielen laitos.
- HANSEN, BJÖRN – FERDINAND DE HAAN (toim.) 2009: *Modals in the languages of Europe: a reference work*. Berlin / New York: Mouton de Gruyter.
- HARJUNEN, ELINA – JUVONEN, RIITTA 2013: Mikä ihmeen oma ääni? Teoksessa Elina Harjunen ja Riitta Arvilommi (toim.) *Kuinka teksti kirjoitetaan omaksi?* Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.
- HERLIN, ILONA – KOTILAINEN, LARI (toim.) 2005: Itsenäistyvää infinitiivi. 2. infinitiivin inessiivin kehitys kirjakielen aikana. Teoksessa Ilona Herlin ja Laura Visapää (toim.) *Elävä kielioppi*. Suomen infiniittisten rakenteiden dynamiikkaa. Helsinki: SKS.
- HINKEL, ELI 2009: The effects of essay topics on modal verb uses in L1 and L2 academic writing. *Journal of Pragmatics* 41, s. 667–683.
- 2005: Analyses of second language text and what can be learned from them. Teoksessa Eli Hinkel (toim.) *Handbook of research in second language teaching and learning*, s. 615–628. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- 1995: The use of modal verbs as a reflection of cultural values. *TESOL Quarterly*, 29, s. 325–343.
- HYLAND, KEN & MILTON, JOHN 1997: Qualification and certainty in L1 and L2 students' writing. *Journal of Second Language Writing*, 6, s. 183–205.
- HYMES, DELL 1972: On Communicative Competence. Teoksessa J. B. Pride ja Janet Holmes (toim.) *Sociolinguistics: selected readings*. Hammondsworth: Penguin.
- ICLFI-korpuksen verkkosivut: <http://www oulu.fi/suomitoisenakielena/node/16078>.

- IKOLA, OSMO – PALOMÄKI, ULLA – KOITTO, ANNA-KAISA 1989: *Suomen murteiden lauseoppia ja tekstikielioppia*. Helsinki: SKS.
- IVASKA, ILMARI 2014a: Edistyneen oppijansuomen avainrakenteita: korpusnäkökulma kahden kielimuodon tyypillisiin rakenteellisiin eroihin. *Virittäjä* 2/2014, s. 161–193.
- 2014b. Mahdollisuuden ilmaiseminen S1-suomea ja edistynyttä S2-suomea erottavana piirteenä. Teoksessa Annekatrin Kaivapalu (päätoim.) *Lähivördlusi – Lähi-vertailuja* 24. Tallinn: Eesti Rakenduslingvistika Uhing.
- JOHNS, ANN M. 1990: L1 composition theories: implications for developing theories of L2 composition. Teoksessa Barbara Kroll (toim.) *Second language writing: Research insights for the classroom*. Cambridge: Cambridge University Press.
- KALLIOKOSKI, JYRKI 2006: Tekstilajin taju ja toisella kielellä kirjoittaminen. Teoksessa Anne Mäntynen, Susanna Shore ja Anna Solin (toim.) *Genre – tekstilaji*. Helsinki: SKS.
- KANGASNIEMI, HEIKKI 1992: *Modal expressions in Finnish*. Studia Fennica linguistica 2. Helsinki: SKS.
- KEHAYOV, PETAR – TORN-LEESIK, REELI 2009: Modals in Balto-Finnic. Teoksessa Björn Hansen ja Ferdinand de Haan (toim.) *Modals in the Languages of Europe*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- KIURU, SILVA 1977: *Suomen kielen kieltohakuiset verbit*. Helsinki: SKS.
- LAITINEN, LEA 1989: *Välttämättömyys ja persoona: suomen murteiden nesessiivisten rakenteiden morfosyntaksia ja semantiikkaa*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- 1988: Pitääkö vai saako – modaaliverbin kaksoissidos. *Virittäjä* 92, s. 57–83.
- LANGACKER, RONALD W. 2000: A dynamic usage-based model. Teoksessa Michael Barlow ja Suzanne Kemmer (toim.) *Usage-Based Models of Language*. Stanford, California: CSLI Publications.
- 1988 A usage-based model. Teoksessa Brygida Rudzka-Ostyn (toim.) *Topics in cognitive linguistics*. Amsterdam: John Benjamins.
- 1987 *Foundations of Cognitive Grammar, vol. 1. Theoretical prerequisites*. Stanford: Stanford University Press.
- LARJAVAARA, MATTI 2007: *Pragmasemantiikka*. Helsinki: SKS.
- LATOMAA, SIRKKU 2013: Oma ääni ja toisella kielellä kirjoittaminen. Teoksessa Elina Harjunen ja Riitta Arvilommi (toim.) *Kuinka teksti kirjoitetaan omaksi?* Helsinki: Äidinkielen opettajain liitto.
- LATOMAA, SIRKKU – TUOMELA, VELI 1993: Suomea toisena vai vieraana kielenä? *Virittäjä* 97 (2). s. 245–252.
- LESONEN, SIRKKU 2013: *Suomen kielen lingvististen piirteiden sijoittuminen eurooppalaisen viitekehysten taitotasolle*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston kielten laitos. Saatavissa <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201302241264>.

- LYONS, JOHN 1977: *Semantics. Volume 1*. Cambridge / New York: Cambridge University Press.
- _____ 1977b. *Semantics. Vol 2*. Cambridge / New York: Cambridge University Press.
- MAGUIRE, MARY – GRAVES, BARBARA 2001: Speaking personalities in primary school children's writing. *TESOL Quarterly*, 35(4), s. 561–563.
- MALIN, ESSI 2012: *Suomi toisena kielenä -oppijoiden sanaston kehittyminen taitotasolta toiselle siirryttäessä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston kielten laitos. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/40415/URN:NBN:fi:ju-201211223060.pdf?sequence=1>.
- MARTIN, MAISA – MUSTONEN, SANNA – REIMAN, NINA – SEILONEN, MARJA 2010: On becoming an independent user. Teoksessa Inge Bartning, Maisa Martin ja Ineke Wedder (toim.) *Communicative proficiency and linguistic development: intersections between SLA and language testing research EUROSLA*. Monographs series 1. European Second Language Association. Rome: Edisegno srl, s. 57–80.
- MAURANEN, ANNA 1993: *Cultural differences in academic rhetoric: a text linguistic study*. Frankfurt am Mein: Peter Lang.
- MITCHELL, ROSAMUND – MYLES, FLORENCE 1998: *Second language learning theories*. London: Arnold.
- NIIRANEN, LEENA 2008: *Effects of learning contexts on knowledge of verbs: lexical and inflectional knowledge of verbs among pupils learning Finnish in Northern Norway*. Tromsø: University of Tromsø, Faculty of Humanities, Department of Language and Linguistics.
- Nykysuomen sanakirja IV*. Vuoden 1967 uudistetun painoksen 13. painos. Helsinki: WSOY.
- PAAVOLA, VILJA 2008: *Haluaisitko mennä munkansa kalastamaan? Verbiketijujen kehittyminen suomi toisena kielenä -oppijoiden kielessä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- PALMER, FRANK R. 2001: *Mood and modality*. 2. uudistettu painos. Cambridge: Cambridge University Press.
- _____ 1979: *Modality and the English modals*. 2. painos. London: Longman.
- POPS 2004 = Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014. Viitattu 21.1.2015. Saatavissa: http://www.oph.fi/saadokset_ja_ohjeet/opetussuunnitelmien_ja_tutkintojen_perusteet/perusopetus.
- PURO, TARJA 2000: Verbien kehittyminen alkeiskurssilla: te ette pitää – poika ei pidä – hän ei pitää – hän ei pidä. Teoksessa Paula Kalaja ja Lea Nieminen (toim.) *Kielikouluksa – kieli koulussa*. AFinLA:n vuosikirja 2000/n:o 58. Jyväskylä: Suomen soveltavan kielitieteen yhdistys AFinLA.

- REIMAN, NINA 2011: Trasitiivikonstruktio ikkunana syntaksin kehitykseen: Infiniittiset rakenteet ja passiivi taidon indikaattoreina S2-oppilaiden teksteissä. Teoksessa Esa Lehtinen, Sirku Aaltonen, Merja Koskela, Elina Nevasaari ja Mariann Skog-Södersved (toim.) *AFinLa-e. Soveltavan kielitieteen tutkimuksia* 2011/n:o 3, s. 142–157.
- 2014: Yläkoulun S2-oppilaiden ransitiivi-ilmausten käyttö Eurooppalaisen viitekehyskentätasolla. Teoksessa Annekatrin Kaivapalu (päätoim.) *Lähivõrdlusi – Lähivertailuja* 24. Tallinn: Eesti Rakenduslingvistika Uhing.
- SAUKKONEN, PAULI 1965: *Itämerensuomalaisten kielten tulosijainfinitiivirakenteiden historiaa I*. Helsinki: Suomalais-ugrilainen seura.
- SEILONEN, MARJA 2013: *Epäsuora henkilöön viittaaminen oppijansuomessa*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos.
- SILVA, TONY 1993: Toward an understanding of the distinctive nature of L2 writing: The ESL research and its implications. *TESOL Quarterly*, 27(4), s. 657–677.
- SIRO, PAAVO 1951: Modaalisten verbien subjektista. *Virittäjä* 55, s. 391–394.
- SORACE, ANTONELLA 2003: Near-Nativeness. Teoksessa Catherine J. Doughty ja Michael H. Long, (toim.) *The handbook of second language acquisition*. Blackwell handbooks in linguistics 14. Malden, MA: Blackwell Publishing.
- TANI, HANNA – NISSILÄ, LEENA (toim.) 2010: *Tasolta toiselle: opas kielitaidon tasojen kuvausasteikon käyttöön suomi toisena kielenä -opetuksessa*. Opetushallituksen opaat ja käsikirjat. Helsinki: Opetushallitus.
- TOMASELLO, MICHAEL 2003: *Constructing a language: a usage-based theory of language acquisition*. Cambridge/London: Harvard University Press.
- Topling-hankkeen verkkosivut: <https://www.jyu.fi/hum/laitokset/kieliet/tutkimus/hankkeet/topling>.
- TOROPAINEN, OUTI 2008: *Niondeklassare skriver brev: om svenskspråkiga elevers kommunikativa skrivfärdigheter i finska*. Åbo: Åbo Akademis förlag.
- TRAGEL, ILONA – MIKKILÄ, MARGIT 1994: Suomen ja viron *saada-* ja *voida-*verbien vertailua kognitiivisesta näkökulmasta. Teoksessa Helena Sulkala ja Heli Laanekask (toim.) *Lähivertailuja 8: Suomalais-virolainen kontrastiivinen seminaari Hailuodossa 7.–9.5.1994*. Oulun yliopiston suomen ja saamen kielen laitoksen tutkimusraportteja 40. Oulu: Oulun yliopisto.
- VISK = Auli Hakulinen, Maria Vilkuna, Riitta Korhonen, Vesa Koivisto, Tarja Riitta Hei- nonen ja Irja Alho 2004: *Iso suomen kielioppi*. Helsinki: SKS. Verkkoersio, 6.1.2014. Saatavissa: <http://scripta.kotus.fi/visk> URN:ISBN:978-952-5446-35-7.
- VETHAMANI, MALACHI EDWIN – MANAF, UMI KALTHOM ABD – AKBARI, OMID 2010: Students' use of modals in their written work: compensation strategies and simplification features. *Studies in Languages and Teaching* 14 (2), s. 13–26.

Liitteet

Liite 1. Eurooppalainen viitekehys kirjoittamistaideoista (EVK: 96, 97, 121, 122, 175, 176).

	Yleiskuvaus ja sidosteisuus	Kirjallinen vuorovaikutus	Kirjelaput, viestit ja lomakkeet	Luova kirjoittaminen
A1	Pystyy kirjoittamaan yksinkertaisia, irrallisia ilmauksia ja lauseita.	Pystyy kysymään kirjallisesti toista koskevia yksinkertaisia henkilötietoja ja vastaamaan niitä koskeviin kysymyksiin.	Pystyy kirjoittamaan lyhyen, yksinkertaisen postikortin. Pystyy kirjoittamaan numeroita ja päiväyksiä sekä oman nimen, kansallisuuden, osoitteen, iän, syntymäajan tai maahan-saapumispäivän yms. esimerkiksi hotellin majoituskorttiin.	Pystyy kirjoittamaan yksinkertaisia ilmauksia ja lauseita itsestään ja kuvitelluista ihmisistä sekä siitä, missä he elävät ja mitä tekevät.
A2	Pystyy yhdistämään yksinkertaisia ilmauksia ja lauseita tavanomaisilla sidosanoilla, kuten sanoilla 'ja', 'mutta', 'koska'. Pystyy liittämään lauseita yhteen tarinaksi tai luetteloksi.	Pystyy kirjoittamaan lyhyitä ja yksinkertaisia, vakiintuneista kaavamaisista ilmauksista koostuvia viestilappusia, jotka liittyvät välittömiin tarpeisiin.	Pystyy kirjoittamaan hyvin yksinkertaisia henkilökohtaisia kirjeitä, esimerkiksi kiitos- tai anteeksipyyntökirjeen. Pystyy kirjaamaan lyhyen, yksinkertaisen viestin, kun voi pyytää sen toistoa tai sen ilmaisemista toisin sanoin. Pystyy kirjoittamaan lyhyitä, yksinkertaisia kirjelappuja ja viestejä, jotka liittyvät välittömiin tarpeisiin.	Pystyy kirjoittamaan yksinkertaisia ilmauksia ja lauseita omasta perheestään, elinoloistaan, koulutustaustastaan sekä työstään. Pystyy kirjoittamaan lyhyitä, yksinkertaisia, mielikuvitukseen perustuvia tarinoita ihmisistä ja heidän elämästään. Pystyy kirjoittamaan toisiinsa liitettyjen erillisten lauseiden avulla oman elinympäristönsä arkipäivään liittyvistä asioista, esimerkiksi ihmisistä, paikoista tai opiskeluun liittyvistä kokemuksista. Pystyy kirjoittamaan hyvin lyhyitä, yksinkertaisia kuvauksia tapahtumista ja henkilökohtaisista kokemuksista.
B1	Pystyy kirjoittamaan yksinkertaisia, yhtenäisiä tekstejä tavallisista, itseään kiinnostavista aiheista yhdistämällä lyhyempiä, irrallisia, yksinkertaisia ilmauksia yhtenäiseksi tuotokseksi.	Pystyy välittämään tietoa ja ajatuksia abstrakteista ja konkreeteista aiheista, tarkistamaan tietoa sekä kysymään ongelmista ja selittämään niitä melko tarkasti. Pystyy henkilökohtaisissa kirjeissä ja viesteissä kysymään ja välittämään yksinkertaista, välittömän kokemuksen piiriin liittyvää tietoa ja korostamaan siinä tärkeinä pitämiään asioita.	Pystyy kirjoittamaan henkilökohtaisia kirjeitä, joissa kuvaa verrattain yksityiskohtaisesti kokemuksia, tunteita ja tapahtumia. Pystyy kirjoittamaan henkilökohtaisia kirjeitä, kertomaan niissä uutisia ja esittämään ajatuksia abstrakteista ja kulttuuriaiheista, kuten esimerkiksi musiikista ja elokuvista. Pystyy kirjoittamaan kirjalappusia, jotka sisältävät yksinkertaista, välittömään kokemukseen liittyvää tietoa ystäville, palveluhenkilökunnalle, opettajille ja muille hänen arkielämänsä liittyville henkilöille, sekä välittämään niissä tärkeinä pitämiään seikkoja ymmärrettävällä tavalla. Pystyy kirjaamaan viestejä, jotka sisältävät tiedusteluja tai selittävät ongelmia.	Pystyy kirjoittamaan yksinkertaisia, yksityiskohtaisia kuvauksia monista itseään kiinnostavista aiheista. Pystyy kirjoittamaan selostuksia kokemuksista ja kuvaamaan tunteita ja reaktioita yksinkertaisessa, yhtenäisessä tekstissä. Pystyy kirjoittamaan kuvauksia tapahtumista, esimerkiksi joko todellisesta tai kuvitellusta äskettäin tehdystä retkestä. Pystyy kertomaan tarinan. Pystyy esittämään suhteellisen sujuvasti yksinkertaisen kertomuksen tai kuvauksen asialuettelona.

	Yleiskuvaus ja sidosteisuus	Kirjallinen vuorovaikutus	Kirjelaput, viestit ja lomakkeet	Luova kirjoittaminen
B2	<p>Pystyy kirjoittamaan selkeää, yksityiskohtaista tekstiä erilaisista itseään kiinnostavista aiheista.</p> <p>Pystyy tekemään yhteenvetoja sekä arvioimaan useista lähteistä poimimaan tietoja ja perusteluja.</p> <p>Pystyy käyttämään joitakin kielellisiä keinoja rakentaakseen yhtenäisen tekstin.</p> <p>Pystyy osoittamaan ajatusten välisiä suhteita.</p>	<p>Pystyy kirjoituksessaan ilmaisemaan tehokkaasti tietoja ja näkemyksiä ja suhteuttamaan ne muiden tietoihin ja näkemyksiin.</p>	<p>Pystyy kirjoittamaan kirjeitä, jotka välittävät erivahvuisia tunteita, korostavat tapahtumien ja kokemusten henkilökohtaista merkitystä ja kommentoivat kirjeen lähettäjän uutisia ja ajatuksia.</p>	<p>Pystyy kirjoittamaan selkeitä, yksityiskohtaisia kuvauksia hyvin erilaisista itseään kiinnostavista aiheista.</p> <p>Pystyy kirjoittamaan arvostelun elokuvasta, kirjasta tai näytelmästä.</p> <p>Pystyy kirjoittamaan selkeitä, yksityiskohtaisia kuvauksia todellisista tai kuvitelluista tapahtumista ja kokemuksista.</p> <p>Pystyy osoittamaan ajatusten väliset yhteydet selkeässä, yhtenäisessä tekstissä ja seuraamaan kyseisen tyyllä vakiintuneita käytänteitä.</p> <p>Pystyy tuottamaan selkeän kuvauksen tai kertomuksen, jossa kehittää keskeisiä seikkoja ja esittää niitä tukevia yksityiskohtia ja esimerkkejä.</p>
C1	<p>Pystyy laatimaan selkeitä, hyvin jäsennettyjä tekstejä monipolvisistakin aiheista ja korostamaan tärkeitä asioita.</p> <p>Pystyy jossain määrin tukemaan näkemyksiään lisäseikoilla, perusteluilla ja osuvilla esimerkeillä sekä päättämään kirjoituksensa sopivaan lopetukseen.</p> <p>Pystyy tuottamaan loogisesti etenevää tekstiä. Osoittaa hallitsevansa sidosteisuudesta huolehtimisen.</p>	<p>Pystyy ilmaisemaan itseään selvästi ja täsmällisesti ja ottamaan vastaanottajan huomioon joustavasti ja tehokkaasti.</p>	<p>Pystyy ilmaisemaan itseään selkeästi ja täsmällisesti henkilökohtaisessa kirjeenvaihdossaan ja käyttämään kieltä joustavasti ja tehokkaasti myös emotionaalisiin, epäsuoria viittauksia sisältäviin ja leikillisiin tarkoituksiin.</p>	<p>Pystyy kirjoittamaan selkeitä, yksityiskohtaisia, hyvin jäsennettyjä ja kehiteltyjä kuvauksia ja tekstejä kuvitelluista aiheista varman persoonallisella ja luontevalla tyyllillä, joka sopii ajatellulle kohdeyleisölle.</p> <p>Pystyy esittämään yksityiskohtaisia kuvauksia ja kertomuksia, liittämään niihin alateemoja, kehittelemään keskeisiä seikkoja ja lopettamaan tekstin sopivalla tavalla.</p>
C2	<p>Pystyy laatimaan selkeitä, hyvin jäsentyneitä tekstejä monipolvisista aiheista ja tuottamaan asianmukaisen rakenteen, joka auttaa lukijaa löytämään tekstistä keskeiset seikat.</p> <p>Käyttää monipuolisesti ja tarkoituksenmukaisesti sopivia tekstin jäsentämistapoja ja sidosteisuutta parantavia keinoja.</p>	Kuten C1	Kuten C1	<p>Pystyy kirjoittamaan selkeitä, sujuvia ja mukaansatempaavia tarinoita ja kokemusten kuvauksia tyyllillä, joka sopii valittuun tekstilajiin.</p>

Liite 2. Aineiston modaaliverbiesiintymät taitotasoittain.

Verbi	A2	B1	B2	C1	C2	Yht.
<i>voida</i>	80	97	106	90	81	454
<i>täytyä</i>	27	29	35	26	16	133
<i>pitää</i>	3	18	25	20	16	82
<i>saada</i>	2	7	9	11	11	40
<i>osata</i>	8	7	11	8	6	40
<i>tarvita</i>	2	9	5	15	7	37
<i>pystyä</i>	0	1	4	14	25	34
<i>saattaa</i>	0	2	3	4	15	24
<i>ehtii</i>	0	2	1	4	6	13
<i>kannattaa</i>	0	1	3	2	7	13
<i>joutua</i>	0	0	2	5	4	11
<i>jaksaa</i>	1	2	4	4	0	11
<i>uskaltaa</i>	2	3	3	2	0	9
<i>päästä</i>	0	0	0	2	4	6
<i>kyetä</i>	0	1	0	0	2	3
<i>taistaa</i>	0	0	0	0	2	2
<i>tulla</i>	0	0	0	1	1	2
<i>sopia</i>	0	0	0	0	1	1
<i>viitsiä</i>	0	0	0	1	0	1
Yht.	125	179	211	208	193	916